

T.C.
KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

NORVEÇ’TE YERLİ HALKLAR VE ULUSAL
AZINLIKLAR: SAMİLER ÖRNEĞİ

Mehmet TEMEL

YÜKSEK LİSANS

KIRŞEHİR-2023

©2023- Mehmet TEMEL

T.C.

**KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**NORVEÇ’TE YERLİ HALKLAR VE ULUSAL AZINLIKLAR:
SAMİLER ÖRNEĞİ**

**INDIGENOUS AND NATIONAL MINORITIES IN NORWAY: THE
CASE OF SAMİ PEOPLE**

**Hazırlayan
Mehmet TEMEL**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Danışman
Prof. Dr. Ahmet GÖKBEL**

KIRŞEHİR-2023

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı yüksek lisans/doktora öğrencisi, **Mehmet TEMEL** tarafından hazırlanan “*Norveç’te Yerli Halklar ve Ulusal Azınlıklar: Samiler örneği*” adlı tez çalışması tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Ahmet GÖKBEL (İmza)

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. Erman AKILLI

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. Kayhan ATİK

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20...

(İmza)

Prof. Dr. Hüseyin Şimşek

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☒ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../20..

Mehmet TEMEL

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	viii
ÖNSÖZ	x
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM.....	4
NORVEÇ'İN TARİHİ GELİŞİMİ	4
1.1. VİKİNG DÖNEMİ	4
1.2. KALMAR BİRLİĞİ	6
1.3. NORVEÇ'İN BAĞIMSIZLIĞI	7
1.4. II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI NORVEÇ	9
1.5. COĞRAFİ YAPISI.....	11
1.6. EKONOMİK DURUM.....	13
1.7. DEMOGRAFİK YAPI	18
1.8. İNANÇ YAPISI.....	19
1.9. EĞİTİM SİSTEMİ	21
II. BÖLÜM.....	24
NORVEÇ'TE YERLİ HALK VE ULUSAL AZINLIKLAR	24
2.1. ETNİK YAPI.....	24
2.2. YERLİ HALK/SAMİLER	26
2.3. ULUSAL AZINLIKLAR.....	28
2.3.1. Kvenler/Orman Finleri	28
2.3.2. Yahudiler	29
2.3.3. Romanlar/Çingeneler ve Taterler	31

2.4. GÖÇMENLER.....	35
2.5. MÜLTECİ POLİTİKASI.....	38
III. BÖLÜM.....	43
SAMİLER	43
3.1. SAMİLERİN MENŞEİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER	43
3.2. SAMİLERİN TARİHİ GELİŞİMİ.....	45
3.2.1. Erken Dönem Sami Tarihi.....	45
3.2.2. Yakın Dönem Sami Tarihi.....	47
3.3. NORVEÇLİLERİN SAMİ POLİTİKASI	50
3.3.1. II. Dünya Savaşı Öncesi	50
3.3.2. II. Dünya Savaşı Sonrası	54
3.4. DEMOGRAFİK YAPILARI	56
3.5. SAMİ MECLİSİNİN KURULUŞU VE POLİTİK KONUMU.....	58
3.6. DİNİ YAPILARI.....	62
3.7. SAMİLERDE EĞİTİM.....	63
3.8. KÜLTÜREL YAPILARI	64
3.9. SAMİ BAYRAĞI.....	67
SONUÇ.....	69
KAYNAKÇA	74
ÖZGEÇMİŞ.....	81

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

AET: Avrupa Ekonomi Topluluğu

AP: Arbeiderpartiet (İşçi partisi)

BM: Birleşmiş Milletler

EFTA: European Free Trade Association

FRP: Fremskittspartiet (İleri adım partisi)

GSMH: Gayri Safi Milli Hasıla

H: Høyre (Sağ parti)

ILO: International Labour Organization (Uluslararası çalışma örgütü)

KRF: Kristelig folkeparti (Hristiyan halkçı parti)

LNG: Sıvılaştırılmış Doğal Gaz

M.Ö.: Milattan Önce

M.S.: Milattan Sonra

NATO: North Atlantic Treaty Organization

NRL:Norske reindriftssamers landsforbund (Norveç Ren Geyiği Yetiştiriciliği Ulusal Birliği)

NSR: Norske Samers Riksforbund (Norveç Samiler Ulusal Birliği)

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development

s.: Sayfa

SP: Senterpartiet (Merkez parti)

SS: Schutzstaffel (Koruma Ordusu- Hitler dönemi paramiliter grup)

SSB:Statistisk Sentral Byrå (Merkezi İstatistik Ofisi)

SV: Sosialist venstre parti (Sosyalist sol parti)

V: Venstre partiet (Sol parti)

v.d.: Ve diğerleri, ve devamı

STN: Sami meclisinin iş ve sanayi için sübvansiyon bölgeleri

ÖZET

NORVEÇ’TE YERLİ HALKLAR VE ULUSAL AZINLIKLAR: SAMİLER ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS

Hazırlayan: Mehmet TEMEL

Danışman: Prof. Dr. Ahmet GÖKBEL

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

2023 – (X+81)

Jüri

Prof. Dr. Ahmet GÖKBEL

Doç. Dr. Erman AKILLI

Doç. Dr. Kayhan ATİK

Milliyetçilik veya kavmiyetçilik, insanlık tarihi kadar eski kavramlardır. İnsanların aidiyet duydukları ve bir parçası oldukları topluma sahip çıkıp onu özel görmeleri tarih boyunca olagelmıştır. Bu davranışın motivasyon kaynağı bazen inanç, bazen hanedanlık, bazen de ırk olmuştur. Yöneticiler için bu aynı zamanda güç arttırma ve yönettikleri kitleleri konsolide etmeleri için önemli enstrümanlardır.

İşte bu bağlamda yaptığımız araştırmanın ana konusu, Norveç devletinin bir ulus devlet inşa etme sürecinde, ülkedeki kadim bir etnik gruba uyguladığı kültürel, etnik ve sosyal asimilasyon politikalarını ortaya koymak amacıyla “*Norveç’te Yerli Halklar ve Ulusal Azınlıklar: Samiler örneği*” şeklinde belirlenmiştir. Bu konunun seçilmesinin nedeni bugün örnek olarak gösterilen bir ülkenin tarihi yanlışlarını kayıt altına almak ve değişen politik konjonktür sonucu gelineen noktaya dikkat çekilmiştir.

Bu çerçevede tezimizin birinci bölümünde *Norveç’in tarihi gelişimi*, ikinci bölümde *Norveç’te yerli halk ve ulusal azınlıklar*, üçüncü bölümde ise *Samiler* ana başlıkları mümkün olduğu kadarıyla detaylı olarak ele alınıp incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: *Norveç, Sami Halkı, Sapmi, Laponlar, Yerli Halk, Asimilasyon, Norveçleştirme*

ABSTRACT
INDIGENOUS AND NATIONAL MINORITIES IN NORWAY: THE CASE OF
SAMİ PEOPLE

M.SC.THESIS

Preparer: Mehmet TEMEL

Advisor: Prof. Dr. Ahmet GÖKBEL

2023 – (X+81)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

Internaional Relation Department

Jury

Prof. Dr. Ahmet GÖKBEL

Assoc. Prof. Dr. Erman AKILLI

Assoc. Prof. Dr. Kayhan ATİK

Nationalism is a concept that is as old as human history. It has been throughout history that people take care of the community they belong to and see their own tribe as more valuable than other nations. The motivation for this behavior was sometimes faith, sometimes dynasty, and sometimes race. For political leaders, this is also an important instrument for strengthening and consolidating the society they lead.

In this context, the main topic of our research has been determined as "*INDIGENOUS AND NATIONAL MINORITIES IN NORWAY: THE CASE OF SAMİ PEOPLE*" to reveal the cultural, ethnic and social assimilation policy that the Norwegian state has applied to an ancient ethnic group in the process of build a nation state. The reason for choosing this topic is to record the historical failures of a country that is shown as an example for human rights today, and to draw attention to the point that has been reached as a result of the changing political conjuncture.

In this context, the historical development of Norway is discussed and examined in the first part of our thesis, the indigenous population and national minorities in Norway in the second part, and the Sami in the third part in as much detail as possible.

Keywords: *Norway, Sami People, Sapmi, Lapps, Indigenous People, Assimilation, Norwegianization*

ÖNSÖZ

Araştırmalar göstermektedir ki tarih boyunca farklı coğrafyadaki farklı devletler dünyanın güç merkezi olmuştur. Bunun nedenlerinden biride farklı bilim alanlarında başarılı olmaları ve üretkenlik ortaya koymalarıdır. Bu terakkiler sonucu tüm insanlığa huzur ve barış getirilmesi iddiası hedef olarak ortaya konulmuştur. Ancak sonuç olarak ortaya çıkan hedeften çok uzakta kalmıştır.

ABD ve genel olarak batı medeniyeti son iki asırdır bu güç merkezini temsil etmektedir. Araştırmalar ve tarihi gerçekler göstermektedir ki bu güç merkezinin oluşumu esnasında insanlık hatta kendi toplumları ciddi manada baskı altına alınmış ve sömürülmüştür. Tarihi kaynaklarda bu sömürülerin bazıları kayıt altına alınmışken bazıları ise ortaya çıkmayı beklemektedir. Norveç bugün ulaştığına inanılan refah ve huzur ortamı ile tanınırken tarihi süreci çok az bilinmektedir. Tezimizin amacı Norveç'i dünü ve bugünü ile tanıtmaya gayret etmektir.

Bu bağlamda tezimize verdiğimiz “*Norveç'te Yerli Halklar ve Ulusal Azınlıklar: Samiler örneği*” konusunu üç bölüm halinde ele almaya çalıştık. Tezimizin birinci bölümünde *Norveç'in tarihi gelişimi*, ikinci bölümünde *Norveç'te yerli halk ve ulusal azınlıklar*, üçüncü bölümünde ise *Samiler* ana başlıkları mümkün olduğu kadarıyla detaylı olarak ele alınıp incelenmeye gayret edilmiştir.

Tez konusunun belirlenmesinden sonra tezin her aşamasında vakit gözetmeksizin yanımda olan, derin tecrübesi ile önümü aydınlatan ve akademik anlamda gelişmemi borçlu olduğum danışman hocam Prof. Dr. Ahmet GÖKBEL hocama, yüksek lisans eğitimi almam noktasında beni teşvik edip desteklerini esirgemeyen Doç. Dr. Abdülhalim İNAM ve Doç. Dr. Erman AKILLI hocalarıma ve ayrıca akademik yazım kuralları bağlamında katkılarını esirgemeyen Doç. Dr. Abdullah NAMLI hocam ve tüm süreçler esnasında motivasyon kaynağım olan eşim Hafize hanıma şükranlarımı sunarım.

Mehmet TEMEL

GİRİŞ

İnsanların kendisi ile aynı değerlere ve özelliklere sahip insanları farklı konumlandırmaları tarihi bir gerçektir. Bu düşünce bazen milletçilik noktasında kalırken bazen irredantist dereceye çıkmıştır. Kendi inancının gereği olarak seçilmiş millet düşüncesine sahip olan toplumlar, aynı zamanda diğer insanları kendilerine hizmetkâr olarak görürler. Bu bakış doğrultusunda tarihte bazı kral ve yöneticiler tebaalarına köle olarak bakmışlardır. Diğer taraftan ari ırk, seçilmiş ırk, gibi düşünceler tarihi süreç içerisinde insanları ötekileştirmiş ve sadece kendinden olanın yönetmesi, seçilmesi ve kıymet görmesi düşüncesini doğurmuştur. Bu düşüncenin de diğerlerini yok etme noktasına kadar geldiği görülmüştür. Bu bağlamda tarihte çok sayıda soykırım ve yok etme örneklerine rastlanır. Zaman zaman insanların dış görünüşü yani siyahi, çekik gözlü, beyaz, kıızıl, sarı olmaları da onlara farklı şekilde davranılmasına vesile olmuştur.

Bunların en vahşi ve yıkıcı olanlarından biri Avrupalı “beyaz adamın” Amerika kıtasını keşfi ile başlar. Tüm kıta halkı, savaşlarla, hastalıklarla azınlık hâle getirilir. Buna ek olarak XX. yüzyıl ortalarına kadar adeta onları insan olarak görmeme politikası izlenir. Burada lavabo kullanımından, toplu taşımaya, okuldan iş hayatına kadar toplumun her alanında ortaya çıkan bir ayrımcılık söz konusudur. Diğer taraftan ülkeler, başka bir ülkeye saldırmadan önce, kendi halklarını, “öteki”nin insan dışı bir varlık olduğuna inandırması gayretleri dahi görülmüştür. Bu bahsedilen ayrımcılık ve ötekileştirme politikalarının günümüzde de örneklerine rastlamak mümkündür.

Araştırma Konusu ve Problemi: Tezimizin ana konusunu, Norveç devletinin bir ulus devlet inşa etme sürecinde, ülkedeki kadim bir etnik gruba uyguladığı kültürel, etnik ve sosyal asimilasyon politikalarını ortaya koymak amacıyla “*Norveç’te Yerli Halklar ve Ulusal Azınlıklar: Samiler örneği*” şeklinde belirledik. Bu konunun seçilmesinin ana nedeni bugün örnek olarak gösterilen bir ülkenin tarihi yanlışlarını kayıt altına almak ve değişen politik konjonktür sonucu gelinen noktaya dikkat çekmek olacaktır.

Bu çerçevede tezimizin birinci bölümünde *Norveç’in tarihi gelişimi*, ikinci bölümünde *Norveç’te yerli halk ve ulusal azınlıklar*, üçüncü bölümünde ise *Samiler* ana başlıkları mümkün olduğu kadarıyla detaylı olarak ele alınıp incelenecektir.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Araştırmamızın ana başlığı “Norveç’te yerli halklar ve ulusal azınlıklar: Samiler Örneği” dir. Öncelikle ana başlığımızın içinde yer alan *yerli*

halklar ve *ulusal azınlıklar* kavramlarının Norveç anayasa ve kanunlarında nasıl yer alıp algılandığı ortaya konup değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Araştırmamızda konu olarak seçtiğimiz Norveç'te sadece tek bir etnik grup *yerli halk* statüsünde bulunmaktadır. Bu halk *Samiler* olarak ifade edilen ve ülkenin kuzeyinde bölgesel bir yetki ile donatılmış etnik bir topluluktur. Bunlar, ağırlıklı olarak Kuzey Norveç bölgesinde yaşamakta olup tarihi ve politik etki alanları bakımından "*Sapmi*" şeklinde isimlendirilmişlerdir. *Sapmi* adıyla bilinen bölgede yaşayan *Sami halkı* resmi olarak Norveç toplumunu, Norveçlilerle birlikte kuran iki halktan biri olarak ifade edilmektedir.

Araştırmamızda öncelikle çeşitli yönleriyle Sami halkını ele alacağız. Bunun yanı sıra da diğer ulusal halkların tarihleriyle birlikte sosyolojik, coğrafi ve politik konumlarını vermeye çalışacağız. Bunları verirken de temel amacımız söz konusu etnik grupların neden ve nasıl bir statüye sahip olduklarını ortaya koyma gayreti olacaktır.

Araştırmanın amacı ve önemi: Bu araştırmanın temel ve genel olarak ifade edilecek olan amacı üstte bahsettiğimiz etnik grupların özellikle de Samilerin çeşitli yönlerinin incelenip ortaya konması ve nasıl resmi statü sahibi oldukları, neden böyle bir statünün verilmesine gerek duyulduğu, bu halkların bu statüye sahip olduktan önce ve sonra politik ve sosyolojik olarak yaşadıkları sorunlar ve nihai olarak günümüzdeki konumlarını tespit etmektir.

Araştırma konumuzun önemi ise özellikle XIX. yüzyıl sonrası dünya coğrafyasındaki etnik grupların davranış şekilleri ve merkezi yönetimler ile olan ilişkileri uluslararası ilişkiler bağlamında dikkatle analiz edilen bir konu olmasına rağmen Norveç örneğinde bu çalışmaların çok yer almamış olmasıdır. Yerli lisanda ve İngilizce olarak bazı çalışmaların yapıldığı söylenebilir ancak Türkçe olarak neredeyse hiç çalışma bulunmamaktadır. Bu anlamda çalışmamızın Türkiye'de ve Türkçe yapılmış tek araştırma olacak olması bakımından önemli olduğunu düşünüyoruz.

Araştırmanın sınırlılıkları: Bu tezde odaklanacağımız ana konu yerli halklar ve ulusal azınlıklar bağlamında Norveç'teki Sami topluluğu olacaktır. Modern mülteci politikaları ve tarihinden ziyade odak noktamız Norveç coğrafyası içinde azınlıkların dünü ve bugünü ele alınıp bunlar içerisinde Samiler bütün yönleriyle incelenerek ortaya konacaktır.

Araştırmanın yöntemleri: Araştırmamız ağırlıklı olarak literatür çalışmasına dayalı olacaktır. Burada en fazla istifade edeceğimiz kaynaklar konu ile ilgili az da olsa mevcut olan yazılı kitaplar ve akademik çalışmalar olacaktır.

Buna ek olarak varsa alanında uzman olan isimler tespit edilerek mümkünse onlar ile görüşölüp mülakatlar yapılacak ve tezimiz desteklenecektir.

I. BÖLÜM

NORVEÇ'İN TARİHİ GELİŞİMİ

1.1. VİKİNG DÖNEMİ

Malum olduğu üzere dünya tarihi önemli medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve yapmaya da devam etmektedir. Bunlara eski Mezopotamya, eski Mısır, Roma ve Osmanlı örnek olarak verilebilir. Bazılarını zikrettiğimiz ve bir kısmının geçmişi M.Ö.'lere dayanıp her biri belli bölgelerde geniş coğrafi alanlara hükmetmiş olsalar da Avrupa'nın kuzey bölgelerine yani içinde Norveç'te olduğu İskandinav ülkelerinin yer aldığı topraklarda olmadıkları kaydedilir.

Arkeolojik araştırmalara göre Norveç bölgesinde insanlık tarihi M.Ö. 9000'lü yıllara kadar uzandığı tahmin edilir. Bu tarih buz çağının sona erdiği dönem olarak da kaydedilir.¹ Kaynaklar, DNA sonuçlarının bu bölgede yaşayan insanların orta ve güney Avrupa kökenli insanlar ile aynı genetik özellikleri taşıdıklarını kaydederler.² Bu da Danimarka üzerinden Norveç'e ulaşan bir göç olduğu çıkarımını güçlendirmektedir. Bu döneme ışık tutan arkeolojik araştırmalar dışında M.S. 800 yılına kadar yazılı bir kaynağa ulaşılamamaktadır. Örneğin 1200'lü yıllardan itibaren İzlanda'da kaleme alınmış olan *Sagalar* (efsane yazıtları) önemli kaynaklardan biri olarak görülür. Bu sagaların en ünlülerinden biri Snorre Sturlason'a ait olanıdır. Genel itibarı ile bu yazıtın kralların hayatları, ülkenin Hristiyanlaştırılma süreci ve önemli savaşlar hakkında bilgilere yer verdiği belirtilir.³

Viking dönemine geçiş ile ilgili genel kabul bu coğrafyaya göç eden toplulukların öncelikle küçük şehir krallıkları kurduğu şeklindedir. Coğrafi olarak güney ve güneybatı bölgelerinde 13 farklı krallıktan söz edilir. Bu krallıklar arasında zamanla gerçekleşen çatışmalar ve siyasi birliktelikler neticesinde Vestfold kralı Harald Hårfagre'in ön plana

¹ Håkon Glørstad, *Rapport Arkeologisk Utgravning*, (Universitet i Oslo), Oslo, 2014, s.42

² Torsten Gunther, Helena Malmström, v.d, *Population genomics of Mesolithic Scandinavia: Investigating early postglacial migration routes and high-latitude adaptation*, (Plos Biology), January 9, 2018, Austria, s.2.

³ Knut Helle, *Hvor står den historiske sagakritikken i dag?*, (Collegium Mediavale), Oslo, 2011, s.3

çıkıp diğerlerine üstünlük sağladığı kaydedilir.⁴ İlk Viking kralı Harald Hårfagre, aynı zamanda ilk Norveç kralı olarak kabul edilir.

Viking kelimesi, koy anlamına gelen, *vik* kelimesinden türemiş olup *koylu* anlamına gelir. Norveç tarihinin, VIII. asrın sonlarından itibaren (793) demir çağından, Viking çağına geçtiği kabul edilir. Özellikle denizcilikteki başarıları nedeniyle hem ticaret hem de Avrupa genelinde etkili olan yağma seferleri ile önemli bir güç elde ettikleri kaydedilir.⁵ Geliştirdikleri gemiler ile sadece açık denizlerde değil aynı zamanda ırmaklarda da yol alarak ülkelerin içlerine kadar girme imkânı bulurlar. Bu gelişmenin bir sonucu olarak Norveçli Leif Ericson, Kolomb'dan dört asır önce Amerika kıtasına ayak basan ilk Avrupalı olarak kabul edilir.⁶ Genişleyen coğrafi hakimiyetin neticesi olarak 1027 yılından itibaren Knut den Mektige (Haşmetli Knut), bugünkü Norveç toprakları göz önüne alındığında Güney Norveç'e ek olarak hem Danimarka hem de İngiltere'nin kralı olarak hükmeder.⁷

Norveç tarihinde yüksek orta çağ olarak adlandırılan 1050-1350 yılları bu ülkede nüfus artışının, krallığın mutlak iktidarının ve kilise faktörünün merkezde olduğu bir dönemi işaret etmektedir.⁸ Bu dönemde Norveç gibi ekilebilir toprak alanlarının fazla olmadığı bir ülkede toprak ekim kültürü yani tarım kültürü ortaya çıkar. Toprak sahiplerinin hakları ve tarımsal kiralama gibi gelenekler oluşur. Artık Viking döneminin kapanmış olması, yağma seferlerinin kapanarak bu tip uygulamaların yapılmasına imkân sağlar. Bu gelişme öz kaynaklara yönelmesine neden olur. Bu dönemde bugünkü Norveç topraklarını tek bir kral değil birden fazla kral yönetmekte idi. Güneye kıyas ile daha az otorite sahibi olsalar da kuzey Norveç'te de Sami kralları/beyleri hüküm sürmekteydi. O dönemde bu iki güç merkezi arasındaki ilişkilerin genelde gergin olduğu kaydedilir.

Geleneksel olarak Odin'in en büyük tanrı olarak görüldüğü kuzey mitoloji inancına tabi olan Norveçliler, 1024 yılında krallık olarak Hristiyanlığı kabul ederler. Hristiyanlık, ilk

⁴ Helle, s.7

⁵ Sores Welat Demir, *Viking- Vikingpedia*, (SWD Group), İstanbul, 2019, s.20

⁶ Eben Norton Horsfjord, *The Landfall of Leif Erikson*, (Damrell and Upham Old Corner Bookstore), Boston, 1892, s17

⁷ Olav Tveito, *Olav Haraldsson unge år og relasjon til engelske kongemakt*, (Collegium Medievale), Oslo, 2008, s.9

⁸ Pernille H. Fredriksen, *Helgener og kirkededikasjoner i Norge i middelalderen*, (Masteroppgave- Universitet i Oslo), Oslo, 2004, s.25

etapta bütün halk arasında yayılmaz. Önde gelen belli güç sahibi kişiler öncülüğünde kiliseler kurulur ve yavaş yavaş Hristiyanlık halk arasında yayılmaya başlar. 1150’li yıllarda ilk defa bir başpiskopos atanır. İlerleyen dönemde doğudan batıya oluşan 9 piskoposluk birleştirilmek suretiyle ciddi bir güç elde edilir. Bunu takip eden 200 yıllık süreçte kilise ülke topraklarının yaklaşık % 40’na sahip konuma ulaşır. Süreç içerisinde diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi kraliyet ile, anlaşmazlıklar ve çatışmalar başlar.⁹

1.2. KALMAR BİRLİĞİ

1319 yılına gelindiğinde Norveç ve İsveç tek bir kral tarafından yönetilmeye başlanır ve Magnus Eriksson etrafında bir monarşi oluşur. Bu dönem tarihi kaynaklarda altın dönem olarak nitelendirilmektedir. Devletin hükmettiği alanlar genişleyerek Atlas okyanusuna kadar ulaşır. Ancak Kara Veba, tüm Avrupa’da olduğu gibi Norveç’te de 1340’li yılların sonlarından itibaren bu altın dönemi sonlandıran milat olur. Kaynaklara göre bazı farklı görüşler olsa da Kara Veba nedeniyle Avrupa nüfusu yaklaşık %50 düşer.¹⁰ Bu epidemiden elbette Norveç’te etkilenmiştir. Ülkede Kara Veba’dan sonra ciddi bir buhran dönemine girilir ve tarımsal ekonomi, nüfus azlığı toprak çokluğu nedeniyle yerini daha çok hayvancılığa bırakır. Bu dönemde özellikle Avrupa’dan gelen tüccarların balık ticaretine önem verdiği görülür.

1397 yılına gelindiğinde siyasi olarak devam eden *İsveç-Norveç kraliyet birliği* yerini *Kalmar birliği*ne bırakır. Ancak devam eden süreçte Danimarka’nın güçlenip bölgede etkin hale gelmesi, XVI. yüzyıl başlarında İsveç-Norveç birlikteliğini ortadan kaldırır ve bölge Danimarka’nın hükümrânlığı altına girer. Martin Luther öğretileri 1520’lerde İskandinavya’da yayıldığında Norveç kilise kurumsallığı açısından da güçsüz konumdadır. Hem siyasi açıdan hem de kilise otoritelerinin bu denli zayıflamasıyla Norveç artık Danimarka’ya bağlı bir “vilayet” haline gelir.

Öyle anlaşıyor ki, XVI. yüzyıl Norveç açısından bir dizi sıkıntıların yaşandığı bir dönem olmuştur. Bunda sırasıyla veba’nın ülkeyi son derece olumsuz etkilemesi, İsveç’le birlikteliğin ortadan kalkması ve bölgede Danimarka’nın güçlenmesinin etkili olduğunu söylemek yanlış olmaz.

⁹ Kathrine Ekhaugen, *Gud og makt*, (Masteroppgave- Universitet i Oslo), Oslo, 2012, s.47

¹⁰ Marie Margrethe Lie Sperre, *Svartedauden og dens mange ansikter*, (Masteroppgave - Universitet i Oslo), Oslo, 2009, s.27

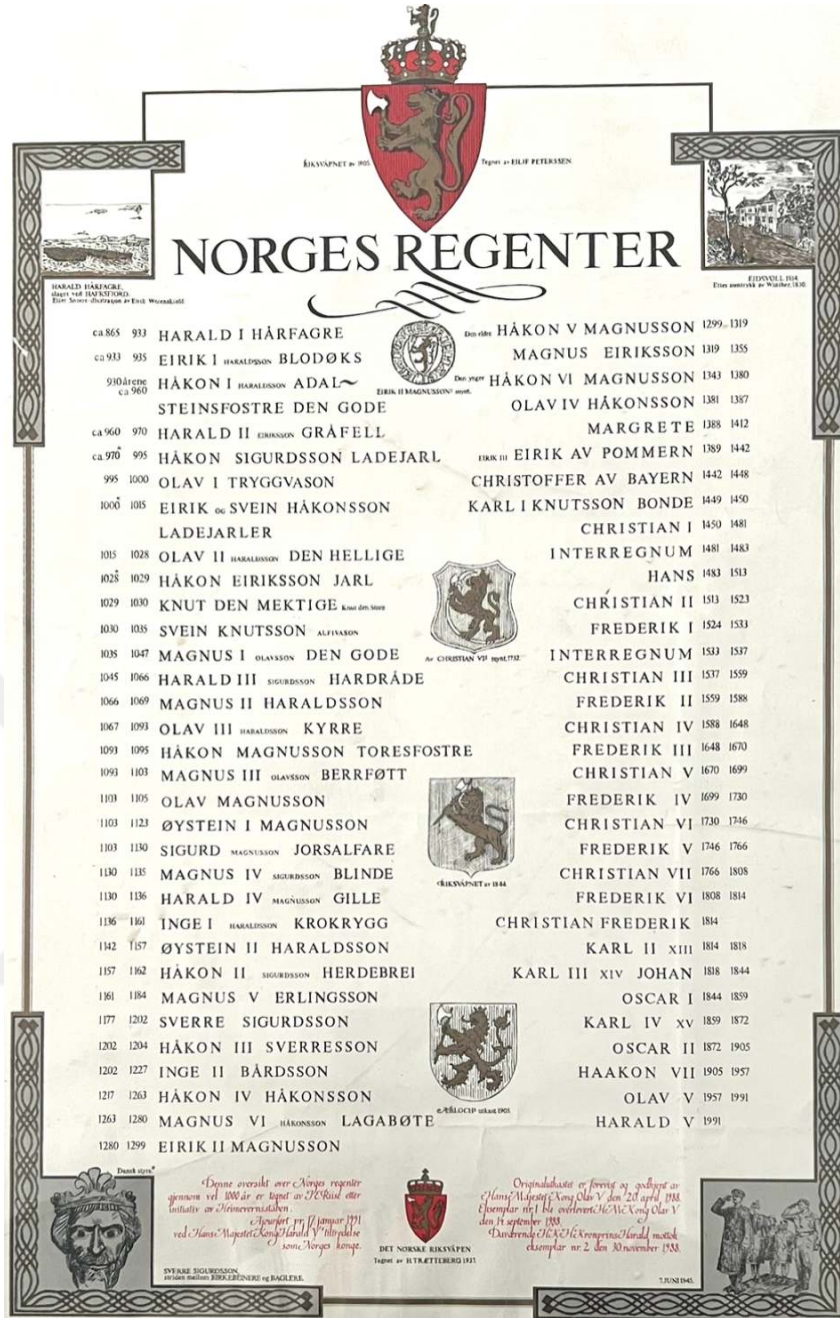
Kara Veba'nın 1349 tarihinde başlaması ve bir asır sürececek olan diğer salgınlardan sonra nüfusta da bir artış gerçekleşmiş hatta sanayileşmeye giden süreçte Amerika'ya göç verecek konuma gelmiştir. Bugün 5.5 milyon dolayında olan Norveç nüfusuna ek olarak Kuzey Amerika'ya 1860'lı yıllarda başlayan göç sonucu bugün 3-4 milyon Norveç kökenli bulunmaktadır.¹¹

1.3. NORVEÇ'İN BAĞIMSIZLIĞI

Norveç 1814'te bağımsızlığını elde eder. 1397 yılından bu yana devam eden Kalmar birliği ve onu takip eden süreçte Danimarka'ya bağlı bir vilayet olma durumu, yerini bağımsızlığa bırakır.¹² Yeni hazırlanan Anayasa, Norveç meclisi Storting'de kabul edilir. 1814 sonrası süreçte belli bir dönem kendi içerisinde bağımsız olmasına rağmen İsveç ile aynı kralın egemenliği altında bulunur. Norveç'in bağımsızlığını elde etmesinde, 1806-1814 tarihleri arasında Napolyon ile Danimarka arasında yaşanan savaşların etkili olduğu görülür. Zira kaybeden taraf Danimarka olur. Danimarka'nın savaşı kaybetmesi ve dolayısıyla zayıflaması, Norveç'e bağımsızlık yolunu açar. Savaş sonrası Danimarka ve İsveç arasında gerçekleşen Kiel anlaşması, Norveç'e anayasal bağımsızlık sağlar ancak yirmi yıl krallık yapan İsveç kralı Karl Johan'ın (1763/ö.1844) dayatmasıyla Norveç, İsveç ile ittifak kurmak zorunda kalır. Yarı otonom bir bağımsızlık sürecinde Norveç kendi meclisini, Kral'a bağlı olan kendi hükümetini, hukuk sistemini ve merkez bankası gibi çeşitli önemli kurumlarını oluşturmayı başarır. Norveç'te köylülerin de siyasi hayata katılımları ile birlikte burjuvazi ve halkçılığı simgeleyen iki siyasi parti kurulur. Bunlar *Venstre (V)* ve *Høyre (H)* adı ile kurulan partilerdir. Demokratikleşmeyi takip eden bu süreçte ciddi bir sanayileşme hamlesi ve milli kimlik bilincinin oluşmaya başladığını görmek mümkündür. Demokratikleşme mücadeleleri ve sanayileşme faaliyetlerinin neticesinde 1905 yılında Norveç meşrûti monarşiye sahip olur. 1905 yılı itibarıyla Norveç'in yeni kurulan krallığının ilk kralı VII. Haakon'un, Danimarka kralının ve İsveç prensesinin oğlu olması, Norveç monarkının bu ülkeler ile olan hânedânlık bağının devam ettiğini gösterir.

¹¹ Andreas Helland, *Nordmenn i Seattle i 1930*, (Masteroppgave-Universitet i Bergen), Bergen, 2013, s.20.

¹² Stortinget , “*Eidsvoll og Grunnloven 1814*”, <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Grunnloven/Eidsvoll-og-grunnloven-1814/> , (Erişim tarihi: 12.05.2022)

Resim 1: 9. Yüzyıl'dan itibaren Norveç kralları listesi

Meşrutî monarşi sistemiyle yeni bağımsızlığını kazanmış olan Norveç, buharlı makinelerin icat edilip, ticari alanda kullanıma girmesi neticesinde komşu ülkelerle ilişkileri daha da artırır. Gelişen ticaretin sonucu olarak bu durum Norveç'in dış dünyadaki gelişmelerden daha kolay etkilenen bir yapıya evrilmesi sonucunu doğurur. II. Dünya savaşında bağımsızlığını muhafaza etmeye gayret eden Norveç, özellikle Almanya'nın kuzey denizindeki yoğun saldırılarına maruz kalır. Nihayetinde 1940-1945 yılları arasında Hitler yönetimindeki Almanya'nın işgali altına girer. İşgal yılları Norveç sanayisini ciddi manada olumsuz etkiler. Zira 1929 ekonomik buhranı ile Norveç ekonomisi de ağır bir darbe

alıp zayıflamıştı. Ekonomik buhran, siyasi iç çekişmeler ve kutuplaşmaları beraberinde getirir. Bu iç siyasi parçalanmaya ilaveten Sovyetler Birliğinin tesiriyle Norveç'te de sosyalizme hızlı bir taban kayması başlar. II. Dünya savaşı sonrasında Norveç'in sosyal devlet politikalarını sürdürdüğü, işçi hakları konusunda önemli gelişmeler sağladığı, sendika sistemini oturttuğu, doğumu maddi açıdan destekleyerek ülke nüfusunda ciddi artış sağladığı görülür. Hızlı kalkınma hamleleri sonucunda modern sanayi mamulleri üreten ve tarımsal kalkınma gerçekleştiren bir ülke haline dönüşür.

1.4. II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI NORVEÇ

İnsanlık tarihinin en kanlı savaşı olarak nitelendirilen II. Dünya savaşının 1939 yılında resmen başlamasından sonra Norveç, I. Dünya savaşında olduğu gibi yine tarafsızlığını ilan eder. Aynı şekilde İsveç'i de tarafsızlığını ilan eden ülkeler arasında görürüz. Lakin Norveç'in ihraç ettiği bazı sanayi ürünleri ve özellikle de İsveç'in hem İngiltere hem de Almanya'ya, Norveç üzerinden ihraç ettiği çelik ve benzeri ürünler Norveç'in tarafsız kalmasına engel olur. Karşı cephelerde yer alan Avrupa'nın iki güçlü ülkesi İngiltere ve Almanya düşman ülkelere ihracatın durdurulması için Norveç'in limanlarının son derece önemli olduğunu ve kontrol altına alınmaları gerektiğinin farkındalardı. Bu nedenden dolayı savaşın başlaması ile birlikte Almanya'yı desteklediği düşünülen Nasyonal Sosyalist Vidkun Quisling (ö.1945) 1940'ta Norveç'te kral ve hükümete karşı bir darbe girişiminde bulunur. Ancak darbe başarısız olur. Bunun üzerine Nazi ordusunun Norveç kıyı ve limanlarına asker çıkarması sonucu VII. Kral Haakon ve hükümet üyeleri Londra'ya kaçarak orada bir sürgün hükümeti kurar. Savaş süresince yaklaşık 5 yıl ülkeyi ve savaşı buradan yürütmeye çalışır. Darbe ile yönetimi ele geçiremeyen Quisling ise Almanlara bağlı bir hükümet kurarak SS birliklerinin yardımıyla iktidarı ele geçirir.¹³ 1945 yılına gelindiğinde hem içerideki milis çeteleri hem de Sovyetler Birliği destekli direniş örgütleri ve ittifak devletlerinin galibiyeti ile Norveç, tekrar bağımsızlığını elde eder. Bu süreçte yapılan yargılamalarda 46.000 kişi mahkûm olurken, 25 kişi idam edilir.¹⁴

¹³ Jon Kaare Olsen, *Fortellingen om Vidkun Quisling*, (Masteroppgave-Universitet i Stavanger), Stavanger, 2012/2013, s.62

¹⁴ Hans Jacob Orning, “*Norges Historie*”, Store Norske Leksikon, https://snl.no/Norges_historie , (Erişim tarihi: 12.05.2022)

Resim 2: 11 Mayıs 1945 Direniş güçleri, Alman kuvvetlerinden Akershus kalesini teslim alırken.¹⁵

II. Dünya savaşı sonrası modern Norveç'in inşa edildiği dönemdir. Savaş sonrası ciddi kalkınma hamleleri yapılır. Bu kalkınmada işgal sırasındaki Alman sanayi yatırımları ve Kuzey Denizinde bulunan petrolün de önemli katkılarının olduğu görülür. Özellikle çift kutuplu dünyaya geçilmesi ile birlikte Sovyetler Birliği ve Batı ülkeleri arasında seçim yapmak zorunda kalınır, Sovyetler Birliği'nden ziyade savaşın galibi olan diğer ülkelerden İngiltere ve ABD merkezli bir dış politika takip edilir. Bunun sonucu olarak 1948 yılında OECD üyeliği, 1949 yılında NATO ve 1960 yılında Avrupa Serbest Ticaret Birliği-EFTA'ya üye olunur.¹⁶

1960-1990'lı yıllar, petrol gelirlerinin de katkısıyla Norveç için ciddi atılım yıllarıdır. Bu dönemde önemli bir sanayileşme hamlesi ortaya konulmuş hatta 1975'li yıllara kadar yurtdışından işçi gücü talep edilmiştir. Günümüzde en eski göçmenler olarak bilinen Yugoslavya vatandaşları, Pakistan'lılar ve Türk'ler o dönemde ilk işçi statüsü ile ülkeye

¹⁵ Hans Jakob Orning, "*Norges Historie*", Store Norske Leksikon, https://snl.no/Norges_historie, (Erişim tarihi: 12.05.2022)

¹⁶ Nina Græger, *Veivalg og spenninger i norsk sikkerhetspolitikk: Norges forhold til NATO og EU*, (Norsk utenrikspolitisk institutt), Oslo, 2019, s.3-7

gelenlerdir.¹⁷ Sanayi hamlesine ek olarak sağlık, istihdam, eğitim ve tarım alanlarında da ciddi reformlar ortaya konulmuştur. Hollanda hastalığı olarak literatüre giren ve keşfedilen yeraltı kaynaklarının, genel sanayileşmeye engel olma durumundan dolayı bir varlık fonu kurulmuştur. Bu fon sayesinde petrol gelirlerinin sadece bir kısmı yıllık bütçeye aktarılmış, geri kalan kısmı ise emeklilik fonu olarak adlandırılarak uluslararası piyasalarda değerlendirilmiştir. Günümüzde söz konusu fon hala devam etmekte olup 1 (bir) trilyon dolardan fazla bir yekûn ile dünyanın en büyük varlık fonlarından biri olarak bilinmektedir.¹⁸ Bu ekonomik özgürlüğün verdiği özgüvenle Avrupa Birliği üyeliğine davet edilmesine rağmen iki kez referandum yapılmış, ancak Norveç halkı tarafından kabul görmeyerek sadece Avrupa Ekonomik Topluluğuna üye olarak kalmıştır.¹⁹

1.5. COĞRAFİ YAPISI

Norveç, Avrupa kıtasının kuzeyinde bulunan İskandinav ülkelerinden biridir. İsveç, Finlandiya ve Rusya ile karasal anlamda sınır komşusudur. Güneyinde Danimarka ve Almanya ile deniz sınırları açısından komşudur. Öte yandan Norveç büyük bir yarımada ülkesidir. Özellikle tüm batı kıyıları okyanuslar ile çevrilidir. Atlas okyanusuna açılan Kuzey Denizi olarak tanımlanan kuzey batı ve batı kısmında yer alan Svalbard ve Jan Mayen adaları Norveç'e bağlıdır. Buna ek olarak güney kutbunda 3 ada Antarktika Antlaşması gereğince Norveç devletine ait olmamakla birlikte bu ülkenin yönetimi altındadır.²⁰

Svalbard adası Norveç tarafından özel statüde yönetilen bir bölgedir. Bu ada konum itibarıyla kuzey kutbuna yakın bir bölgededir. Adanın kuzeyinde Rusya toprakları bulunmaktadır. Kuzey denizine açılan bölgede bulunan söz konusu ada, küresel ısınma nedeniyle bölgedeki buz ve karların erimesi sonucu ortaya çıkabilecek olan mineral, su altı kaynakları, ticaret güzergahı, balıkçılık ve askeri açıdan önemli hale gelmektedir.²¹ Aynı

17 Lars Østby, "*Hvor mange fremmedarbeidere kom, og fra hvor?*", Statens Sentralbyrå, <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/arbeidsinnvandrerne-fra-hovedstadsfenomen-til-vanlig-syn-i-hele-landet>, (Erişim tarihi: 12.05.2022)

18 Lars-Erik Borge, "Fra olje- og gasspriserisiko til finansiell risiko: tid for modifisering av handlingsregelen?", *Samfunnsøkonomen*, (Norveç, 2022, 136. årgang S.136, No: 4), s.3.

19 Magnus Vinje Tetlie, "Skillelinjer- EU debatt og folkeavstemning i 1994", *NTNU*, Trondheim, 2022, Abstract, s.1

20 Kathrine Gry Jakobsen, *Gjelder Svalbardtraktaten også økonomisk sone og kontinentalsokkel*, (Masteroppgave-Universitet i Tromsø), Tromsø, 2009, s.24-29.

21 Justis-og Politidepartementet, "*Svalbardpolitikken inn i en ny tid*", <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/jd/vedlegg/faktaark/svalbard.pdf>, (Erişim tarihi: 15.05.2022)

zamanda bölgedeki nüfusu arttırmak, aile olarak yaşanabilecek bir konuma getirmek ve ticari çalışmaları teşvik etmek için bazı vergi muafiyetleri de sağlanmaktadır.²²

Norveç, Avrupa kıtasında en fazla adaya sahip ülkedir. Norveç'e ait 239.057 ada bulunmaktadır. 1630 km ile İsveç, 786 km ile Finlandiya ve 198 km ile Rusya'ya karadan sınırdır. Adalar hariç tutulduğunda deniz sınırı ise 2650 km civarındadır.²³

Resim 3: Svalbard ile birlikte Norveç'in deniz ve kara sınırları.²⁴

Norveç'i genel itibariyle diğer Avrupa ülkelerinden ayıran özelliklerden biri de önemli bir kısmının dağlık bölgelerden oluşmasıdır. Bu da iki önemli problemi beraberinde getirir. Bunlar istihdam merkezlerinin uzaklığı ve yerleşim yerlerinde oluşan nüfus yoğunluğu şeklinde ifade edilebilir. Bu da diğer Avrupa ülkelerine kıyasla ülke coğrafyasının önemli bir kısmında yerleşim yerlerinin bulunmadığını gösterir.

²² Skatteetaten, “**Skattesatser på Svalbard**”, <https://www.skatteetaten.no/satser/skattesatser-pa-svalbard/>, (Erişim tarihi: 15.05.2022)

²³ Kartverket, “**Riksgrenser**”, <https://www.kartverket.no/til-lands/fakta-om-norge/riksgrenser>, (Erişim tarihi: 30.12.2022)

²⁴ Rolf Einar Fife, “**Folkerettslige spørsmål i tilknytning til Svalbard**”, Utenriksdepartementet, <https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/folkerett/svalbard/id2350955/>, (Erişim tarihi: 15.05.2022)

Bağımsızlığını kazandığı 1910'lu yıllarda nüfusun %40'ı kırsal alanda ikamet ederken, sanayileşmenin de etkisi ile bugün nüfusun %82'si kentsel bölgelerde yaşamaktadır. Bu bölgeler yoğunlukla başkent Oslo'nun çevresi ve kuzey-batı kısmında yer alan ve kuzey denizinde bulunan petrol kaynaklarının yakınındaki Stavanger, Trondheim ve Bergen şehirleridir.²⁵

1.6. EKONOMİK DURUM

Norveç ekonomisinin tarihi gelişim süreci önem arz etmektedir. Coğrafi konumu, iklimsel şartları, küreselleşme öncesi gelir kaynakları, diğer devletler ile olan ilişkileri, 1000 yılı aşkın deniz ticareti tecrübesi, önemli bir kırılma noktası olan petrol keşfi, diğer petrol ülkeleri ile kıyas edildiğinde uyguladığı politikalar, bu politikaların halk tarafından nasıl karşılandığı, farklı bir örnek olarak Norveç ekonomisini her zaman gündemde tutmuştur.

1800'li yıllardan itibaren ekonomik süreci ele alacak olursak karşımıza nüfusun %82 gibi bir oranının kırsal alanlarda yaşadığı bir tarım ekonomisi tablosu ortaya çıkmaktadır. Kırsal yerleşimin yoğun olmasına rağmen ekilmiş toprak alanı diğer Avrupa ülkelerine kıyasla son derece düşüktür. Ekilebilen alan %1 civarındadır. Bu oranın o dönemlerde Danimarka'da üç katına ulaştığı nakledilir. İklimsel ve dağlık coğrafi yapısından dolayı söz konusu oranın bugün bile %3'ü geçmediği görülür. Sadece %1 gibi bir oranda buğday ekimi yapılabilmektedir. Netice itibariyle günümüzde Norveç'te ekilebilir alanın oranı %3 civarında iken Danimarka'da ekilebilir oran %66'yı bulmaktadır. Kerestecilik ve balıkçılık Norveç'in iki önemli ihracat kalemlerini oluşturmaktadır. Özellikle 1840'lı yıllardan itibaren bazı ülkelerin gümrük vergisi bağlamında sağladığı kolaylık ülkenin ekonomik kalkınmasına ciddi katkıda bulunmuştur. Süreç içerisinde gemiciliğin de ciddi manada gelişmesiyle ülke için İngiltere, Almanya ve Fransa gibi ülkeler önemli ihracat pazarı olmuştur.²⁶ Elbette bu gelişmelerde 1814 yılından itibaren Danimarka'dan bağımsızlığını kazanması, kendi anayasal düzenini oluşturması, İsveç ile daha denk bir iş birliği ortamı sağlaması, başta ulaşım olmak üzere ülke içindeki gelişmeler ihracatta ciddi bir yol kat edilmesini sağlayan unsurlar olarak görülebilir.

²⁵ Kommunal- og distriktsdepartementet, “*Regionale utviklingstrekk 2021*”, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/regionale-utviklingstrekk-2021/id2847260/?ch=2>, (Erişim tarihi: 15.05.2022)

²⁶ Rudolf Schou, *Kjødindustrien i Nord-Amerika og Norge*, (Tidsskrift for Landøkonomi), København, 1897, s.3-6

1800'lü yılların ikinci yarısına gelindiğinde iki farklı gelişme Norveç ekonomisindeki yükselişi yavaşlatır. Birincisi daha önce ahşap işçilik ile yapılarak geçmişte uzun süre ülkede bir kültür seklinde yerleşmiş olan gemi üreticiliği, bu yıllardan itibaren demirden yapıp buharla çalışır hale gelir. İkincisi ise Amerika kıtasındaki dinamik ekonomik gelişmenin sağladığı imkanlardan istifade etmek isteyen Norveçlilerin işçi gücü olarak o bölgelere göç etmesidir. Her 3 erkek ve 5 kadından birinin bu göçe katılması ülkede işçi gücünün zayıflamasına neden olur. Aynı zamanda Amerika kıtasından sağlanan ucuz tarım ürünleri, ülkedeki ihtiyaç sahiplerine bir avantaj olsa da üreticiler için bir dezavantaj oluşturur.²⁷

XX. yüzyıla gelindiğinde ülke ekonomisinde üç önemli dönüm noktası ile karşılaşılır. Bunlar 1905 yılından itibaren İsveç ile olan birlikteliğe son verilmesi, II. Dünya savaşı sonrasında Nazi Almanyası'nsı işgalinden kurtulunması ve 1967 yılında Kuzey denizinde gerçekleşen ilk petrol kaynağının tespit edilmesi olmuştur.

1905 yılında Norveç'in, İsveç ile olan birlikteliğinin sona ermesinin ciddi toplumsal ve siyasal etkileri olur. Ülkede XIV. yüzyıldan bu yana devam eden Danimarka yönetimine olan bağımlılığın ve 1814 yılından itibaren başlayan ve 1905 yılına kadar devam eden İsveç ile var olan birliktelik döneminin sona ermesi, artık tek başına ayakta durabilen bir ülke olma yolunda büyük gayretler gerektirir. İsveç ile olan birliktelik döneminde, İsveç ortaklığın başat önderi olur. İsveç'in ekonomik, siyasi ve askeri olarak Norveç'ten daha ileride olması, Norveç için hem bir rakip hem de güvenilir bir müttefik olmuştur. Bütün bu süreçlerden elde edilen tecrübe ile Norveç yeni dönemde kendi ayakları üzerinde durmayı başarır. Özellikle sanayileşmenin getirdiği güç ile ihracat kalemlerinde ve üretimde önemli artışlar görülür.²⁸ Yeni sanayi ürünleri ile ahşap gemilerin yerini buharlı gemiler alırken hayvanlar ve insan gücü ile gerçekleşen balıkçılık ve keresteciliğin yerine de makineler geçer. Bütün bu gelişmeler üretimin de artmasına neden olur.

²⁷ Jan Eivind Myhre, "Utvandring fra Norge", Universitet i Oslo, <https://www.norgeshistorie.no/industrialisering-og-demokrati/1537-utvandring-fra-norge.html>, (Erişim tarihi: 16.05.2022)

²⁸ Kjetil Gjølme Andersen, *Den andre industrielle revolusjon og etableringen av den vannkraftsbaserte storindustrien i Norge*, (Senter for teknologi, innovasjon og kultur- Riksantikvarens vitenarkiv), Oslo, 2007, s.1

I. Dünya savaşında tarafsız olarak kalmayı başaran Norveç, elbette ekonomik olarak etkilenir ve özellikle 1929'daki büyük buhranda ciddi ekonomik durgunluk yaşayarak işsizlik ile mücadele etmek zorunda kalır. Yine de kurulu olan düzen devam edegelir. 1940 yılında gerçekleşen Alman işgali ile üretimde ciddi bir düşüş görülür. Bir dönem Nazi taraftarı hükümet ile yönetilen ülkedeki gelirler, işgal güçlerine aktarılır ve ülkeye getirilen köle işçiler ile tutsak olan Norveçliler nedeniyle ekonomik hayat ciddi manada sekteye uğrar. Savaşın sona ermesinden sonra ise Almanların işgal yıllarında gerçekleştirdiği sanayi yatırımları ve ABD'nin Marshall yardımları ile Norveç'in uluslararası çevrelerde batı bloğunda aktif olarak yer alması, ülkenin tekrar kalkınmasında önemli rol oynar.²⁹ Savaştan sadece birkaç yıl sonra GSMH'da savaştan öncesine kıyasla artış görülür. Bu olumlu gelişmelere rağmen kalkınmanın evsiz ve işsiz kalmış ülke halkına yansımaları süreç alır.

Norveç'in ekonomik kaderini değiştirecek en önemli olay şüphesiz Kuzey denizinde tespit edilen petrol ve gaz kaynakları olur. Denizde petrol ve gaz kaynaklarının olabileceği ile ilgili ilk araştırmalar 1958 yılına dayanır. Norveç jeoloji araştırma merkezinin dışişleri bakanlığına yazdığı bir belgede Norveç kıta sahanlığında kükürt veya petrol olma ihtimalinin olmadığı bildirilmesine rağmen 1959 yılında Hollanda'nın, Groningen bölgesindeki gaz keşfi ülkedeki araştırmaların daha ciddi ve umut var bir şekilde yapılmasına vesile olur.³⁰ 1962 yılında aylık 160.000 dolar karşılığı Philips Petroleum şirketi bölgenin kendilerine tahsis edilmesi ile ilgili bir teklifte bulunur. Ancak Norveç devleti bu konuda hak devri olabileceği gerekçesiyle ilk etapta rededer, daha sonra da bu konuda bir yasa çıkararak sondaj yetkisini Krallık ve hükümetin onayına bağlar. Buna ilaveten 1965 yılında İngiltere ve Danimarka ile birlikte kıta sahanlığı anlaşmaları yapıp resmi olarak kendi alanlarını tespit eder. Bu süreçten sonra birden fazla şirkete sismik araştırma bağlamında izin verilir. 1967 yılında gerçekleşen ilk buluş kayda değer büyüklükte olmasa da 1969 yılında Philips şirketi, o zamana kadar bulunmuş en büyük deniz petrol rezervini keşfederek devlete bildirir ve 1971 yılına kadar yapılan çalışmalar sonucunda sondaj işlemi başlar.³¹ İlk etapta yabancı

²⁹ Anders Fjeldstad, *USA-bilder i Norge og Sverige*, (Masteroppgave-Universitet i Bergen), Bergen, 2009, s.17

³⁰ Helge Ryggvik, v.d., “*Norsk Oljehistorie*”, Store Norske Leksikon, https://snl.no/Norsk_oljehistorie, (Erişim tarihi: 17.05.2022)

³¹ Olje- og energidepartementet, “*Norsk petroleumshistorie*”, <https://www.norskpetroleum.no/rammeverk/rammevilkarpetroleumshistorie/>, (Erişim tarihi: 17.05.2022)

1980’li yıllarda Norveç ekonomisi, ciddi manada ivme kazanır. Zira önemli petrol ve doğalgaz keşifleri yapılır. Devlet bu gelirler ile sosyal sistemi kuvvetlendirerek, zamanla gelir kaynaklarını tek bir kalemden yani petrol gelirlerinde toplamaya başlar. Ancak bu politika zamanla diğer sanayi alanlarında ciddi manada üretim azlığına neden olur. Bu durum ekonomik literatürde “Hollanda Hastalığı” şeklinde nitelendirilir. Üretim çeşitliliğinin azlığı sanayileşmede bir gerileme ortaya çıkarsa da petrol gelirleri nedeniyle para birimi çok değer kazanır.³² Bu durum dış yatırımları önemli ölçüde engellemiş ve istihdam bağlamında çeşitli sorunlara neden olmuştur. Bunun getirdiği dezavantajlardan biri de tek gelir kaleminde herhangi bir azalma olması durumunda ekonomik sistemin çökme tehlikesiyle karşı karşıya kalmasıdır. Bu tehlikenin farkına varan ülke yönetimi, 1990 yılında bir varlık fonu kurulmasına karar verir. 1996 yılına gelindiğinde bu fon resmen faaliyete geçirilir. Atılan bu

16

adıyla petrol gelirlerinin o yıl bütçe görüşmelerinde öngörülen belirli bir yüzdesi bütçeye aktarılır, kalan kısmı ise gelecek nesiller için de bir yatırım olması amacıyla fonda değerlendirilir. Bu fon bugün *Norges Bank Investment Management* (NBIM) tarafından yürütülen hisse senetleri, faiz, emlak ve yenilenebilir enerji yatırımları gibi farklı kalemlerde piyasada karşımıza çıkmaktadır.³³

Petrol fonunun değeri aktif olarak yatırım kalemlerinde olduğu için değişkenlik gösterir ve piyasalardan anlık olarak etkilenir. Değer olarak Ocak 2023 itibariyle 1,3 trilyon dolardır. Son yılların bütçelerine bakıldığında petrol fonunun sadece %3.6'sı gibi bir oranın bütçeye aktarıldığı görülür. Bu oran yaklaşık 45 milyar dolara tekabül etmektedir. Araştırmalara göre şu ana kadar Norveç, kıta sahanlığında bulunan rezervlerin sadece %47'sini çıkartmıştır. Direkt veya dolaylı olarak petrol sanayisinde 170.000 kişi istihdam edilmektedir. Günümüzde petrol ve gazın ihracat oranının yaklaşık %50 sini oluşturduğu görülür. Kişi başına milli gelir 88.000 dolar civarındadır.³⁴

Diğer taraftan gerçekleştirdiği petrol ve gaz ihracatı ülkeye jeopolitik ve jeostratejik bir konum kazandırmaktadır. Şubat 2022'de başlayan ve Avrupa için önemli ekonomik ve enerji sorununa dönüşen Rusya-Ukrayna savaşı Norveç'in bu alandaki önemini ortaya koymuştur.

Küresel anlamda üretim parametrelerine bakıldığında Norveç, dünya petrol üretiminin %2 sini, gaz üretiminin ise %3 üne sahip olup söz konusu enerji kaynaklarının ulaşımında daha kritik bir noktada yer aldığını ifade etmek gerekir. 2022 yılı verilerine göre dünya çapında ihracatçı olarak Rusya ve Katar'ın ardından 3. Sırada yer alır. Bu kaynakların aktarımı %95 oranında toplamda 8.800 km uzunluğundaki boru hatlarından gerçekleşirken, %5 lik bir kısmı da LNG olarak taşınır. Avrupa Birliği ve İngiltere'nin petrol ve gaz ihtiyacını %20-%25 oranında tek başına Norveç'in karşıladığı unutulmamalıdır. Öte yandan Norveç'in, önemli bir petrol ve gaz üreticisi olmasına rağmen son yıllarda ciddi manada yeşil enerjiye geçtiği görülür. Günümüzde enerji ihtiyacının büyük bir bölümünü rüzgâr ve

³³ Arne Jon Isachsen, "Hvor skal Oljefondet ligge?", *Samfunnsøkonomen*, No: 4, Oslo, 2018, s. 23-29

³⁴ Olje- og energidepartementet, "Norsk oljehistorie på 5 minutter", <https://www.regjeringen.no/no/tema/energi/olje-og-gass/norsk-oljehistorie-pa-5-minutter/id440538/>, (Erişim tarihi: 18.05.2022)

şu kaynaklarından ele ettiği yenilenebilir enerjiden karşılamaktadır. Bu kaynak ekonomik anlamda yıllık ihracatın yaklaşık %50'sine tekabül etmektedir.³⁵

Ekonomik olarak günümüzde gayet olumlu bir tablo olmasına rağmen uzun vadede ciddi sorun teşkil edecek noktaların olduğu tartışılmaktadır. Bunlardan en önemlisi özellikle küresel ısınma, iç ve dış politikadaki tabi olunan kararlar ve anlaşmalar ile ülkenin yeni sondaj çalışmaları yapması gibi konular ciddi tartışmalara neden olmaktadır. İhracat kaleminin %50 sinin petrol ve doğalgaz olduğu düşünüldüğünde uzun vadede bunun sürdürülebilirliği mümkün görünmemektedir. Norveç ekonomisinin geleceğinde bu önemli bir soru işaretidir. Diğer taraftan bugün ülkedeki en büyük bütçe gideri sosyal devlet kalemlerinden oluşmaktadır.³⁶ Bu da yaşanan bir nüfusa sahip ülkedeki yine uzun vadede ülke gelirinin azalacağı öngörüsü ile daha da büyük bir gider kalemi olacağını göstermektedir. 1990 lı yıllarda bir emekliye dört çalışan düşmekteyken bugün bu oran bir emekliye iki çalışan seviyesine gelmiştir.

1.7. DEMOGRAFİK YAPI

Norveç'in demografik yapısında XIX. yüzyılın ortalarına kadar ciddi bir değişim veya farklılıktan bahsedilemez. Nüfusta bir artış söz konusu olsa da farklı sosyal gruplar, doğum hızı ve kültürel değişim gibi alanlarda önemli bir farklılık gözlenmez. Bunun en önemli gerekçesi diğer dünya ülkeleri ile olan ilişkileri, coğrafi konumu ve Danimarka-İsveç ile olan tarihi siyasal bağları olarak gösterilebilir. Söz konusu dönemden itibaren ise istihdam açısından cazibe haline gelen ABD'ye göç ve 1905 yılında İsveç ile olan siyasal bağın sona ermesi ile birlikte demografik açıdan da kayda değer değişikliklerin gerçekleşmeye başladığını görmek mümkündür.³⁷

1740 yılında 637.000 olan ülke nüfusu 1890'lı yıllarda yaklaşık iki milyona ulaşır. II. Dünya savaşı sonrası 3.2 milyon olan nüfus 2023 yılı başı itibariyle yaklaşık 5.5 milyon olarak kaydedilmektedir. Norveç'te kendisi veya anne ve babasından yurtdışı doğumlu olanlar göçmen kabul edilmektedir. Bu göçmen tarifine göre ülkedeki yabancı nüfusu 2023

³⁵ Norsk Petroleum, <https://www.norskipetroleum.no/produksjon-og-eksport/eksport-av-olje-og-gass/#eksport-av-gass> (Erişim tarihi: 20.09.2022)

³⁶ Finansdepartementet, *“Statens inntekter og utgifter”*, https://www.regjeringen.no/contentassets/fada85d4686f486ebc31dd278a7a7778/faktaark_inntekter_utgifter.pdf, (Erişim tarihi: 18.05.2022)

³⁷ Helland, s.6

yılı başı itibariyle 1.250.000 civarındadır. Bu yabancıların 386.000'i AB ve AET ülke kökenli iken, Afrika kökenli olanların sayısı 105.000, Türkiye dahil Asya ülke kökenlilerin sayısı ise 342.000 dolaylarındadır. Yüzdelik oranda ülke nüfusunun %18.9'u yabancı kökenlilerden oluşmaktadır.

Ülkede bulunan en büyük göçmen gruplar Avrupa ülkelerinden gelmektedir. İlk sırada 105.000 ile Polonya, ikinci sırada 42.000 ile Litvanya, üçüncü sırada ise 35.000 ile İsveçliler gelmektedir. Bu çerçevede Türkiye kökenliler konusunda 22.000 rakamı belirtilse de bundan daha yüksek olduğu sanılmaktadır. Norveç doğumlu yabancı kökenlilere bakıldığında ise büyükten küçüğe doğru 18.000 ile Pakistan kökenliler, 16.000 ile Polonya kökenliler ve 15.000 ile Somali kökenliler sıralanabilir.

Ölüm ve doğum dengesi üzerinden nüfus artışı değerlendirildiğinde 1957'de yıllık 32.000 artış kaydedilirken bu rakam 2021 yılına gelindiğinde 14.000'e kadar gerilemiştir. Bu da 1.55 oranında bir doğum hızına tekabül etmektedir. Ülkedeki hane-aile dengesine bakıldığında ise yalnızlaşan bir aile tablosu ile karşılaşmaktayız. İki buçuk milyon dolayında olan hane sayısının %40'ının yalnız yaşayan bireylerden oluştuğu kaydedilmektedir. Çocuksuz çiftlerin oranı %25 iken, çocuklu çiftlerin oranı ise %24 seviyesinde kalmaktadır. Ülkede yalnız yaşayan 67 yaş üstü fertlerin genele oranı ise %11 dolayındadır.³⁸

Bütün bu rakamlar ışığında demografik yapıya genel olarak bakıldığında karşımıza ciddi manada farklı kültür ve yaşam tarzlarını barındıran bir ülke çıkmaktadır. Buna ek olarak ülkeye entegrasyon bağlamında her gelen göçmenin eğitilmesi ve uyumu için ciddi kaynak ayrılmaktadır. Ülke dışından gelen insanlara oturma hakkı verilmesi ve devamının sağlanması katı şartlara bağlanır. Özellikle Norveç dilinin ve toplumsal yapısının öğrenilmesini sağlamak amacı ile farklı devlet kurumları tarafından uzun süreli kurslar düzenlenmektedir. Buna ek olarak uzun yaşam süresi, doğum oranındaki düşüş, tek kişilik aile sayısının artması gibi faktörler göz önüne alındığında toplumda gittikçe bir yalnızlaşma sorunu olduğunu ifade etmek de yanlış olmaz.

1.8. İNANÇ YAPISI

Dünyada özellikle savaş, açlık ve iş gücü bağlamında hassaten ikinci dünya savaşından sonra ciddi bir göç hareketliliği görülür. Bu hareketlilikten ekonomik olarak

³⁸ Statistisk Sentralbyrå, *“Befolkningen-hvor mange bor det i Norge”*, <https://www.ssb.no/befolkning/faktaside/befolkningen> (Erişim tarihi: 01.06.2022)

önemli bir başarı elde etmiş olan Norveç'te payını almıştır. Bu sosyal hayatın değişmesine paralel olarak dini çeşitliliği de arttırmaktadır. Buna ek olarak tüm dünya ülkelerini ele aldığımızda devlet-din ilişkileri özellikle son yıllarda ciddi manada değişmiş ve seküler bir düzen hakim olmaya başlamıştır. Norveç'in de özellikle 2012 yılından itibaren bu ülkeler arasına girdiğini ifade etmek yanlış olmaz.³⁹

1814 yılında oluşturulan anayasasının 2. Maddesine göre Norveç Evangelist-Lutherci mezhebi, devlet dini olarak kabul edilmiştir. Yine aynı anayasaya göre Evangelist-Lutherci kilise dışında bir mezhep veya dinin kurumsallaşmasına izin verilmez.⁴⁰ Ancak farklı tarihlerde anayasada yapılan değişikliklerle bu uygulama esnetilir. 1969 yılında diğer inanç gruplarına da finansal destek uygulaması ile tüm inançlara aynı mesafede olma noktasında önemli bir adım atılır. 1998 yılında kurulan bir komisyon, kamuoyunda oluşan bakış açısında dikkate alarak devletin kilise üzerindeki gücünün zayıflatılması ve anayasada belirtilen Kral'ın, Evangelist-Lutherci kilisenin koruyucusu olması ve piskoposların Kral tarafından onaylanması gibi hükümlerin değiştirilmesini tavsiye eder. Süreç içerisinde yapılan çalışmalar ve tartışmalar sonucunda 2012 yılında Meclis'te alınan bir karar ile Evangelist-Lutherci mezhep devlet dini olmaktan çıkarılır ve kilise de halk kilisesi şeklinde ifade edilir. Yapılan aynı değişiklikle kilisenin devlet tarafından özel olarak destekleneceği (devlet ve belediyeler tarafından tüm giderlerin karşılanması) ifade edilir. Bu değişikliklerle daha önce anayasada geçen *Evangelist-Lutherci mezhep* ifadesi yerine *Hristiyan ve Hümanist* ifadesi konur. Diğer tüm inançlara da serbestiyet getirilir.⁴¹ Aynı zamanda Kral, kilisenin başı olmaktan çıkartılır ancak Evangelist-Lutherci mezhebe tabi olma şartı devam eder.

Bu zamana kadar ülkede farklı din ve inanç gruplarının demografik yapıları ile ilgili detaylı bir araştırma yapılmamıştır. Bu sebeple farklı inanç gruplarının her birinin ne kadar olduğuna dair net bir şey söylemek mümkün değildir. Ancak ülkede inanç gruplarına ait derneklere üye başına mali destek sağlandığı için söz konusu gruplara bağlılığı bulunan

³⁹ Sindre Bangstad, Oddbjørn Leirvik v.d., "Sekularisme-med norske briller", *Fagbokforlaget*, Oslo, 2012, s.108

⁴⁰ Stortinget, "*Grunnloven fra 1814*", <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Lover-og-instrukser/Grunnloven-fra-1814/> (Erişim tarihi: 01.06.2022)

⁴¹ *Kongerike Noregs Grunnlov*, <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17-nn>, (Erişim tarihi: 01.06.2022)

derneklerin üye sayısından yola çıkarak tahmini bir rakam verilebilir. 2016 yılı itibariyle Luther-Protestan mezhebini benimsemiş Norveç kilisesine üyelik 3.7 milyon ile nüfusa oranla %73 olarak tespit edilmiştir. Diğer inanç derneklerine üye olanların sayısı 622.000 civarındadır. Bunların 350.000'i diğer Hristiyan mezheplerine üye iken, İslami derneklere olan üye sayısı 150.000 dolayındadır. Üye olmayanlar da dikkate alındığında da 200.000 civarında bir müslüman nüfus olduğu tahmin edilmektedir. 2006-2016 yılları baz alındığında Norveç kilisesine üyelikteki artış %62 iken, aynı dönemde İslami derneklerin üye sayısı %105 artış göstermiştir. Müslüman grupları büyükten küçüğe doğru sıralamak gerekirse Pakistanlı, Somalili, Balkan kökenliler, Türkiyeli ve diğer müslüman gruplar şeklinde sıralamak yanlış olmaz. Kalan kısım ise Hristiyanlık ve Müslümanlık dışında olan inanç gruplarına ait derneklere üye olanlardır. Bunlar arasında Budistler, Hindular, Yahudiler, ve diğer küçük gruplar sayılabilir.⁴²

1.9. EĞİTİM SİSTEMİ

Norveç eğitim sisteminde 6 yaşından 16 yaşına kadar süren 10 yıllık mecburi eğitim dönemi bulunmaktadır. 7 yıl ilk okul ve 3 yıl orta okul olmak üzere 10 yıllık eğitim hem mecburi hem de ücretsizdir. 2020 yılı itibariyle ilk ve orta okulda eğitim alan öğrenci sayısı 635.000 dolayındadır. Bundan sonraki 2 yıllık mesleki eğitim veya 2 yıllık lise süreci yine hak olarak sunulmasının yanında mecburi değildir. Buna rağmen 16-18 yaş aralığındaki gençlerin %93 lük oranı lise eğitimine devam etmektedir.⁴³

Ülkede lise eğitimi, meslek lisesi ve genel lise şeklinde ikiye ayrılır. Bu liseler arasındaki fark, ilkinde üniversite okumadan bir meslek sahibi olmak ve bu alanda yeterlilik seviyesine ulaşmak iken genel lise ise eğitimi üniversitede devam ettirmek isteyenler için bir seçenektir. 2020 yılı itibariyle meslek lisesi eğitimi seçen öğrenci sayısı 29.289 iken genel lise seçimi yapanların sayısı 34.660 civarındadır. Meslek lisesi eğitimi alanların sayısının bu kadar yüksek ve cazip olmasındaki en önemli neden uzmanlık belgesi olmayan meslek sahiplerinin iş hayatında yer alma imkânlarının olmamasıdır.

⁴² Statistisk Sentralbyrå, “*Trus- og livssynssamfunn utanfor Den norske kyrkja*”, <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/religion-og-livssyn/statistikk/trus-og-livssynssamfunn-utanfor-den-norske-kyrkja> (Erişim tarihi: 01.06.2022)

⁴³ Utdanningsdirektoratet, “*Utdanningsspeilet*”, <https://www.udir.no/tall-og-forskning/publikasjoner/utdanningsspeilet/utdanningsspeilet-2022/grunnskolen/antall-elever-og-skoler>, (Erişim tarihi: 02.05.2023)

Ülkede lise öncesi eğitimde bütün okullarda müfredat ortaktır. Farklı şehir ve bölgelerde ortak müfredatın verilmesinde değişiklikler görülebilir. Ülkede okullar büyük ölçüde belediyelere bağlı olup, eğitim-öğretim belediyeler tarafından yürütülmektedir. Ortak müfredatta ders saatlerinin yıllara göre işlenmesinde farklılıklar görülür. Bazı okullarda bir kısım dersler birinci sınıfta ağırlıklı olarak verilirken bazı okullarda ikinci veya üçüncü sınıfta verilebilir. Önemli olan ortak müfredat ders saatinin bütün okullarca hangi sınıfta verilirse verilsin tamamlanmış olmasıdır. Güncel müfredat ele alındığında ülkedeki eğitim kurumlarında 1-7 sınıf aralığında mecburi olarak alınması gereken dersler Matematik, Fen Bilgisi, Norveççe ve İngilizcedir. Ayrıca 5-7. sınıflar arasında belediyenin uygulayacağı programa bağlı olarak KRLE (Hristiyanlık, din, inanç ve etik), Sosyal Bilimler, Müzik, Sanat ve Beden eğitimi gibi derslerde mecburidir. İlk 7 yıl boyunca alınan dersler arasında ders saati açısından ilk beş sırayı Norveççe (1372 saat), Matematik (888 saat), Beden Eğitimi (478 saat), Sanat (477 saat) ve KRLE (427) dersleri alır.⁴⁴

Burada KRLE dersine yakından bakmak gerekirse, bu dersle ilgili 2020 yılında gerçekleşen müfredat değişikliği ile önceden bölüm bölüm ele alınan eğitim şekli temalara dönüştürülmüştür. Eski müfredat sisteminde Hristiyanlık, Yahudilik, İslam v.b. inanç grupları ayrı ayrı ele alınırken yeni uygulama ile daha karma bir yaklaşım usulü benimsenmiştir. Artık inanç grupları yalnız başına değil ortak noktaların, karşılaştırmalı olarak öğretilmesi benimsenmiştir. Örneğin dinlerin önemli günlerinin birbirine olan benzerlikleri bir ders konusu olarak verilmektedir. Norveç eğitim sisteminde eğitimcilerden dersleri verirken eleştirel ve tarafsız şekilde vermesi ve öğrencilerden de aynı eleştirel ve tarafsız bakış beklenir.⁴⁵ Şu anda müfredatta olmasa da Norveç teki eğitimciler, dinlerin neler emrettiğinden ziyade mensuplarının hangi ritüelleri uyguladığının ve buna göre bir din eğitiminin verilmesini tartışmaktadır. Örneğin İslamiyette yerine getirilmesi zorunlu olan oruç ve namaz gibi ibadetler müslümanlar tarafından uygulanmıyorsa müfredatta bunlara yer verilmesine gerek olmadığı düşünülmektedir.

⁴⁴ Utdanningsdirektoratet, “*Fag- og timefordeling og tilbudsstruktur for Kunnskapsløftet Udir-1-2022*”, <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Innhold-i-opplaringen/udir-1-2022/vedlegg-1/2.-grunnskolen/>, (Erişim tarihi:14.01.2023).

⁴⁵ Utdanningsdirektoratet, “*Kompetansemål og vurdering*”, <https://www.udir.no/lk20/rle01-03/kompetansemaal-og-vurdering/kv176>, (Erişim tarihi:19.01.2023).

1-10. sınıflarda zorunlu dersleri veren sınıf öğretmenlerinde yüksek lisans mezuniyeti olma şartı aranır. Bu özelliğe sahip sınıf öğretmenleri onuncu sınıfa kadar verilen bütün derslere girebilir. Buna ek olarak üniversite seviyesinde 30 kredisiye tekabül eden eğitim almış her kişi ilgili alanda ilk öğrenimde ders verebilmektedir. Örneğin mühendislik fakültesi mezunu bir mühendis okullarda matematik derslerine girme hakkına sahiptir.

2022 yılı itibariyle Norveç'te Eğitim bakanlığı bünyesinde hizmet veren 10 üniversite, 5 yüksek devlet okulu ve devlete ait 6 bilimsel yüksek okul bulunmaktadır. Diğer bakanlıklar bünyesinde ve özel olarak hizmet veren yüksek eğitim kurumları da mevcuttur. 10 üniversiteden 4'ü Dünyanın en iyi 500 üniversitesi listesinde yer almaktadır. Oslo Üniversitesi Norveç'teki en iyi üniversite olarak bilinmektedir.⁴⁶

⁴⁶ Kunnskapsdepartementet, “*Universiteter og høyskoler*“, <https://www.regjeringen.no/no/dep/kd/org/etater-og-virksomheter/underliggende-etater/statlige-universiteter-og-hoyskoler/id434505/> (Erişim tarihi:01.06.2022).

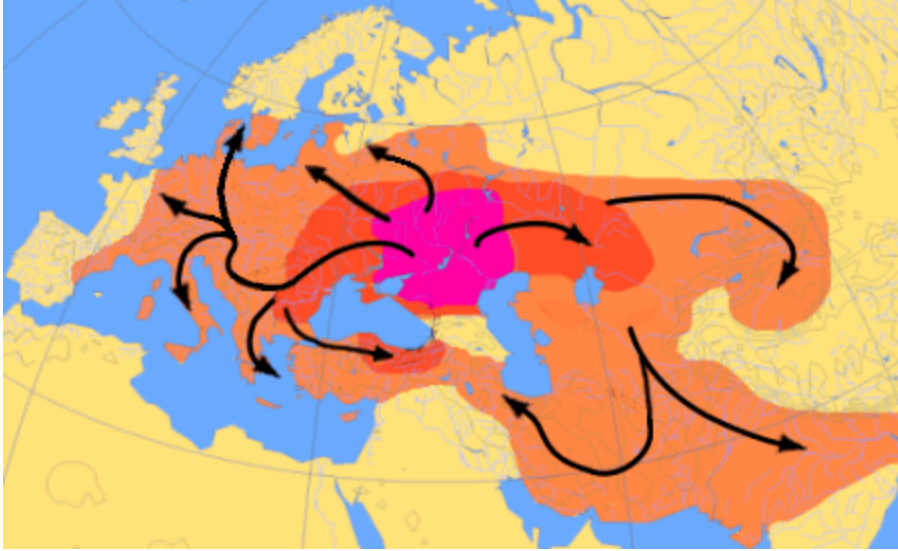
II. BÖLÜM

NORVEÇ'TE YERLİ HALK VE ULUSAL AZINLIKLAR

2.1. ETNİK YAPI

Avrupa'da ulusların diğer bir ifade ile ulus devletlerin oluşması, ağırlıklı olarak Batı Roma imparatorluğunun yıkılmasından (M.S. 476) itibaren aşamalı olarak başlar. İlk göçler öncelikle İtalya ve İspanya gibi ülkelerin yer aldığı güney Avrupa'ya olur. Zamanla bu kuzeye doğru genişler. Bugün Norveçli veya Nordmann olarak ifade edilip ülkeyi yöneten hakim güç yani Norveç milleti, etnik olarak kuzey germen halkları arasında sayılmakta ve kullanılan Norveççe de kuzey germen dil grubu içerisinde görülmektedir. Araştırmalara göre hem genetik hem dil açısından komşu ülkeler İsveç, Danimarka, Almanya ve Hollanda'daki etnik halklar ile benzerlik gösterir. Günümüzde istatistiki raporlar ve araştırmalar, Norveç'te yaşayan insanların yaklaşık %15'nin yabancılardan (göçmenler) oluştuğunu ortaya koymaktadır.⁴⁷ Ülkenin hakim gücü olan Norveçliler ile ilgili net bir rakam olmamakla birlikte bunların oranının %75 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Kalan yaklaşık %10'luk kısmı ise sırasıyla yerli halk olarak bilinen *Samiler*, *Kvenler*/*Dağ Finleri*, *Yahudiler*, *Orman Finleri*, *Romanlar*/*Çingeneler* ve *Romani Halkı*/*Taterler*'in oluşturduğu ifade edilir.

⁴⁷ Statistisk Sentralbyrå, “*Nesten 15 prosent er innvandrere*”, <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/nesten-15-prosent-er-innvandrere>, (Erişim tarihi: 14.02.2023)

Resim 5: Kurgan teorisine göre m.ö. 6000-3000 dönemlerinde göç haritası.

Dünyada Birleşmiş Milletlere üye 195 ülke bulunmaktadır. Bu ülkelere genel olarak bakıldığında bir ulus ismi altında yapılanmış olsalar da bazılarının ülke sınırları içinde uzun yıllar hatta ilgili ulus, devlet kurmadan ve sınırları belirlenmeden önce var olan milletlerden bahsedebiliriz. Bu tür etnik halklar, zaman zaman *kadim millet* gibi farklı şekillerde adlandırılırsalar da biz tezimize konu olan Samiler için, “*Yerli Halk*” tabirini kullanacağız. Samiler’e benzer modern dönemdeki göç kavramının dışında kalan ve asırlar boyunca ilgili ülke sınırları içinde yaşamış etnik gruplar ile karşılaşmak da mümkündür.

Norveç’te devlet makamları tarafından kabul edilen ve tanımlanan bir yerli halk (Samiler), beş de ulusal azınlık bulunmaktadır. Norveç’in kuzey bölgelerinde ağırlıklı olarak bulunan ve komşu Rusya, İsveç ve Finlandiya sınırları içinde de var olan Sami Halkı, ülkenin resmi olarak tanıdığı tek yerli halktır. Ulusal azınlık olarak tarif edilen beş etnik grup ise sırasıyla, *Kvenler/Dağ Finleri*, *Yahudiler*, *Orman Finleri*, *Romanlar/Çingeneler* ve *Romani Halkı/Taterler*’dir.⁴⁸ Bu çalışmada Dağ Finleri ve Orman Finleri’nin hakim görüşe göre köken itibarıyla Kvenler adı altında değerlendirilmeleri nedeniyle bunları tek başlık altında ele alıp inceleyeceğiz. Ayrıca Romanlar ve Taterlerin de aynı etnik kökenden geldikleri düşünülerek ve bu bölgeye aynı dönemde göç etmeleri nedeniyle bunlar da bir başlık altında ele alınacaktır.

⁴⁸ Arnfinn H Midtbøen, Hilde Liden, “Diskriminering av Samer, nasjonale minoriteter og innvandrere i Norge“, *Institutt for Samfunnsforskning*, Oslo, 2015 ,s.44

Yukarıda ulusal azınlıklar olarak ifade ettiğimiz bu grupların önemli bir kısmının, günümüz itibarıyla nüfus ve kültürel anlamda büyük ölçüde asimile olmuş olduklarını ifade edebiliriz. Devlet tarafından verilen bu ünvan ise kalan kültürel varlıkların devam ettirilmesi adına yapılan bir girişimdir. Bizim bu konuyu ele almamızdaki neden sahip oldukları resmi statüye giden süreçte bu etnik grupların nasıl bir tarihi gelişime sahip olduklarını belirtip onları tanıtmaktır. Zira rakamsal olarak ciddi bir karşılıklarının olmamasının arkasında bu süreçte yaşanılmış olan sürgünler ve etnik temizlik politikaları olduğu düşünülmektedir.

2.2. YERLİ HALK/SAMİLER

Yerli halk, daha çok kavram olarak toprakları başka milletler tarafından işgal edilmiş ve sömürgeleştirilmiş grupları işaret etmek için kullanılır. Bazı ülke ve bölgelerde yerli halk tek bir etnik gruptan oluşurken ABD örneğinde olduğu gibi (Navaho, Chreokee v.b.) birden fazla da olabilmektedir. Norveç'te ise yerli halk tanımına uygun grup, *Laponlar* adıyla da bilinen *Sami halkı*dır. Elbette Sami halkı, tarih boyunca bu kavram (yerli halk) ve kabul ile muamele görmemiştir. 1980'li yıllardan itibaren gerek Norveç gerekse Uluslararası denklemden oluşan gelişmeler bu gruba bakış açısını etkilemiştir.

Resim 6: Fotoğraf 1909 veya 1910 yıllarında çekilmiş bir Sami ailesini ve yaşam ortamlarını yansıtmaktadır. Kaynak: Finnmark Halk kütüphanesi, Fotoğrafçı: Hanna Resvoll-Holmsen

1919 yılında I. Dünya Savaşı sonrası oluşturulan ve 1946 yılında Birleşmiş Milletler çatısı altında faaliyet gösteren ILO - International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)'ne azınlık haklarını koruma ve kültürel destek sağlama noktasındaki

maddelerine katılım ile ilgili 1958 yılında yapılan bir oylamada Norveç Ulusal Meclisi Storting; “*ülkede yerli halk mevcut değil*” gerekçesi ile red cevabı vermiştir.⁴⁹ Ancak 30 yıllık bir süreçten sonra bu tutumu değiştirecek bazı gelişmeler yaşanmıştır.⁵⁰

İlk olarak 1960 ve 1970’li yıllarda Sami kökenli gençlerin özellikle yüksek eğitim için toplumun daha görünür bir gerçeği olması ile birlikte bazı politik ve sosyal tartışmalar ön plana çıkmıştır. Bu tartışmalar özellikle akademisyen ve politikacıların bu noktaya daha fazla dikkat çekmesini sağlamıştır. Norveç’teki Samilerin, İsveç ve Fin topraklarında yaşayan soydaşları ile etkileşim halinde olmaları ve ABD’de gerçekleşen yerli halk tartışmalarına Samilerin de katılımı ile 1975’de dünya yerli halklarını merkeze alan, etkileşim ve sorunlarını ortak paydada ele alabilecekleri bir uluslararası örgüt kurulmuştur.⁵¹

Kurulan bu örgütün çalışmaları, konunun Birleşmiş Milletlerde en üst makamlarda tartışılmasına ve çözüm yolları aranmasına vesile olmuştur. Yerli halkların sorunlarını ele alan ve tamamlanması 13 yıl süren “Martinez Cobo Raporu”nun önemli bir kırılma noktası olduğunu söylemek mümkündür. Bu süreç için dönemin Norveç dışişleri bakanı Thorvald Stoltenberg, BM ırkçılık ile mücadele konferansında ilk defa Sami halkını yerli halk olarak tanımlamıştır.⁵² Özellikle tezimizin ilerleyen kısımlarında ele alacağımız “Alta Davası” (kuzey bölgesindeki su yollarının kullanımı davası) ulusal ve uluslararası denklemden bu konuda bir ırkçılığın söz konusu olduğuna dikkat çekilmesine vesile olmuş ve takip eden dönemlerde Norveç Devleti bu konuda ciddi çalışmalar ve müzakerelerde bulunmuştur. Söylem olarak yerli halk ifadesi devlet yetkilileri tarafından uluslararası platformlarda kullanılmış olsa da önemli olan yasal bir dayanağa sahip olmasıydı. 1984 yılında “Sami Hukuk Komitesi”, devletin insan hakları bağlamındaki sorumluluklarına vurgu yapmış ve ilerleyen süreçlerde “*Sami Meclisi*”nin açılması ve 1988 yılında nihayet Sami yasasının

⁴⁹ Den internasjonale arbeidsorganisasjon(ILO), <https://www.fn.no/om-fn/fns-organisasjoner-fond-og-programmer/den-internasjonale-arbeidsorganisasjonen-ilo> (Erişim tarihi: 23.06.2022)

⁵⁰ Kommunal- og distriktsdepartementet, “*ILO-konvensjonen om urfolks rettigheter*“, <https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/urfolkryddemappe/ilo-konvensjonen-om-urfolks-rettigheter-/id487963/> (Erişim tarihi: 23.06.2022)

⁵¹ Hanne Hagtvedt Vik, “*Da samene ble Norges urfolk*“, Universitet i Oslo, <https://www.norgeshistorie.no/oljealder-og-overflod/1924-da-samene-ble-norges-urfolk.html> (Erişim tarihi: 23.06.2022)

⁵² Hanne Hagtvedt Vik, “*FN og internasjonal urfolksaktivisme*“, <https://www.norgeshistorie.no/oljealder-og-overflod/1924-da-samene-ble-norges-urfolk.html> (Erişim tarihi: 23.06.2022)

çıkmasına dayanak olmuştur.⁵³ Sami halkı bugün Norveç sınırları içinde kendi meclisi, milli marşı, milli günü ve bayrağı olan yarı bağımsız, otonom etnik bir gruptur.

2.3. ULUSAL AZINLIKLAR

2.3.1. Kvenler/Orman Finleri

Kvenler'in tarihinin MÖ. IX. yüzyıla kadar uzandığı kuzey Norveç'ten dönemin Krallarına yazılan metinlerden anlaşılmaktadır. Bu metinlerin en önemlisi olan "Ottar" bildirisinde "Normann" kavramı da geçmekte ve Kvenleri ayrı dili, kıyafeti ve kültürü olan topluluk şeklinde ifade etmektedir.⁵⁴ Aynı zamanda Kvenler, Norveç Finleri olarak da ifade edilmektedirler. Resmi olarak Norveç'teki varlıkları XVI. yüzyıl 'dan itibaren kabul edilir. Bu tarihlerde vergi tahsildarları tarafından tutulan kayıtlarda yer almaktadırlar. XVIII. yüzyıl başlarında Botni körfezinden Kuzey Norveç'in Finnmark bölgesine savaş, açlık veya artan nüfus dolayısıyla göç ettikleri görülmektedir. Elbette o dönemde gerçekleşen bu nüfus hareketlilikleri başka bir ülke sınırını aşmak şeklinde olmamıştır. Bunun sebebi ise 1826 yılından önce İsveç-Norveç sınırı net bir şekilde kararlaştırılmamış olmasıdır. "Hversu Noregr" ve "Orkneyinga" destanlarında bugünkü Finlandiya bölgesinin (Finnland = Fin ülkesi) Kvenland yani Kven ülkesi olarak zikredilmektedir.

Kvenler kuzey Norveç'in en verimli topraklarına yerleşmiş ve bu bölgede kerestecilik, çiftçilik, balıkçılık gibi alanlarda çalışmışlardır. Aynı bölgede yaşayan Sami halkı ile bazı dönemlerde çıkar çatışması yaşanmış olsa da karşılıklı paylaşım ve aile birleşimleri yolu ile ortak yaşam alanları oluşturmuşlardır. XVIII. yüzyılda Norveçli yetkililer, işlerinde mahir olan çalışan Kvenlerin bölgedeki varlıklarına veya yeni göçlerin gelmesine olumlu yaklaşmış ve onların demircilik ve kerestecilik ticareti ile ekonomiye olan katkıları nedeniyle bir engel ile çıkarmamışlardır. XIX. yüzyıl başlarında oluşturulan bakır madenciliği ve marangozluk faaliyetleri üzerinden yeni iş imkanları ile Kvenlerin nüfus yoğunluğu artış göstermiştir. 1845 ve 1875 yılları arasında yapılan nüfus sayımlarında, kuzey Norveç'teki bölgelerden Troms ve Finnmark'ta oranları genel nüfusa kıyasla %25

⁵³ Runar Michalsen, *Utvidelsen av forvaltningsområdet for samisk språk gjennom endringen av sameloven §3-1- Rettslige virkninger og vern av samisk språk*, (Masteroppgave-Universitet i Tromsø), Tromsø, 2007, s.16

⁵⁴ Eira Söderholm, "Bruk av navneparene kvener- Kvenland og finner-Finnland i tekster fra middelalderen", , **Novus Forlag**, Namn og nemne, Oslo, 2022, s.85

oranlarına ulaşmıştır.⁵⁵ Kvenler bulundukları bölgelerde şehir veya köyler oluşturarak genel nüfustan daha uzak bir yaşam sürmekte idiler. Bu da özellikle dillerinin muhafaza edilmesi noktasında etkili olmuştur. Lutherci kilisenin bir dalı olan “Laestad” öğretisinin pratiğini kendi dillerinde yapmaları da dillerini muhafaza etmelerinde önemli bir neden olmuştur.

1800’lü yılların ortasından itibaren başlayan ve yaklaşık bir asrı geçkin süre devam edecek olan aşırı milliyetçilik üzerinden oluşan iklim ile Norveçlileştirme politikaları Kvenleri de etkisi altına almıştır. “Tek millet, tek halk, tek dil” üzerinden oluşturulan politikalar nedeniyle bu kavram dışında kalanlara devlet müdahalesini görmek mümkündür. Aynı etnik grupların komşu ülkelerde de yaşamaları zaman zaman ülke için bir güvenlik endişesi olarak görülmüştür. Sami halkında gördüğümüz örnekler gibi kilise ve okulda Kven dilini kullanmak yasaklanmıştır. Tarihi süreç içerisinde bunların toprak alımı ve mülk edinmesi, kişilerin Norveç dili bilmesine bağlanması da Norveçlileştirme politikalarına örnek gösterilebilir. Bütün bunlar, insanların kendi etnisitesinden kendilerini soyutlaması ve kimliklerinden vazgeçmelerine neden olmuştur.⁵⁶

Bugün resmi mercilerce ülke genelinde Kvenlerin nüfusu 10.000-15.000 dolaylarında ifade edilse de bu rakam yerel örgütler tarafından 30.000-50.000 arasında gösterilmektedir. Bu rakamlar düşük olarak görülse de 11 bölgesel yapıdan oluşan Norveç’in kuzey bölgelerinde bu nüfus önemli yekün teşkil eder. Bunların etnik varlıklarını temsil eden bir bayrakları vardır.⁵⁷

2.3.2.Yahudiler

Yahudiler tarihleri boyunca farklı devletlerin farklı hukuki uygulamaları altında yaşamışlardır. Önemli yaşam alanlarından biri olan İspanya bölgesinden kovulmaları onların tüm Avrupa ülkelerine dağılmalarına neden olmuştur. Göç ettikleri ülkelerde yaşamlarını sürdürürken özellikle ticaret alanındaki faaliyetleri nedeniyle diğer farklı ülkeler ile de irtibat kurmuşlardır. 1687 yılında Kral Christian (1646/ö.1670) tarafından hazırlatılan yasalar ile

⁵⁵ Arne Forsgren, Anne Minken, “*Kvener*“, Store Norske Leksikon, <https://snl.no/kvener> (Erişim tarihi: 23.06.2022)

⁵⁶ Mikkel Berg-Nordlie, “*Fornorsking*“, Store Norske Leksikon, <https://snl.no/fornorsking> (Erişim tarihi: 23.06.2022)

⁵⁷ Arne Forsgren, Anne Minken, “*Kvener*“, Store Norske Leksikon, <https://snl.no/kvener> (Erişim tarihi: 23.06.2022)

ülkeye Yahudilerin girişlerine kısıtlanma getirilir.⁵⁸ Bu kısıtlamaların nedeni devletin bunları politik anlamda tehlikeli ve sadakatsız olarak görmesidir. 1687 yılında çıkartılan yasalar Yahudilerin ülkedeki ikametlerine izin vermiyor ancak bazı ticari istisnalar getiriyordu. Norveç'in Kalmar Birliğinden ayrılarak bağımsız bir anayasaya sahip olma sürecinde ise durum daha farklı bir görünüm almıştır.

Oluşturulan 1814 Anayasasının 2. Maddesine devletin dinlere olan yaklaşımı yer almaktadır. Bu maddede Evangelist-Lutherçi Hristiyan mezhebi resmi devlet dini olarak kabul edilmekteydi. Bununla birlikte Cizvitlerin ve Yahudilerin krallığa girişleri tamamen yasaklanmaktaydı.⁵⁹ 1687 yılında oluşturulan yasalardan farkı Anayasal bir hüküm haline getirilmesi Yahudiler için daha olumsuz bir hal almıştı. Ancak 1830 yılında Kilise ve Meclis bağlamında oluşan liberal iklimin sonucu olarak gayri insanı görülen bu yasa, 1851 yılında tamamen kaldırılır.

Hukuki engellerin kalkmasından sonra özellikle Rusya, Polonya, Litvanya ve Estonya gibi yaşam şartlarının zor olduğu bölgelerden Norveç Krallığına Yahudi göçü başlar. XX. yüzyılın ilk yarısında ülkeye göç eden Yahudilerle beraber toplam yahudi sayısı yaklaşık 1700'e ulaşır. 1946 yılına geldiğinde (Nazi işgali sonrası) ülkedeki toplam Yahudi nüfusu bu 500-600 civarlarına kadar düşer. Bazı kaynaklara göre öldürülen veya toplama kamplarına gönderilen Yahudilerin oranı %35 dolayındadır. Bir kısmı da oluşan baskılar neticesinde ülkeden göç eder. II. Dünya Savaşı sonrasında ülkede kalan Yahudiler, Norveç'te uyum sağlayarak yaşamlarına devam etmişlerdir. Günümüzde eğitim bakanlığı ve Holocaustsenteret (Soykırım Merkezi) araştırmalarına göre Norveç'te antisemitik tutumlar toplumda son derece düşüktür. Düşükte olsa ülkedeki Yahudi karşıtlığının ana nedeni Ortadoğu merkezli yaşanan politik sorunlardır. Günümüzde Yahudilerin Norveç'teki nüfus varlığı resmi makamlarca ve Yahudi dernekleri tarafından yaklaşık 1500-2000 arasında olduğu ifade edilmektedir.⁶⁰

⁵⁸ Norske jøder-vår historie, https://www.xn--jdedommen-l8a.no/norske-joder-var-historie/#_ftn2 (Erişim tarihi: 23.06.2022)

⁵⁹ *Kongeriket Norges Grundlov*. 17 Mai, 1814, Paragraf 2: «Den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion. De Indvaanere, der bejende seg til den, ere forpligtede til at opdrage sine Børn i samme. Jesuitter og Munkeordener maae ikke taales. Jøder ere fremdeles udelukkede fra Adgang til Riget»

⁶⁰ Utdanningsdirektoratet, “*Jøder*”, <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/nasjonale-minoriteter/joder/> (Erişim tarihi: 23.06.2022); Hvor mange jøder bor i Norge?, <https://www.xn--jdedommen-l8a.no/hvor-mange-joder-bor-i-norge/>, (Erişim tarihi: 06.05.2023)

2.3.3.Romanlar/Çingeneler ve Taterler

Romanlar, Norveç devleti tarafından ulusal azınlık olarak kabul edilmiş etnik bir gruptur. Çingene olarak da bilinirler. Ancak kendilerinin ve devletin resmi olarak benimsediği isim Roman halkıdır (Romfolket). Avrupa'nın diğer ülkelerinde de yoğun olarak yaşayan ve etnik grup olarak görünen Romanlar, diğer etnik gruplara nazaran daha fazla dışlanan ve zulme uğrayan topluluklardan biri olarak kabul edilmektedirler. Bazı rivayetlerde Hindistan kökenli bir millet olduğu düşünülen Romanlara verilen "Rom" isminin, aslen Hindistan dilindeki "Dom" kelimesinden türediği, düşük kast sahibi ve geçimini müzik ile sağlayan anlamlarına geldiği belirtilmektedir.⁶¹

Romanların kuzeydeki varlıklarının delillerinden olan ilk belge 1505 yılında Danimarka-Norveç kralı olan Kral Hans (1455/ö.1513)'a sunulan yazılı metinlerdir. Hindistan kökenli olduğu düşünülen Romanların hangi dönemlerde bu bölgeden Batı'ya doğru göç ettikleri net bir şekilde bilinmese de bu göçün MS. 500-1000 yılları arasında olduğu tahmin edilmektedir. Göç etmelerindeki sebeplere bakıldığında özellikle ordu içerisinde demircilik, at bakıcılığı ve müzisyen olarak görev alan bu insanların kaybedilen ve uzun süren savaşlar sonrasında Hindistan'dan kaçıp, İran üzerinden, Anadolu'ya, oradan da Mısır ve İstanbul üzerinden Avrupa kıtasına gelmiş olabilecekleri tahmin edilmektedir. Balkanlardaki varlıkları XIII ve XIV. yüzyılı işaret etmektedir. Özellikle XIV. yüzyılda tüm Avrupa'da varlık gösterdikleri bilinmektedir.⁶²

Bazı kaynaklar, Romanların Avrupa'da öncelikle Romanya bölgesine geldiği ve bu bölgede yaklaşık 4-5 asır köle olarak yaşadıklarını kaydederler. Rivayetlere göre o dönemde Romanya kölelik noktasında en sistematik ve geniş sosyal ağı sahip olan ülkelerdendi. 1864 yılında köleliğin bu bölgede kalkması ile Romanların Avrupa geneline yayıldıkları belirtilmektedir. 1920'li ve 1930'lu yıllarda özellikle Almanya'da ciddi bir dışlanma ile karşı karşıya kaldıkları ifade edilir. Örneğin bunlara özel kimlikler verilip park ve havuz gibi

⁶¹ Cecilie Cathrin Ruud, "Romfolket-historie og språk", **Novus Forlag**, (Mysen Videregående Skole), Mysen, 2012. s.2

⁶² Anne Minken, "**Rom (etnisk gruppe)**", Store Norske Leksikon, https://snl.no/rom - etnisk_gruppe (Erişim tarihi: 23.06.2022)

yerlere girişleri yasaklanır. 1935 Nürnberg Kanunları ile Romanlar ve Yahudiler tüm vatandaşlık haklarını kaybederler.⁶³

Norveç özelinde ise iki dünya savaşı arasındaki dönemde dışlanma ile karşı karşıya kalırlar. Örneğin 1927 yılında çıkartılan bir yasa ile Romanların ve diğer göçebelerin ülkeye girişlerine yasak getirilmiştir. Bazı belediyelere ülkeye giren göçebeleri soruşturma ve gerekirse silahla vurma yetkisi verilmiştir. Söz konusu dönemde ülkeye gelen Romanlar öyle sıkıntılar yaşamışlar ki çocuklar devlet eliyle ailelerinden koparılmıştır. Yapılan bu baskılar ve işkenceler neticesinde bu bölgede bulunan Romanların bir kısmının buradan Fransa ve Belçika'ya göç ettikleri bildirilmektedir.⁶⁴

1950'li yıllarda Norveç doğumlu olup diğer Avrupa ülkelerinde yaşayan Romanların önemli bir kısmı, ülkeye geri dönüş yapmak için başvuruda bulunurlar. O dönemde Norveç hükümeti buna sıcak bakmasa da politik baskılar nedeniyle bir kısmını kabul etmek durumunda kalmıştır. 1960'lı yıllara gelindiğinde daha fazla gündemde olurlar. Göçmenliğe son verip onları asimile etmek amacıyla çeşitli uygulamalara başvurulur. Örneğin *Svanviken* şehrindeki sanayi bölgesinde zorunlu çalışmalara tabi tutulurlar. Zaman zaman da çocukların biyolojik ailelerinden alınıp özel olarak yetiştirilme yoluna gidilir.⁶⁵ Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu zorunlu iş bölgelerine gerçekleştirilen sürgün ve çocukları ailelerden zorla ayırma durumunun ana nedeni bunların farklılıklarını ortadan kaldırmaktır. 1980'li yıllardan itibaren, uluslararası baskılar nedeniyle devlet, asimilasyon politikalarından vazgeçerek daha ılımlı yaklaşımlar sergilemeye başlamıştır. Bakanlık ve belediyeler üzerinden ana okulu, sosyal aktiviteler gibi çalışmalara yönelmiş olsa da maddi külfet ve netice alınamaması nedeniyle çalışmalar sonlandırılmıştır.

⁶³ Håvard Hauge Thorsen, *Den norske Nurnberglovgivningen*, (Masteroppgave-Universitet i Oslo), Oslo, 2019, s.28

⁶⁴ Ruud, s.33

⁶⁵ Anne Minken, "*Svanviken arbeidskoloni*", Store Norske Leksikon, https://snl.no/Svanviken_arbeidskoloni (Erişim tarihi 23.06.2022)

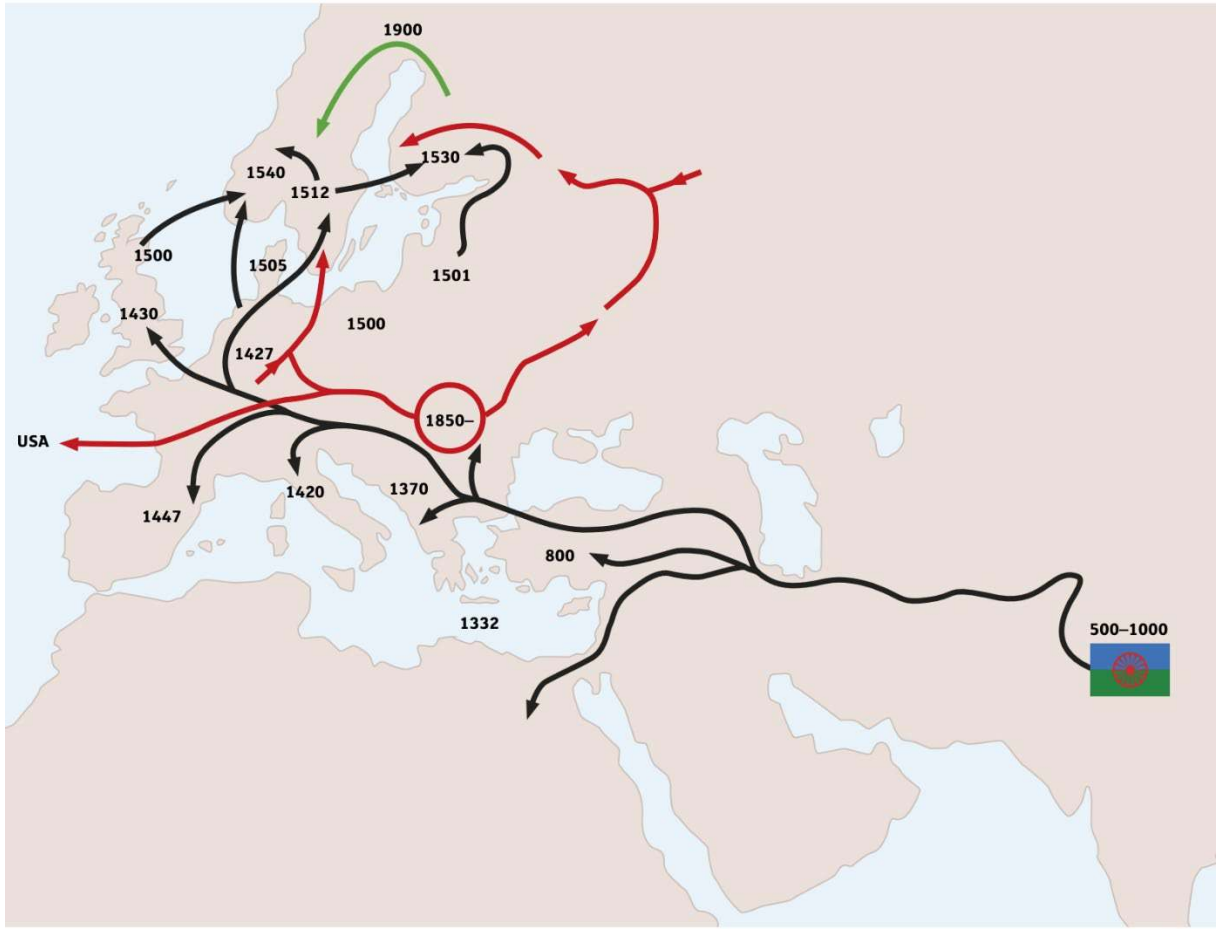

Resim 7: 23 Aralık 1955 tarihinde Oslo’da Franz ve Marie Josef Czardaş çiftinin 6 çocuğunun zorla ailelerinden ayrılırken Aage Storløkken tarafından çekilen fotoğraf.

1998 yılına gelindiğinde donemin Norvec hükümeti, XX. yüzyıl boyunca Romanlara karşı uygulanan kısırlaştırma, dışlama ve zorunlu çalışmaya tabi tutma gerekçesiyle maruz kaldıkları sürgün ve hayat tarzlarına olan saldırılar nedeniyle bunlardan resmi özür beyanında bulunmuş ve tazminat başvurularına izin vereceğini belirtmiştir.

Ülkede yaşayan Romanlar da Yahudilerin kendilerini ifade ettikleri örnek üzerinden “devletsiz millet” olarak yaşamaktadırlar. Bunların kendi kültürlerine has uygulama ve ritüelleri her şeye rağmen devam etmektedir. Günümüzde çoğu Avrupa ülkesinde olduğu gibi Norveç’te de ulusal azınlık olarak yaşayan Romanların önemli bir kısmı kendilerini Avrupa’lı olarak ifade ederler. Ancak bunlar arasında hala kendisini Hindistan’lı olarak görenler de vardır.

Avrupa kıtasında 15 milyon dolayında Roman olduğu tahmin edilmektedir. Norveç'te ise bizzat vatandaş olan ve bir asrı geçkin süredir ülkede yaşayan Romanların sayısı net bir şekilde bilinmemektedir. Resmi makamlara ve kayıtlara bakılırsa dillendirilip zikredilen rakam 500-750 dolayındadır.⁶⁶ Ancak bu rakam Avrupa insan hakları konseyi komiserliğince 4000-10000 arasında ortalama 7-8 bin kadar olduğu ifade edilmektedir.⁶⁷ Bu da resmi makamların bu grubu son derece düşük gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Resim 8: Romanlar ve Taterler'in Hindistandan göç haritası. Kaynak: Oslo Şehir Arşivi.

Taterler de aynı şekilde ulusal etnik azınlıklar içerisinde yer alır. Bu grup için kullanılan diğer bir isim ise *reisende* (göçebeler) dir. Net bir sayı verilmemekle birlikte

⁶⁶ Utdanningsdirektoratet, “*Romer*“, <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/nasjonale-minoriteter/romer/> (Erişim tarihi: 23.06.2022)

⁶⁷ Rune Kjenstad, “Assimilering og motstand - Norsk politikk overfor taterne/romanifolket fra 1850 til i dag”, *Trondheim Kommune*, Trondheim, 2016, s.2

Romanlardan daha az olduğu bilinmektedir. Bunlar Romanlarla birlikte 500 yılı aşkın bir süredir Norveç'te yaşamaktadırlar. Taterlerinde Romanlar gibi Hindistan kökenli olduğu ifade edilir. Lisanları sanskritçe kaynaklı olup İskandinav grameri ile konuşulmaktadır. Aynı zamanda göç serüveninin bir delili olarak konuştukları dilde Yunanca ve Ermenice kelimelere rastlanır. Diğer azınlıklarda olduğu gibi Taterler de merkezi otorite ve güç tarafından dışlanmış ve dönem dönem kısırlaştırılmaya kadar giden ayrımcılığa maruz kalmıştır. Ülkede insan hakları örgütü olarak bilinen *Den Norske Helsingfors* komisyonunun 2009 yılında yaptığı açıklamada bu asimilasyonun bir soykırım denemesi şeklinde geçmesi dikkat çekicidir.⁶⁸

2.4.GÖÇMENLER

Göç kavramı insanlık tarihi ile başlayıp yine onunla son bulacak bir kavramdır. Bunun insanların ekonomik ve özgürlük anlamında daha iyiye ulaşmak isteği veya kendi hedefleri doğrultusunda yaşam sürmeleri düşüncesinden kaynaklandığı söylenebilir. Göç kavram olarak geniş bir yelpazeye sahiptir. Bireyler üzerinden ele aldığımızda kişinin yaşadığı ve aidiyet duyduğu bir bölgeden başka bir bölgeye taşınması olarak ifade etmek mümkündür. İnsanlık tarihi boyunca bireysel, kitlesel, kavimsel olarak farklı boyutlarda göç ile karşılaşmak mümkündür. Tarih boyunca göçlerin farklı nedenlerle gerçekleştiği görülür. Bunların bir kısmına hastalıklar, savaşlar, neden olurken bir kısmı da işçi göçünü oluşturan ekonomik meşelidir.

Kaynaklar göz önünde bulundurulduğunda 350'li yıllarda Hun saldırıları ile başlayan ve XII. yüzyıl Moğol istilalarına kadar irili ufaklı gerçekleşen siyasal çekişmelerin bugünkü ulusların temelini oluşturduğu, coğrafi konumlarını belirlediği ve yeni etnik kökenlerin oluşmasına neden olduğunu söylemek mümkündür.⁶⁹

Yine son iki asıra bakıldığında savaşların ve açlıkların ciddi manada göçlere neden olduğu ifade edilebilir. Örneğin Avrupa dan Amerika kıtasına gerçekleşen göç ile bunu takip eden emperyalist düzen içerisinde sömürgecilik bağlamında yapılan köle ticareti ciddi hareketlilik oluşturur. II.Dünya savaşı sonrası oluşan iki kutuplu dünyada bir tarafta

⁶⁸ Caroline Juterud v.d., “Romanifolket/taterne – et eget folk“, *Oslo Byarkiv*, Oslo, s.7

⁶⁹ Fatma Capan, Baran Guvenc, “Kavimler Göçü ve Batı Roma İmparatorluğu'nun Çöküşü”, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, Gaziantep, 2017, s. 632

zenginlik ve refahın ön plana çıkıp diğer tarafta açlık ve yoksulluğun hüküm sürüp zaman zaman bölgesel savaşların olması, ekonomik kalkınmadan istifade etmek isteyen kitlelerin belli bölgelerden diğer bölgelere göç etmesinde etkili olmuştur.

Tez konumuz olan Norveç özeline geldiğimiz zaman Amerika kıtasının keşfedilmesinin oluşturduğu cazibenin bu ülkeyi de ciddi manada etkilediğini ifade etmek yanlış olmaz. Kuzey Amerika bölgesine gerçekleşen göç, ağırlıklı olarak 1830-1920 yılları arasında olmuştur. Bu tarihler arasında söz konusu kıtaya göç eden Norveçlilerin sayısının yaklaşık 800.000'e kadar ulaştığı tahmin edilmektedir.

Bu göçü 2 döneme ayırmak yerinde olacaktır. Birincisi 1825 yılında başlayıp 1865 Amerika iç savaşına kadar devam eden süreçtir. Bu dönemde göç eden Norveçlilerin 80.000 civarında olduğu ve bunların genellikle toprak sahibi olmayan küçük ailelerden oluştuğunu ifade edebiliriz. İkincisi ise 1865 yılından başlayarak I. Dünya savaşına kadar devam eden süredir. Bu dönemde göç edenlerin ailelerden ziyade gençler olduğu görülmektedir. Sanayileşme ve ekonomik kalkınmanın ön planda olduğu bu dönemde ise göç edenlerin sayısı 667.000 kişi dolayındadır.⁷⁰

Globalleşen ve sanayileşen dünyada Norveç'te yerini almıştır. Bu süreçte Norveç hem göç veren hem de göç alan ülke olmuştur. Norveç'in göç aldığı ülkeler İngiltere, Almanya, İsveç, Danimarka vb. komşu sayılabilecek ülkelerdir. Bu süreçte vasıfsız işçilerin yanı sıra mühendisler, mimarlar ve sanatçıların da ülkeye geldiği görülür. Yurtdışında eğitim alarak ülkelerine geri dönen Norveçlilerin sayısı arttıkça söz konusu alanlarda ihtiyaç kalmayıp dışardan gelenlerin sayısı azalmıştır.⁷¹

Norveç'in 1814 yılında yapılan ilk anayasasına göre krallığa giriş yasağı bulunan Yahudiler, 1881 yılında yasak kaldırılınca mülteci olarak ülkeye girmeye başlamışlardır. Bu dönemde ülkeye gelen Yahudiler, Rusya'da artan siyasi baskılardan kurtulmak isteyenlerden oluşmaktadır. II. Dünya Savaşı dönemine gelindiğinde işgal edilen Norveç'in, ciddi manada göç verdiği görülür. Norveç'ten, Avrupa'daki kamp bölgelerine gönderilen Norveçli Yahudilere ek olarak 50.000 dolayında Norveçli savaşta tarafsız kalan komşu İsveç'e göç etmiştir.

⁷⁰ Universitet i Oslo, “*Utvandring fra Norge*“, <https://www.norgeshistorie.no/industrialisering-og-demokrati/1537-utvandring-fra-norge.html>, (Erişim tarihi: 12.07.2022)

⁷¹ Svein Amblie, “Migrasjon og Arkiv“, *Tidsskriftet Arkiv*, Oslo, 2016, s4

II. Dünya savaşı sonrası sanayileşme sürecinde başarı elde etmiş olan Norveç'te, çoğu Avrupa ülkesi gibi iş gücüne ihtiyaç duyulmuştur. 1967 yılında başlayan ve 1975 yılına kadar devam eden yabancı iş gücü kabulü ile ülkeye 5.400 civarında göç gerçekleşmiştir. Sanayileşme öncesi ülkeye kabul edilen işçiler, daha öncekilerden farklı olarak kültürel ve dini birliktelikleri olduğu komşu ülkelerden değil, farklı bir hayat tarzına sahip olan Asya, Afrika ve Güney Avrupalılardan oluşmuştur. Burada özellikle üç ülke genç vasıfsız işçi göçü noktasında ön plana çıkmaktadır. Bu ülkeler Pakistan, Fas ve Türkiye'dir. Yugoslavya gibi bazı ülkelerden gelen işçilerin aileleri ile söz konusu üç ülkeden gelenler ise aileleri olmadan gelen gençlerden meydana gelmiştir.

1975 yılında entegrasyon politikası oluşturmak amacı ile işçi kabulüne ara verilir. Bu yaklaşık 15 yıl sürer. 1991 yılı ocak ayında işçi kabulü ile ilgili var olan kanun değiştirilir. Bu dönemden sonra ülkeye giriş yapan işçilerin Norveç'te kalışları üç aylık süreler ile sınırlandırılır. 1975 yılından sonra ülkeye girişlerdeki artışlar özellikle aile birleşimleri üzerinden olmuştur.⁷² Örneğin 1967'li yıllardan itibaren ülkeye göç etmeye başlamış olan Türklerin 55 yıl sonraki nüfusu 22.000 dolayındadır.

Ülkenin ekonomik hayatına ciddi değişim getiren asıl göç dalgası 2004 yılında Avrupa Birliği'ne yeni ülkelerin katılımı ile gerçekleşir. Avrupanın doğusundan birliğe dahil olan ülkelerle Güney Kıbrıs'ın da birliğe girmesiyle bu ülkelerden gelen insanlar diğer Batı Avrupa ülkeleri gibi Norveç'e de vizesiz olarak girme imkanı bulurlar. Bu da gelen insanların iş hayatına daha kolay geçiş imkanı bulmaları demektir. Bu dönemde gerçekleşen göçün diğerlerinden farkı kısa sürede ve yoğun bir şekilde ülkeye girişlerin olmasıdır. Zikredilen bölgelerden gelen kitlelerin aniden ucuz iş gücü oluşturması vasıfsız işçilik alanında bir travmaya neden olmuş, kayıt dışı istihdam ciddi manada artmış ve hizmet sektöründeki işçi profili değişmiştir. 2004-2016 yılları arasında ülkeye gerçekleştirilen işçi göçü 240.000 civarındadır. Bunlar ağırlıklı olarak Polonya, Litvanya ve Estonya dan gelenlerden oluşmaktadır.⁷³ Sadece 25.000'i Avrupa dışından gelmiştir. 1967-1975 yılları

⁷² Statistisk Sentralbyrå, "*Arbeidsinnvandrerne fra hovedstadsfenomen til vanlig syn i hele landet*", <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/arbeidsinnvandrerne-fra-hovedstadsfenomen-til-vanlig-syn-i-hele-landet> , (Erişim tarihi: 10.05.2023)

⁷³ Statistisk Sentralbyrå, "*Stadig mest innvandring fra Polen*", <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/stadig-mest-innvandring-fra-polen> , (Erişim tarihi: 17.07.2022)

arasında 5.400 işçi göçü kabulü gerçekleşmişken yeni dönemde sadece 2011 yılında Litvanya'dan gelen işçi sayısı 5.600'dür.

Amnesty International (Uluslararası Af Örgütü) verilerine göre dünyada 69 milyona yakın kişi göç halindedir. Son yıllarda en çok mülteci ve sığınmacı kabul eden ülkeler sırasıyla Türkiye, Ürdün, Lübnan ve Almanya'dır. En çok göç veren ülkeler ise Suriye, Afganistan, Güney Sudan, Myanmar ve Filistin'dir.⁷⁴ Doğal olarak 2000'li yıllardan sonra ciddi artış göstermiş olan sığınmacı ve göçmen rakamları Norveç'e de yansımıştır. 2022 yılı itibarıyla ülkede 244.000 dolayında sığınmacı/mülteci statüsüne sahip kişi yaşamaktadır.⁷⁵ Son 10 yılda gerçekleşen göç sayısı Afrika'dan 39.000, Asya'dan (Türkiye dahil) 52.000 civarındadır.

Netice itibarıyla bugün halkının %19'u yabancılardan oluşan bir Norveç ile karşı karşıyayız.⁷⁶

2.5.MÜLTECİ POLİTİKASI

Göç ile birlikte insan daha rahat ve konforlu bir yaşama ulaşmayı hedefler. Yukarıda belirttiğimiz göç nedenlerinin kritik bir seviyede, geniş bir coğrafi alanda veya tüm ülkede olması artık birey yerine kitlelerin ve toplulukların göçünden bahsetmemize neden olur. II. Dünya Savaşı böyle bir göç hareketlenmesinin en güncel ve büyük örneklerinden biridir. Bu göçlerin geniş kitleler şeklinde olması, göç ettikleri bölgede de istikrarsızlığa neden olabilir. Bu gerekçeyle BM ve Avrupa Birliği gibi uluslararası kuruluşlar sayesinde sorumluluklar dağıtılmış ve ülkeler birbirlerine yakın politikalar geliştirmişlerdir.

Örneğin Birleşmiş Milletler üzerinden gerçekleşen mülteci aktarımlarında ülkeler, kendi kapasitelerini değerlendirerek yıllık belirli bir sayıda mülteciyi kabul etmeyi taahhüt eder. Norveç'te aşırı sağcılar ile diğerleri arasında bu konuda gerçekleşen siyasal

⁷⁴ Amnesty International, “*Asylsøkere og flyktninger*“, <https://amnesty.no/asylsokere-og-flyktninger> , (Erişim tarihi: 17.07.2022)

⁷⁵ Statistisk Sentralbyrå, “*Personer med flyktningsbakgrunn*“, <https://www.ssb.no/befolkning/innvandring/statistikk/personer-med-flyktningbakgrunn> , (Erişim tarihi: 18.07.2022)

⁷⁶ Statistisk Sentralbyrå, “*Innvandring*“, <https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandring/faktaside/innvandring> , (Erişim tarihi: 12.07.2022)

tartışmalara rağmen Norveç'in mülteci kabul sayısı 2019 yılında 3000 den 2023 yılına gelindiğinde 5000'e çıkarılmıştır.⁷⁷

Norveç'teki siyasi partiler göçmen konusuna şu şekilde yaklaşmaktadırlar.

İşçi Partisi (Arbeider Partiet): Birleşmiş Milletler üzerinden gelen mültecilerin sayısının arttırılmasını destekler. Mültecilere/Sığınmacılara ülkeye gelmeden önce Norveç'in şartları ile ilgili bir kurs verilmesi ve bunların uzun vadede kendi yeterliliklerini nasıl sağlayacakları konusunda bir planlarının olmasını talep eder.⁷⁸

Sağ Parti (Høyre Parti): Sağ partinin bu konudaki politikası, mültecilerin ülkeye kabul edilmelerinden ziyade bulundukları bölgelerde maddi olarak desteklenmesi ve güvenliklerinin o bölgede sağlanmalarıdır. Eğer mutlaka kabul edilmesi gerekenler var ise entegrasyonunun daha kolay olabileceği düşünülen bireylerin tercih edilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Yine bu gruba göre kabul edilenler geçici olarak ülkede bulunmalı ve şayet geldikleri ülkede şartlar değişirse söz konusu insanlar ülkelerine geri gönderilebilmelidir. Bunlar, kalıcı oturma şartının 4 yıl boyunca çalışmaya, devlet desteği almamış olmaya ve bu insanların devlete borcunun olmaması gibi şartlara bağlanmasını talep ederler.⁷⁹

İleri Adım Partisi (FRP): Mülteci ve sığınmacıların ülkeye kabulünü ret eder ve Avrupa dışındaki kriz bölgelerinde kurulacak kamplarda desteklenmelerini savunur. Aynı zamanda Birleşmiş Milletlere verilen kotanın düşürülmesini, özel kişilerin mültecilere destek verme yolunun açılmasını ve Norveçli ailelerin çocuk sığınmacıları evlat edinmesinin desteklenmesini savunurlar.⁸⁰

⁷⁷ Eva Alnes Holte, “Pandemien hindret 1500 kvoteflyktninger i å komme til Norge”, <https://www.utrop.no/nyheter/notis/258959/>, (Erişim tarihi: 20.07.2022); Utlendingsdirektoratet, “Vurdering av antall som vik søke beskyttelse i Norge i 2023 og 2024”, <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikknnotater/vurdering-av-antall-som-vil-soke-beskyttelse-i-Norge-i-2023-24-jan-2023/#:~:text=For%202023%20er%20mulighetsrommet%20vurdert,med%20et%20planleggingstall%20p%C3%A5%205000> , (Erişim tarihi: 10.05.2023)

⁷⁸ Arbeiderpartiet, “Fylkting- og asylopolitikk”, <https://www.arbeiderpartiet.no/politikken/flyktning-og-asylopolitikk/>, (Erişim tarihi: 12.05.2023)

⁷⁹ Høyre, “Innvandring”, <https://hoyre.no/politikk/var-politikk/innvandring/> , (Erişim tarihi: 12.05.2023)

⁸⁰ Fremskrittspartiet, “Innvandring og integrering” <https://www.frp.no/var-politikk/innvandring-og-integrering/>, (Erişim tarihi: 12.05.2023)

Merkez Parti (SP): Birleşmiş Milletler mülteci sayılarının arttırılmasını, diğer mülteci başvurularının ise sınırlandırıp onlara bulundukları bölgelerde destek olunmasını savunurlar. Onlara göre güvenli bir ülkeden kaçak yollarla Norveç'e gelerek yapılan sığınmacı/mülteci başvurusu reddedilmelidir. Şayet başvuru yapılacaksa bu ilgili ülke de yapılmalı ve değerlendirme yapıldıktan sonra gerekirse kabul edilmelidir.⁸¹

Sosyalist Sol Parti (SV): Birleşmiş Milletler mülteci kotasının arttırılmasını, bu şekilde diğer ülkelerin yükünün hafifletilmesini savunur. Geçici oturma izinlerinin düşürülmesini ve kalıcı oturma ile topluma daha hızlı entegrasyonun sağlanmasını desteklerler.⁸²

Sol Parti (V): Birleşmiş Milletlerin belirleyeceği kota üzerinden kabullerin gerçekleşmesini, aynı zamanda entegrasyonu hızlandırması açısından aile birleşiminin de kolaylaştırılmasını savunur.⁸³

Hristiyan Halk Partisi (KRF): Belediyelere verilen mülteci destek ödemelerinin sabit olmaktan çıkarılmasını ve gelen mültecilerin bütün ihtiyaçların karşılanmasını desteklerler. Ayrıca mültecilerin iadesinin kaldırılmasını ve tüm sosyal hakların ülkeye giriş ile başlamasını savunurlar.⁸⁴

Norveç her zaman iltica başvuruları noktasında cazip bir ülkedir. Ancak 2008-2015 yılları arasında gerçekleşen rekor başvurular, politikaların tekrar ele alınmasına neden olmuştur. Bu artışın nedenlerini tespit etmek üzere diğer ülkeler ile karşılaştırmalı araştırmalar yapılmıştır. Yapılan karşılaştırmalarda öncelikle insan hakları, refah düzeyi ve uzun vadeli öngörülebilirlik konuları esas alınmıştır.

Karşılaştırmalar daha çok İsveç, Danimarka, Finlandiya, Hollanda ve Birleşik Krallık'la yapılmıştır. Çalışma sonucunda başvuruların yapılış şekli, dosyaların işlem süresi, cevap bekleyen sığınmacılara verilen haklar gibi alanlarda bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Çıkan en önemli netice diğer ülkelere nazaran Norveç'te iş bulma imkanının daha

⁸¹ Senterpartiet, “*Asyl*”, <https://www.senterpartiet.no/politikk/A-%C3%85/politisk-sak/asyl>, (Erişim tarihi: 12.05.2023)

⁸² SV, “*Asyl og innvandring*”, <https://www.sv.no/blog/a-aa/asyl/>, (Erişim tarihi: 12.05.2023)

⁸³ Venstre, “*Frihet stopper ikke ved Norges landegrener*”, <https://www.venstre.no/tema/arbeid-velferd/innvandring-flukt-integrering/>, (Erişim tarihi: 12.05.2023)

⁸⁴ Innvandring- “*Partiguident*”, <https://www.nrk.no/valg/2021/partiguident/nb/tema/innvandring/>, (Erişim tarihi: 20.07.2022)

yüksek olduğunun görülmesidir. Diğer önemli bir nokta ise karşılaştırılan bu ülkelerdeki hükümetlerin dönemsel açıklamaları, Norveç'in daha liberal olduğu algısını oluşturmaktadır. Örneğin Danimarka'da aile birleşimi ile ilgili yapılan bir değişikliğin, mülteci politikasında bir değişiklik olmasa da bir algı oluşturduğu ve bu insanların diğer ülkelere yönelmesine neden olduğu tespit edilmiştir. Bu gerekçelerden dolayı hükümet 2015 yılında "utlendingsloven" da (Yabancı Yasası) sıkılaştırma yönünde çalışmalar yaparak Ekim 2016 tarihi itibarıyla aşağıdaki tedbirleri yürürlüğe koymuştur. Bunları şu şekilde ifade edebiliriz:

- Başvuru sahibinin herhangi bir başka ülkede mülteci başvurusu var veya kabul edilmiş ise başvurusu ret edilir.
- Başvuru talebinde bulunan kişilerin, bulundukları ülkede desteklenmesine öncelik verilecektir.
- Yabancıların krallığa girebilmeleri için Norveç'e vize almaları gerekir. Ülke'de ikamet ederken başvuru yapılamaz.
- Pasaport fotoğraflarında gözler ve kulaklar tamamen görünür olmalıdır.
- Aile birleşimi başvurularında başvuru sahipleri 24 yaş ve üzerinde olmalıdır.⁸⁵

Bu tedbirler neticesinde 2015 yılında gerçekleşen 31.150 başvuruya karşı 2019 yılında yapılan başvuru sayısı 2.305 kişide kalmış ve söz konusu tedbirler ciddi manada etkisini göstermiştir. Bu rakam, 1985 yılında gerçekleşen 829 sayısından sonra ulaşılan en düşük başvuru sayısı olmuştur.⁸⁶

Pasaportlara konulan fotoğraflarda gözler ve kulaklar tamamen görünür olmalıdır maddesi ülkede ciddi bir tepkiye neden olur. Zira Müslüman kadınların ve Sih inançlı erkeklerin türban ile kulaklarını kapatması inançları gereğidir. Bu tepkiye karşılık söz konusu dönemdeki hükümetin ortağı sağ parti yöneticileri, bu şekildeki bir uygulamayı güvenlik nedeniyle yürürlüğe koyduklarını belirtmişlerdir. Farklı metodlar ile güvenliğin sağlanacağını savunan sivil toplum örgütleri, ciddi bir aksiyon ortaya koyarak kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Bazı kişiler bu noktaya dikkat çekmek adına pasaportlarını bile

⁸⁵ Helge André Njåstad, Ingjerd Schou, "Innstilling til Stortinget fra kommunal- og forvaltningskomiteen", *Stortinget kommisjons Rapport*, 2015, s63; *Lovdata*, "Lov om endringer i utlendingsloven mv. (innstramninger II)", <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2016-06-17-58>, (Erişim tarihi: 12.05.2023).

⁸⁶ Statens sentralbyrå, "*Innvandring*", <https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/faktaside/innvandring>, (Erişim tarihi: 20.07.2022)

yenilemeyerek tepki göstermiştir. Dört yıl sonra 2020 yılında aynı hükümet bu uygulamaya son vermiştir.

Burada bu değişikliklerin mimarı olan ve ülke siyasi tarihine “Listhaug Efektı” kavramını kazandırmış olan Sylvi Listhaug’ın siyasi yaklaşımını anlamak, bu çalışmaların arkasındaki politik motivasyonu da ortaya koyacaktır. Sylvi Listhaug, aşırı sağcı İleri Adım partisinin(FRP) milletvekili sıfatıyla 2015-2018 yılları arasında Norveç’in göç ve entegrasyon bakanı olarak görev yapmıştır. İslam ve göçmenlik ile ilgili yaptığı açıklamalar hem hükümetten hem kamuoyundan ciddi eleştiriler almıştır. Kur’an-ı Kerim’in yakılması eyleminin bir ifade özgürlüğü olduğu, polis yetkililerinin böyle bir durum ile karşılaştıklarında müdahale edemeyeceklerini açıklamıştır. Buna ek olarak *“İsa olsaydı mültecilere bölgelerinde yardım ederdi, mülteciler sadece kazanmamalı, aynı zamanda kazandırmalı, diğer siyasi partiler imamlara yalakalık yapıyor”*, şeklindeki açıklamaları partisine ciddi oy kaybettirmiş⁸⁷ ve 2021 seçimlerinde lideri olduğu İleri Adım Partisinin (FRP) başarısızlığından dolayı 9 yıllık sağcı iktidarlar dönemi sona ererek solcu bir hükümet kurulmuştur.

⁸⁷ Mariann Amstrup Sondresen, *“Listhaug effekten”*, <https://uia.brage.unit.no/uia-xmlui/handle/11250/2683666>, (Erişim tarihi: 20.07.2022)

III. BÖLÜM

SAMİLER

Dünya sosyo-politik sürecine baktığımızda özellikle ırkçılık ve kavmiyetçiliğin kırılma noktasını 1789 Fransız ihtilali olarak görmek mümkündür. Bu tarihten sonra farklılıkların bir arada yaşamasını simgeleyen imparatorluklar, yerini ulus devletlere bırakmaya başlamış ve yaşanan yıkıcı savaşların sonucu hangi ırkın nerede yaşadığına bakılarak ülkenin sınırlarının çizilmesi esas alınmıştır. Hatta bu noktada nüfusların karşılıklı mübadelesinin dahi yaşandığı görülür. Bu konuda ulus devlet inşalarında bu metodun uygulanmasında ne kadar başarılı olunduğu konusu tartışmalıdır.⁸⁸

Tüm toplumlarda bu veya benzeri ideolojik yapıları görmek mümkündür. Bazen bu davranışların toplumun radikal azınlık bir kesiminde görünürken, diğer tarafta bizatihi devlet politikası haline dönüştüğü görülebilir. Nazi Almanya'sı, ABD, Fransa gibi ülkeler bu konuda en uç örneklerdendir. Değişen politik iklime göre devletler de pozisyonlarını süreç içinde değiştirmişlerdir. Diğer taraftan tarihi literatürde çok da yer almayan kimi ülkeler de, kendi halklarının farklılıklarına karşı ayrımcılık uygulamış, kültürel dönüşüme zorlamış ve asimilasyon politikası gütmüşlerdir. Bugün Norveç de dünyada önemli bir demokrasi ve insan hakları savunucusu olduğu söylenen ülkelerden birisidir. Biz bu bölümde tezimize de konu olan ve Norveç'te eskiden beri varlıkları bilinen Sami halkının etnik menşei, tarihi gelişimi, kültürü, dili, bunlara karşı uygulanan politiaalar ve bu topluluğun değerlerini muhafaza etmek için gösterdikleri çabalar üzerinde durmaya çalışacağız.

3.1.SAMİLERİN MENŞEİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER

Sami halkının etnik menşei uzun yıllar devam eden araştırmalara konu olmuştur. Bu araştırmalar farklı metodlar üzerine gerçekleşmiştir. Arkeoloji ve dil bilimi üzerine yapılan araştırmalara ek olarak modern dönemde gen bilimi teknikleri de kullanılarak araştırmalar yapılmıştır. Şimdi bunları tek tek vermeye çalışalım.

Samilerin tarihi ve kökenleri üzerinde ilk akademik çalışmalar 1970-1980'li yıllarda başlamıştır. Bu araştırmaların söz konusu yıllarda başlamasının farklı nedenleri olsada en

⁸⁸ Kai Peter Østberg, Kåre Tønnesson, “*Den Franske Revolusjonen*“, Store Norske Leksikon https://snl.no/Den_franske_revolusjon, (Erişim tarihi: 20.07.2022)

önemli sebebi Sami'lerin daha fazla politik ve siyasal hayatta görünür olmaları olmuştur. Bunu sağlayan ise II.Dünya savaşıdan sonra şekillenen insan hakları kavramı ve bu kavram üzerinde tüm dünyada sömürülmüş olan milletlerin ve azınlıkların hak talepleri olmuştur. Bu dönem, Samilerin yerli halk tarifinin içine girip girmediği ve siyasal haklarının olup olmadığı gibi konuların tartışıldığı dönemdir. Bunların etnik meşeleri ile ilgili görüşleri şu şekilde sıralamamız mümkündür.

19. yüzyılın başına kadar Samilerin kökeni ile ilgili ortak görüş, bunların taş devrinde İskandinav ve Kuzey Avrupa bölgelerinde yaşayan halklara dayandığıdır.

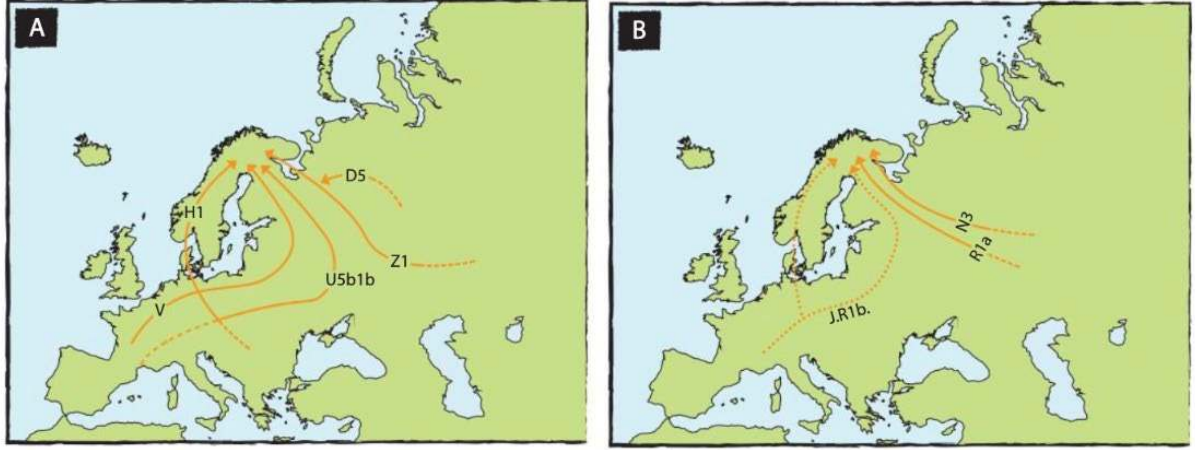
Aynı yüzyılın ikinci yarısında ise bu yaklaşım dahada sınırlandırılarak bunlar menşe itibariyle İskandinavya-Kuzey Rusya ve Finlandiya (Fennoşkandia) bölgesinde yaşayan topluluk olarak daraltılmıştır.

Daha sonra bu teori de terk edilmiştir. Yeni yaklaşıma göre Samiler Doğu'dan, Kuzey Batıya göç etmiş bir etnik grup olarak tanımlanır. Daha önceleri İskandinavyanın yerli halkı olarak kabul edilirken bu görüş yerini Doğu'dan göç etmiş olan yabancılar şekline bırakmıştır. Kimilerine görede bunlar kendi başlarına ayrı bir topluluk olmayıp farklı milletlere eklemlenmiştir. Bazı teorilere göre Sami halkındaki kültürel farklılığın kaynağı menşeleri değil, birden fazla millet ve kültür ile etkileşime girerek kendi davranışlarını oluşturduğudur.⁸⁹

2007 yılında Max Ingman ve Ulf Gyllensten tarafından yayınlanan başka bir araştırma ise bunların atalarının Volga-Ural bölgesinden 2700 yıl önce şimdiki bölgeye göç ettikleridir. 2009 yılında yayınlanan başka bir uluslararası gen araştırmaları ise ağırlıklı olarak bunların erkeklerinin başta Sibirya bölgesi olmak üzere doğudan, kadınlarının ise bugünkü Kuzey-İspanya bölgesinden geldikleridir.⁹⁰

⁸⁹ Lars Ivar Hansen, Bjørnar Olsen, *Samenes Historie Fram Til 1750*, (Cappelen Damm), 2022, Oslo, s.16-17

⁹⁰ Hansen, s.45

Resim 9: Samilerin muhtemel göç yolları⁹¹

Tüm bu görüşler ortaya konulduğunda önümüze üç ayrı teori çıkmaktadır. İskandinav ve Kuzey Avrupa bölgelerinde yaşayan halklara dayanmaları, Asya kökenli olmaları ve ayrı bir etnik köken olmalarından ziyade farklı grupların aynı bölgede kaynaşmasından teşekkül etmiş olmaları şeklinde ifade edilebilir.⁹²

3.2.SAMİLERİN TARİHİ GELİŞİMİ

3.2.1.Erken Dönem Sami Tarihi

Araştırmamızın başında da kısmen belirttiğimiz gibi bugünkü Norveç topraklarına ilk yerleşimlerin M.Ö. 10 000 yıllarında buzların kuzeye doğru çekilmesi ile başladığı rivayet edilir. Ancak bugünkü Norveç topraklarına hangi etnik grubun ilk önce geldiği tartışma konusudur. Arkeolojik araştırmalar Sami bölgesi olarak bilenen Kuzey Norveç bölgelerinde 2000-2500 yıldır Sami kültürünün var olduğunu gösterir. Bu veriden yola çıkarak Sami halkının en az 2000 yıldır bölgede yaşadıklarını söylemek mümkündür. Bazı kaynaklarda ise bu sürenin güney Norveç için yaklaşık 1500 yıl olduğu tahmin edilir. Sami dili batı Ural dil gruplarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu dilin süreç içerisinde Fin dili gibi komşu halkların dili ile iç içe geçerek dönüşüm geçirdiği ifade edilir.

Sami demir çağı olarak kabul edilen milattan sonra ilk yüzyıldan başlayarak 1600'lü yıllara kadar devam eden süreçte Samilerin avcı, balıkçı ve toplayıcı bir toplum olduğu

⁹¹ Leif Braseth, *Samer sør for midnattssola*, (Fagbokforlaget), Bergen, 2014, s.22

⁹² Max Ingman, Ulf Gyllensten, "A recent genetic link between Sami and the Volga- Ural Region of Russia", *Nature Publishing Group*, İsveç, 2007, s2

rivayet edilmektedir. Romalı tarihçi Tacitüs (d.56/ö.120)' ün eserlerinde ilk defa Sami'lerden bahsedildiği ifade edilmektedir. Yine akeoljik araştırmalar, Rein geyiği besiciliğinin Samilerin yaşam bölgeleri için son derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bunların dönemsel olarak yaz ve kış kışlaklarına göre yaşam alanlarının da değiştiği görülür.⁹³

O dönemlerde Samilerin komşu halklar ile olan irtibatları yine onlara ait olduğu tahmin edilen mezarlardan ve yapılan arkeolojik çalışmalardan anlaşılmaktadır. Bu çalışmalarda daha güneyde yetişen ürünlerin Sami bölgesinde, sami bölgesinde yetişen ürünlerin de güney bölgesinde olduğu kaydedilmektedir. Yine söz konusu dönemde güney'de yaşayan Norveçlilerde bir aristokrat kitlenin olduğu bilinmektedir.⁹⁴ Bu iki halk arasındaki ilişkide bir alt üst olup olmadığı ise bilinmemektedir. Diğer taraftan orta çağ döneminde bugünkü Finlandiya topraklarının bir kısmında Samilerin yaşadıkları rivayet edilmektedir. Lakin bu bölgede Finlerin kaleler inşa etmeleri, kullanım amacıyla ormanları yakmaları gibi nedenlerden dolayı Samiler kuzeye doğru göç etmek zorunda kalmışlardır.

Ayrıca Snorre ve Ottar gibi efsane yazıtlarda (saga) Norveç kralı Harald Hårfarge'nin (ö.931) bir Sami ile evlilik yaptığı, kuzey bölgesindeki bu halktan vergi alındığından bahsedilir. Bu dönemde yine İskandinav halkları ve Samiler arasında hem ticari hem de etnik olarak etkileşimin başlağını ifade edenler vardır.

Orta çağ döneminde XI. yüzyıl'da artık Norveç ve İsveç'in uluslaşmaya başladığı söylenebilir. Özellikle bu dönemden itibaren Norveç halkının daha kuzey bölgelerine doğru ticaret amacıyla yönlendiği kaydedilir. Hem Sami'ler hem Norveç'lilerin aynı bölgede balıkçılık ile iştigal etmeleri aralarındaki kültürel temasları göstermektedir. Norveç'liler ticari nedenlerle bu işleri yaparken Samiler daha çok tüketmek amacıyla çobancılık ve avcılık ile uğraşmışlardır. Aynı zamanda bugün Rusya toprakları olan Kuzey-Batı bölgesinde de beyliklerin olduğu tahmin edilmektedir. Bu dönemi takip eden iki asırlık bir süreçte İsveç hakimiyeti ön plana çıkmış ve Finlandiya'ya ek olarak bazı Norveç bölgeleri üzerinde hüküm sürmüşlerdir. Bu nedenden dolayı Samiler, İsveç ve Norveç'e vergi ödemek durumunda kalmışlardır.⁹⁵

⁹³ Sores Welat Demir, "Sameland & Samenes Historie", **SWD Group**, İstanbul, 2019, s.10-13

⁹⁴ Vegard Skogheim, **Samer og Nordmenn**, (Masteroppgave-Universitet i Oslo), Oslo, 2014, s.26

⁹⁵ Demir, s.29-30

3.2.2.Yakın Dönem Sami Tarihi

1500’lü yıllardan itibaren kuzey bölgelere olan ekonomik ilgi artış göstermiştir. Bu dönem Sami halkı’nın diğer uluslar tarafından dışlanması veya azınlık olarak görülmesi bağlamında milat sayılabilir. Zira Norveç, Danimarka, Rusya ve İsveç gibi ülkelerin kendi topraklarında bulunan Samilerden vergi tahsil ettiği kaynaklarda yer almaktadır. Özellikle Danimarka ve İsveç arasında var olan çatışma ortamı ve bu devletlerin genişleme politikası, Samiler üzerinde kültürel ve ekonomik baskıyı arttırmıştır.

Bu baskılardan dolayı Samiler daha çok deniz ve nehir bölgelerine yerleşmeye başlamışlardır. Bu bölgede de yine eski geçim kaynakları olan avcılık, balıkçılık, çiftçilik ve çorbanlık ile iştigal etmeye devam etmişlerdir. Özellikle Norveçliler ile olan etkileşimlerinin devam etmesine rağmen daha kısıtlı bölgede yaşamaya başlamalarından dolayı dillerini muhafaza etmeleri bu dönem için daha kolay olmuştur.⁹⁶

Araştırmamızın ilk kısımlarında da belirttiğimiz gibi Norveçliler, uzun yıllar boyunca hem Danimarka hem İsveç hükümrânlığı altında kalır. Özellikle *Kara Veba*’dan dolayı ülke nüfusu ciddi manada azalmış ve ülkede yönetimi devam ettirebilecek siyasal ortam neredeyse kalmamıştır. Bu süreç içinde ülkenin yönetimi zamanla yabancıların müdahalesine açık hale gelmiş ve nihai olarak 1380 yılında Danimarka ile birleşmeye gidilmiştir. 1536 yılına gelindiğinde ise ülkenin özerk yapısı feshedilmiş ve tüm egemenlik Danimarka’ya devredilmiştir. XVI. yüzyıl da Norveç topraklarında yaşayan insanların sayısı yaklaşık 150.000 iken 1814 yılına gelindiğinde nüfusun 900.000 civarına ulaştığı ve bu bölgede hem sosyal hem de ekonomik olarak bir kalkınma meydana gelmiştir.⁹⁷ Bu da vatan kavramının tekrar doğmasına ve bağımsızlığa giden yolun önünü açmıştır.

XVII. ve XVIII. yüzyıl dönemlerinde güçlü ve geniş topraklara hükmeden bir İsveç’ten söz etmek mümkündür. 1700-1721 yılları arasında Osmanlı Devletinin de dahil olduğu büyük kuzey savaşı gerçekleşir. Savaşın tarafları Rusya ve Danimarka ittifakına karşı

⁹⁶ Olsen, s.225-230

⁹⁷ Norge i union med Danmark, <https://eidsvoll1814.no/union-med-danmark>, **Eidsvoll 1814**, (Erişim tarihi: 20.07.2022)

İsveç devleti olur ve bu savaşta İsveç büyük bir hezimete uğrar. Nihai olarak Norveç bölgesinde 1751 yılında, İsveç ve Danimarka bir sınır anlaşması imzalar.⁹⁸

1738 yılında Danimarka ve İsveç sınırlarını belirlemek üzere müzakerelere başlanır. Sınır anlaşması görüşmelerinde en önemli sorunlar arasında Danimarka sınırları içerisinde yaşayan Sami halkının yaşam alanları gelir. Zira o dönemde Sami halkı için Ren geyikleri önemli bir geçim kaynağıdır. Göçebe yaşayan Sami halkı, kendilerine ait sürülerin hareketlerine göre göç etmekte ve kaldıkları bölgedeki arazilerden istifade etmekteydiler. 1751 yılında yeni bir sınır anlaşması imzalanmış ve Samiler için “*Lappekodisillen*” ismi verilen bir ek anlaşma da yürürlüğe sokulmuştur.⁹⁹ Bu ek düzenleme ile Samilerin vatandaşlık, vergilendirme gibi alanlardaki konumuna ek olarak sınırlar arasında onlara dönemsel olarak göç etme imkanı da verilmiştir. Balıkçılık ve avcılık noktasında da bunlara sınırları geçme hakkı yine iki komşu ülke tarafından tanınmıştır.

Daha önce de belirtildiği üzere XVIII. yüzyıl’da Danimarka farklı milletlerden ve bölgelerden oluşan bir yapıya sahipti. Norveç ve İzlanda gibi bugün bağımsız olan ülkeler o dönemde Danimarka kontrolü altındadırlar. Yine aynı dönemde Danimarka, bunlara ek olarak Grönland ve Hindistan’da ki bazı bölgelere hükmeder. Böyle geniş topraklara hükmeden Kopenhag için Norveçliler ile Sami Halkı hemen hemen her konuda aynı haklara sahiptir. Bunlar o dönemde Danimarka Krallığı açısından aynı haklara sahip iki farklı etnik grup olarak görülürler.¹⁰⁰ Yukarıda belirttiğimiz *Lappekodisillen* anlaşması ile Samilerin güvenlikleri sağlanır ve bunlar vergi sistemine dahil olurlar. Ancak Norveç’in, Danimarka’dan bağımsızlığını ilan etmesini takip eden süreçte mesele farklı bir boyut kazanır.

1814 yılından itibaren artık kısmen bağımsızlığını kazanıp anayasal düzeni kurmuş olan siyasi özerk bir Norveç ile karşı karşıyayız. Ancak tam bağımsızlıktan söz etmek 1914 yılına kadar mümkün olmaz. 1814 de anayasal bağımsızlığını kazansa da İsveç ile birlikteliğe gitme durumunda kalır. Bu birliktelik Danimarka örneğinde olduğu gibi değil, sadece ortak kral ve onun belirlediği dış politika ile sınırlıdır. Bu birliktelikte Norveç

⁹⁸ Sara Barbich, *Sverige och alliansen med Osmanska riket?*, (Masteroppgave-UMEA Universitet), Tromsø, 2020, s.1

⁹⁹ Øyvind Ravna, “Lappekodisillen av 1751 og dens rettslige betydning idag“, *Lov og Rett*, Oslo, 2010, s1

¹⁰⁰ Steinar Pedersen, *Lappekodisillen I Nord 1751-1859*, (Norden), Tromsø, 2008, s.493

başkenti Christiania (sonra Oslo adını alacaktır) olan, kendi bürokratik kadroları, hatta silahlı kuvvetleri de olan özerk bir yapıya sahip olmuştur. Bunu takip eden ilk yıllarda Samiler hala Norveçliler ile aynı anayasal haklara sahiptirler. Özellikle kendi dillerini konuşmaları noktasında özgür bırakılmışlar, hatta merkezi yönetim bu noktada öğretmenlerin yetiştirilmesine teşvikte bulunmuştur.¹⁰¹ Ancak XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Samiler yok sayılmaya başlanmışlardır. Norveç, Danimarka ve İsveç'e karşı bir ulus inşası politikası gütmeye başlar. Aynı zamanda bu süreçte yeni Norveç devleti, Sami halkının farklılıklarını yok etmeye çalışır.¹⁰² Ayrıca büyüyen Norveç nüfusundan dolayı Kuzey'e yani Sami topraklarına fiili işgal söz konusu olur. Bu noktada özellikle aydınların da bu politikalara destek verdiği görülür. Norveç'te tarih derslerinin eğitim sistemindeki kurumsallaşmasını sağlayan Peter Andreas Münch ve Rudolf Keyser bunlara örnektir. Yönetimin de desteklediği Norveçli tarihçi, dil bilimci ve coğrafyacı bu tip akademisyenlerin Sami halkı ile ilgili düşünceleri şu şekilde özetlenebilir:

- *Sami Halkı nesli tükenmiş ve göç ile gelmiş olan vahşilerdir.*
- *Sami Halkı, kuzey Germen topluluğu tarafından kurulan Norveç'te anayasal düzenin bir parçası değildir.*
- *Sami halkı fiziksel, geleneksel ve silah teknolojisi olarak Norveçlilerden daha geri kaldıkları için bunlara kolonizasyon politikaları tabiidir.*
- *Sami halkı bulundukları toprakların sahipleri değildir.*¹⁰³

Tüm bu toplumsal dönüşüm ve azınlıklara olan yaklaşımın bir sonucu olarak Sami-Norveç tarihinde nadir görünen bir ayaklanma söz konusudur. 1852 yılında gerçekleşen *Kautokeino* isyanı, hem dinsel hem de politik arka planı olan bir ayaklanmadır. Bu ayaklanmanın tarafları Sami kökenli olan ve sami dilinde vaaz veren rahip *Laestadian* ve taraftarları ile bölgedeki tüccarlar, rahipler ve yerel yöneticiler olur. Laestadian'ın, Hristiyanlıkta Sami kültüründe baz alan bir ekol oluşturduğu görülür. Bu yeni ekole göre alkol üretimi ve satışının tamamen yasak olduğu, herhangi bir takas ticaretinde de kullanılamayacağı ve bunu yapan günahkârlardan uzak durulması gerektiği savunulur. Yerel

¹⁰¹ Astri Andresen, Bjørg Evjen, "Samenes Historie Fra 1751 til 2010; Mellom politikk og demografi: Å være og å representere(s)", *Cappelen Damm*, Oslo, 2021, s.44-47

¹⁰² Pedersen, s.497

¹⁰³ Mikkel Berg Nordli, "*Fornorsking*", Store Norske Leksikon, <https://snl.no/fornorsking>, (Erişim tarihi: 28.07.2022)

ticareti etkileyecek bu yaklaşıma tüccarlar ve yerel yöneticiler tepki gösterirler. Rahipler ise yeni bir ekol'un oluşmasına karşı dururlar. Nihai olarak çatışmalar sonucunda Laestadian ve taraftarları öldürülürler.¹⁰⁴

Bütün bu ideolojik yaklaşımların pratikteki yansımalarından biri de Kuzey Norveç'te yaşayanlara, Norveçlilerin bu bölgeye taşınmasından önce mülkiyet hakkı verilmemiş olmasıdır. Mülkiyet hakkı verildikten sonra ise Samilere bu hak kısıtlanmış ve sürülerini bu topraklardan geçiren ve otlatan Samilerin toprak sahiplerine vergi ödemesi zorunlu kılınmıştır. Bütün bu yaklaşımlar bir başlangıç olmuş ve ileride gerçekleşecek olan asimilasyona giden süreci başlatmıştır.

3.3.NORVEÇLİLERİN SAMİ POLİTİKASI

3.3.1.II. Dünya Savaşı Öncesi

Asimilasyon kavramı genellikle bir devlet veya hükümet tarafından dilsel veya kültürel bir azınlığa veya göçmen grubuna uygulanan politikaya işaret eder. Burada hedef ilgili grupların belli değerlerini ve özelliklerini terk edip çoğunluğa benzemesi yani çoğunluk gibi olmasıdır. Bazı noktalarda entegrasyon ile aynı anlamı içerdiği ifade edilse de, asimilasyondaki fark bir toplum için diğer bir toplumun farklılığının yok edilmesidir. Entegrasyonun ise azınlık toplumunun tüm haklarının muhafaza edilmesi ile birlikte çoğunluğun değer ve kültürlerini tanımak anlamına geldiği malumdur.¹⁰⁵ Asimilasyon, Amerika ve Afrika kıtasında işgal sonucu yerli halkı köleleştirmek şeklinde gerçekleşir. Modern dönemde ise göçmen olarak gelen bir ülkede değerlerinden soyutlamak şeklinde olur. Norveç'te Sami halkına uygulanan politikalar ve bu toplumun geçirdiği dönüşüm, asimilasyonun farklı bir örneğidir. XIX. ve XX. yüzyıl başlarında güçlü uluslar oluşturmak için ülkelerin bu tip politikalara başvurdukları görülür. Norveç'te Samilere uygulanan politika, bunun uzun süreli ve onların çeşitli özelliklerini yok etme üzerine kurgulanmış bir süreçtir. Netice olarak nesiller boyu süren bir etki bırakmıştır. Norveç'in, Sami halkı üzerindeki asimilasyon politikalarını tarihi süreç içerisinde ele almaya çalışalım.

¹⁰⁴ Mikkel Berg Nordli, "*Kautokeino-opprøret*", Store Norske Leksikon, <https://snl.no/Kautokeino-oppr%C3%B8ret>, (Erişim tarihi: 06.06.2023)

¹⁰⁵ Espen Wæhle, Aksel Tjora, "*Assimilering(sosiologi)*", https://snl.no/assimilering_-_sosiologi, (Erişim tarihi: 08.06.2023)

Geçiş dönemi olarak ifade edebileceğimiz ilk dönemde genç Norveç devletinde Samiler ile ilk temasa geçenler memurlar olur. Bu dönemde Norveççe ne kadar yerel ve geçerli ise Sami lisanı da aynı şekilde değerlendirilir. 1814 yılını takip eden dönemde yerel dili muhafaza etmek insan hakkı olarak görülür ve meclis kararları ile desteklenir. Bunlara ek olarak akademik çalışmalar bünyesinde ders kitapları çalışmaları yapılır ve Norveççe kitaplar Sami diline tercüme edilir.¹⁰⁶ Ancak bu olumlu politikalar 1851 yılından itibaren değişmeye başlar. Yeni dönemde başta Samiler olmak üzere tüm azınlıkların sadece Norveççe konuşması hedeflenir. İlk olarak 1851 yılında meclis, “*Finnfondet*” adıyla ayrı bir bütçe kalemi oluşturarak Sami halkının Norveççe konuşmasını teşvik etmek adına çalışmalara başlar.¹⁰⁷ Dili dönüştürmek için ayrılan bütçe bugün Sami meclisinin tüm çalışmalarına ayrılan bütçeden, genel bütçeye kıyasla yüzdelik oranda daha fazladır. Bu veriler devletin bu konuya verdiği önemi gösterir.

1860’lı yıllardan itibaren Meclis asimilasyon politikalarını daha da genişletir. İlk etapta milliyetçi motivasyonlar ile başlayan baskı politikalarına süreç içinde güvenlik endişesi de gerekçe olarak gösterilir. Uzun yıllar süren çalışmalar meyvesini verir ve sonunda Sami Halkının ekseriyeti Hristiyanlığı kabul eder. Bu nedenle asimilasyon politikalarının hayata geçirilmesi için kullanılan araçların başında kilise gelir. Meclis kararı ile harekete geçen piskoposlar yerel öğretmenler için bir talimatname hazırlar.¹⁰⁸ Bu talimatlar tüm Sami halkının, Norveç dilini okuması, konuşması ve yazması için yeni metotların ve müfredatların uygulanması gerektiği yönündedir. Bunun gereği olarak Sami dilini okulda öğrenilmesini sağlayan materyaller ya değiştirilir ya da Sami diline ait kısımlar çıkartılır. Bu politikanın uygulanmasında başarılı olan eğitimciler ödüllendirilirken, başarısız olanların maaşlarında kesintiye gidilir. Tabii olarak bu uygulamalara karşı gelen Sami kökenli öğretmenler işlerini kaybeder.

1898 yılında bu uygulama ileri bir noktaya taşınır. Artık öğretmenler, öğrenci ve ailelerin özel hayatlarında dahi hangi dili kullandıklarını takip ederek bunun gerekli raporlamasını yaparlar. Belli bir aşamaya geldikten sonra Sami lisanının öğretilmesi adına

¹⁰⁶ *Samisk lærerutdanning*, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2000-3/id142575/?ch=4>, Regjering, (Erişim tarihi: 28.07.2022)

¹⁰⁷ Tom-André Plissken Bergvik, *Hva var Finnfondets lønnstillegg?*, (Masteroppgave-Norges Arktiske Universitet), Tromsø, 2020, s.9

¹⁰⁸ Henry Minde, “Fornorskinga av Samene”, *Galdu Cala tidsskrift*, Alta, 2005, s.17

ayrılan bütçelere son verilir. 1914 yılına gelindiğinde ise Norveç-İsveç birlikteliği sona erer ve Norveç dışişlerinde de bağımsız bir ülke haline gelir. Bu yeni politik iklim ile birlikte Samilere karşı aşağıda listelenen ek tedbirler hayata geçirilir.¹⁰⁹

- *Kuzey Norveç'te Samileri geleneksel bölgelerinden izole etmek adına yatılı eğitim kurumlarının tesis edilmesi.*
- *Eğitim kurumları dışındaki tüm bilgilendirme ve resmi işlemlerde Sami lisanına son verilmesi.*
- *Resmi olarak Sami bölgelerinde, Norveç kökenli öğretmenlerin görev alması ve bu şekilde Sami kökenli öğretmenlerin devre dışı bırakılması.*

Eğitim alanında yeni nesillere karşı bu tedbirler alınırken, ileri yaşta olanlar için 1902 yılında çıkan bir yasa ile politikalar tüm toplumu etkileyecek noktaya taşınır. Jordloven (Toprak Kanunu) ile kuzey bölgelerde herhangi bir toprak satın almak için Norveççe'yi bilme şartı getirilir. Bu şekilde Norveççe bilmeyenlere toprak satışı yasaklanır. Arazilere de aynı şekilde Norveççe isimler verilmesi zorunluğunu getirilir. Norveç devleti, Norveççe konuşabilen, okuyabilen, yazabilen ve günlük hayatında kullanabilen bir topluluk hedefler. Bu uygulamaların pratikteki karşılığı toprak satışında Norveçlilere öncelik verilmesi şeklinde olur. Bu yasa 1965 yılına kadar devam eder. Yasaya muhalif milletvekili olan Sami kökenli İsak Saba'nın 1906 yılında mecliste yaptığı konuşmada şu cümleler yer alır: “Norveççe veya Sami dili konuşursanız, çayır, çimen büyümmez mi? Samilerin uzun zamandır kendilerine ait olan toprakları kaydettirmeleri ve satın almaları kadar doğal ne olabilir?”.

¹¹⁰ Bu yasanın bir sonucu olarak zamanla çobanlık ile geçinen Samiler, Norveçlilerin topraklarından geçemez hale gelir ve sürülerini otlatmaları için vergi ödemek zorunda kalırlar. Bütün bu politikaların fikri arka planında *Sosyal Darwinizm* anlayışı yatar. Bu düşünce güçlü olanın, güçsüz olan üzerinde hüküm sahibi olmasını tabii görür. Gayri insani olsada tüm Avrupa'da yer bulan bu anlayıştan Samiler de paylarını alır.¹¹¹

Genel itibariyle Nazi Almanya'sı ile özdeşleşen *Ojeni* Politikasını dönemin Norveç'inde de görmek mümkündür. Ojeni, nüfusun biyolojik kalitesini iyileştirmek adına

¹⁰⁹ Ivar Bjørklund, *Fjordfolket i Kvænangen*, (Universitetforlaget), Oslo, 1985, s.264-267

¹¹⁰ Sara Ellen Gaup, *Arbeiderpartiet i samepolitikken*, (Masteroppgave-Norges Arktiske Universitet), Tromsø, 2022, s.31

¹¹¹ Camilla Bakken Larsen, *Oppgjøret som forsvant- Norsk samepolitikk 1945-1963*, (Masteroppgave-Universitet i Tromsø), Tromsø, 2012, s.21

savunulan bir doktrindir. Amaç değerli olduğu varsayılan kişilerin üremesini teşvik ederken, değersiz görülenleri engellemektir. Burada Nazi Almanyası’nda kitlesel cinayetlere kadar giden bir usul benimsenmişken, Norveç özelinde bu üremeyi düzenleme şeklinde gerçekleşir.¹¹²

1934 yılında kabul edilen ve 1977 yılına kadar devam edecek olan sterilizasyon yasası ile Norveç’te isteğe ve başvuruya dayalı kısırlaştırma politikası da hayata geçer. Bu tarihten önce geçerli olan yasa ve uygulamada kısırlaştırma sadece annenin sağlığı söz konusu ise yapılan bir işlemdi. Ancak 1934 yılında kabul edilen yasanın amacı daha fazla çocuk istemeyen kadınların başvurabilecekleri tıbbi destek olarak kurgulanır. Buna ek olarak tarihi serüvenine bakıldığında ne kadar gönüllülük esasına bağlı kalındığı hakkında şüpheler söz konusudur. Bazı durumlarda başvuruların kişi tarafından değil üçüncü şahıslar tarafından yapıldığı görülür. Diğer taraftan kürtaj yaptırmak isteyen kadınlar çocuklarını doğurmaları veya kısırlaştırılmaları arasında tercihe zorlanır.¹¹³

Bu yasanın özellikle göçebe ve evsiz olanlara uygulandığını ifade etmek gerekir. Bu uygulamadan Sami halkı ve çingenelerin ne kadar etkilendiği noktasında net bilgi ve rakamlara sahip değiliz. Zira bu uygulamalar mümkün olduğu kadar kayıt altına alınmamaya çalışılmıştır. 1950’li yıllara kadar Sami halkının, etnik değerlendirmelerde zihinsel engelli olarak kayda geçirilmeleri ve kısırlaştırma rakamlarının 40.000’lere ulaşması burada bu topluluğun hedef alındığını gösterir.¹¹⁴ Bugün erkeklerin başvuruya bağlı olarak kısırlaştırılmaları uygulamasının sadece Kuzey Norveç’te yapılması dikkat çekicidir. Zira güneyde yapılan ve kabul edilen bir başvurunun tıbbi operasyonunun kuzeyde gerçekleştiği görülür.

¹¹² Jon Røyne Kyllingstad, “*Eugenikk*”, Store Norske Leksikon, <https://snl.no/eugenikk>, (Erişim tarihi: 28.07.2022)

¹¹³ Per Haave, *Sterilisering av tatere 1934-1977*, (Norges Forskningsråd), Oslo, 2000, s.116

¹¹⁴ Berit B Njarga, “*Tvangsterilisering i Norge*”, <https://www.vi.no/livet/steriliseringsloven-som-skulle-forhindre-mindreverdige-forplantning/74749271>, (Erişim tarihi: 28.07.2022); Runa Evensen, “*Samene- en del av skammens historie*”, <https://www.helg.no/leserbrev/samefolkets-dag/samer/samene-en-del-av-skammens-historie/o/5-24-169759#:~:text=Den%20samiske%20kulturen%20%C2%ABfantes%20ikke,rasehygienens%20edle%20form%20%C3%A5l%20inntil%201970>, (Erişim tarihi: 08.06.2023)

3.3.2.II. Dünya Savaşı Sonrası

Norveç devletinin yaklaşık bir asır devam eden asimilasyon politikalarının sonucu olarak bugün Sami halkı genel itibariyle kendi dillerini konuşamamakta ve kültürlerine karşı yabancılaşmaktadır. Diğer taraftan çoğu Norveçli de bu farklılığı tanımamasından dolayı Sami halkına ve kültürüne karşı yabancıdır.

Yukarıda belirtilen tüm devlet uygulamaları ve baskı ortamına karşı olarak 1917 yılında Norveç'in, üçüncü büyük şehri olan Trondheim'da Samiler ilk örgütlenme girişimlerinde bulunur. Bu örgütlenme ilk olarak ulusal kapsamda gerçekleşen bir çalıştay ile başlar. Bu toplantıya giden süreci başlatan *Elsa Laula* isimli bir Ren geyiği yetiştiricisidir. Bu da sadece toplumun bir kesiminin değil genel olarak Samilerin bu toplantıda temsil edildiklerini göstermektedir.¹¹⁵ Bu toplantı aynı zamanda İsveç sınırları içinde yaşayan Samilerin de katıldığı bir toplantı olmuştur. 150 kişinin katıldığı bu buluşma bir kilisede gerçekleşir. Katılımcılar, asimilasyon politikalarına karşı nasıl mücadele edileceğine ek olarak çoğalan çocuk ölümleri, Sami ana okulu talebi ve kendi dillerinde verilmesi gereken eğitim gibi kapsamlı bir gündem ile toplanır.¹¹⁶ Bu çalıştaya cesaret veren önemli bir etken, Samilerin organize olmasıyla meclise giren ve 1906-1912 yılları arasında görev yapan *Isak Saba*'nın sorunları ve tepkileri yüksek sesle kamuoyu gündemine taşınması olur.

İkinci dünya savaşı ve sonrasında takip eden süreç Sami halkı için de bir dönüm noktası olur. Savaş esnasında Hitler Almanya'sına karşı mücadele eden Norveçlilerin hikayeleri ön plana çıkarken Sami Halkının yaşadıkları ve mücadeleleri fazla dikkate alınmaz. Samiler savaş boyunca bölgeyi ve coğrafyayı yakından tanımlarının getirdiği tecrübe ile tarafsız olan İsveç sınırına geçmek isteyen Norveçlilerin geçişlerine yardımcı olurlar.¹¹⁷ Norveç'te kurulan Nazi işgal hükümetinden kaçan muhalifler, Samiler sayesinde İsveç sınırından geçebilirler. Bunun bedeli olarak Kuzey Norveç'teki çoğu bina ve yerleşim yerleri 1944 sonbaharında işgal hükümeti tarafından yakılmış ve yok edilmiştir. Bölge halkının çoğu yaşadıkları yerleri terk ederek ülkenin güneyine göç etmek zorunda kalır.

¹¹⁵ Ketil Zachariassen, "Samene si politiske organisering på 1900-tallet", <https://www.norgeshistorie.no/forste-verdenskrig-og-mellomkrigstiden/1655-samenes-politiske-organisering-pa-1900-talet.html>, (Erişim tarihi: 28.07.2022)

¹¹⁶ *Samenes første landsmøte*, <https://sverresborg.no/samenes-forste-landsm%C3%B8te>, (Erişim tarihi: 28.07.2022)

¹¹⁷ Steinar Pedersen, "2. verdenskrig", <https://samiskeveivisere.no/article/2296/>, (Erişim tarihi: 28.07.2022)

Naziler “ari” ırk teorisi gereği işbirliği yapan Norveçliler ile birleşmeye önem verirler. Diğer taraftan Nazi hükümeti için Sami halkının bir önemi yoktur. Samiler, daha çok Kuzeyden gelebilecek bir Sovyet tehdidine karşı tampon görevi için kullanılırlar.¹¹⁸

II. Dünya savaşıdan sonra Sami halkının etnik, kültürel ve dilsel değerlerine olan bakış açısı değişmeye başlar. Savaş sonrası kurulan Birleşmiş Milletler ve yayınladığı insan hakları beyannamesine taraf olan Norveç, artık farklı kültürleri tarafsızlık ile değerlendirmesi gerektiğini anlar. 1948 yılından itibaren uluslaştırma politikalarından kısmi uzaklaşma gerçekleşir ve Samilerin kimliksel değerleri kabul görmeye başlar.

1959 yılında kurulan bir meclis komisyonu, Sami halkının sorunları ve çözüm önerileri üzerinde çalışma yapar. Buradan çıkan teklifler Sami halkının Krallığın sosyal ve ekonomik hizmetleri noktasında Norveçliler ile eşit olması ve bunun için gerekli düzenlemelerin yapılması yönündedir. Buna ek olarak asimilasyona son verilmesi, bölgenin kalkınması adına gayret gösterilmesi, Samilerin azınlık kültürünü muhafaza etmek adına bazı idari ve kültürel koruma önlemlerinin alınması tavsiye edilir. Komisyonun görüşleri 1963 yılında gerçekleşen Meclis toplantısında görüşülerek kabul edilir. Netice olarak sağlık, eğitim, yüksek eğitim, sosyal yardımlar ve ticari fırsatlar noktasında eşitliğe gidilir.¹¹⁹

1963 sonrası dönemde kurulan dernekler, vakıflar ve sosyal farkındalığı hedefleyen çalışmalar ve bunlara tüm Samilerin destek vermesi yeni bir dönemi başlatır. Bu dönemden itibaren devletin çeşitli kadrolarında Samileri görmek mümkün olur. Diğer önemli bir dönüm noktası ise 1968’de başlayarak 1970’li yıllarda tartışmaların odağında olan “Alta” davasıdır.¹²⁰ Norveç idaresi kuzeyde, Samilerin yoğun yaşadığı Alta bölgesinde bir baraj yapımına girişir. Samiler için bu girişimin özellikle geyik yetiştiriciliği ve balıkçılık için ciddi tehdit olması nedeniyle bu topluluk içerisinde geniş tepkilere yol açar. Uzun yıllar süren bu davada inşaat bir süre durdurulmuş olsada, sonra mahkeme kararı ile tekrar inşaat süreci devam eder. Sami toplumu buna karşın açlık grevleri ve meclis önünde çadır kurma

¹¹⁸ Jukka Nyssönen, “*Okkupantens syn på samene*”, <https://www.totalkrig.no/artikkel/okkupantens-forhold-til-samene-i-nord>, (Erişim tarihi: 08.06.2023)

¹¹⁹ Henry Minde, “*Stortinget behandler Samekomiteens innstilling*”, <https://samiskeveivisere.no/tidslinje/>, (Erişim tarihi: 08.06.2023)

¹²⁰ Tor Brostigen, *Samer i Plenen*, (Masteroppgave-Universitet i Oslo), Oslo, 2003, s.8

suretiyle protestolar başlatır. Netice itibariyle baraj tamamlanır ancak kuzeyde daha farklı bir yönetim modeline geçilmesi gerekliliğinin farkına varılmasına neden olur.

Resim 10: Alta barajına karşı düzenlenen gösteriler. Fotograf: Helge Sunde

1997 yılında asimilasyon politikalarının hedefleri ve sonuçlarının bir etnik ırkın inkar edilmesi ve yok sayılması olduğu Norveç'te birinci ağızdan kabul edilir. Kral Harald (d.1937) 1997 yılında Samilere ait olan meclisin açılışında şunları söyler: *“Norveç devleti iki halkın, yani Norveçliler ve Samilerin toprakları üzerine kurulmuştur. Sami tarihi ve Norveç tarihi iç içedir. Bugün Norveç devletinin tarihte sert bir şekilde uyguladığı asimilasyon politikaları için özür dilemeliyiz.”*¹²¹

3.4.DEMOGRAFİK YAPILARI

Bulundukları ülkeler de yerli halklar içerisinde bilinen Samiler Norveç, İsveç, Finlandiya ve Rusya sınırları içinde yaşarlar. Geniş bir coğrafyada yaşayan bu halkın varlık gösterdikleri topraklara “*Sapmi*” denir. Sapmi bölgesi bu 4 ülke sınırları içinde yer alır. Günümüzde Sami halkının nüfusunun ne kadar olduğu ve bunların tam olarak nerelerde yaşadıklarına dair net ve güvenilir bir çalışma bulunmamaktadır. Norveç özelinde Samilerin 50.000-60.000 civarında bir nüfusa sahip oldukları belirtilmektedir.

¹²¹ Steinar Solås Suvatne, “*For 20 år siden beklaget kongen behandlingen av samene. I dag gikk Erna Solberg langt i å gjøre det samme*”,

<https://www.dagbladet.no/nyheter/for-20-ar-siden-beklaget-kongen-behandlingen-av-samene-i-dag-gikk-erna-solberg-langt-i-a-gjore-det-samme/67012344>, (Erişim tarihi: 28.07.2022)

Resim 11: Sapmi Haritasi ¹²²

Sami halkının nüfusu ile ilgili bilgilere ilk defa resmi olarak 1800’lü yıllardan itibaren yapılan genel nüfus sayımlarında rastlanmaktadır. Bu rakamlara bakıldığında XIX. yüzyıl sonralarına kadar diğer etnik gruplar ile aynı artış oranına sahiptirler. 1900-1970 yılları arasında Norveçin genel nüfusunda artış gözlenirken Sapmi bölgesindeki Sami nüfusunun ciddi manada az gösterildiği kaydedilmektedir.

Sami halkının coğrafi konumu ve nüfusu ile ilgili konuda karşımıza üç sorun çıkmaktadır. İlk olarak 1845 yıllarına kadar merkezi yönetim nüfus sayımı ile ciddi manada ilgilenmez. İkinci olarak sayım usulüdür. 1950’li yıllardan önce nüfus sayım işlemleri bölgeyi tanıyan öğretmenler tarafından gerçekleşir ve veriler yerel kiliseye/papaza iletilir, akabinde ise işlenmek üzere istatistik merkezine ulaşırdı. Bu sürecin denetimsiz gerçekleşmesi verilerin güvenli olmadığı tartışmalarını ortaya çıkarmıştır.¹²³ Bu nedenden dolayı 1950’li yıllardan önce ülkede gerek Samiler gerekse diğerleri konusunda net bir etnik köken sayısına ulaşmanın mümkün olmadığı söylenebilir. Üçüncü olarak ise İstatistik Ofisinin (SSB) bu bilgileri işleme usul ve prensiplerinin ne olduğu, aynı zamanda ne kadar güvenilir olup olmadıkları hakkında şüpheler söz konusudur.

¹²² Vård sapmi, <https://samicultures.com/OmSapmi/vaartsapmi>, (Erişim tarihi: 20.07.2022)

¹²³ Statistisk Sentralbyrå, “*Folketelling 1769*”, https://www.ssb.no/a/histstat/nos/nos_b106.pdf, s.342, (Erişim tarihi: 20.07.2022)

Günümüzde ülke genelinde bunların ne kadar nüfusa sahip oldukları konusunda net bilgiler vermese de en azından Kuzeyde Samilerin yaşadığı bölgelerdeki yerel meclis seçim kayıt rakamlarını da burada zikretmekte fayda vardır. 2021 yılında Sami meclisi seçimlerinde oy kullanabilmek adına 20.545 kişi kayıt yaptırır. Bu rakam son 20 yılda iki kat artış gösterir.¹²⁴ Buna ek olarak her yıl yaklaşık 800 öğrencinin tüm ilköğretim Sami dilinde aldığı da kayıtlarda mevcuttur. Bu öğrenci sayısının kayıtlarda 2013 yılından bu yana sabit olarak devam ettiği görülür. Bu kayıtlar Samiler hakkında verilen bilgilerin doğruluktan uzak ve sağlıklı olmadığını göstermektedir. Ülkede bunların en yoğun yaşadıkları yer, Kuzey Norveç'teki Saltfjell ve Finnmark bölgeleridir. STN (Sami meclisinin iş ve sanayi için sübvansiyon bölgeleri), ülkedeki 356 belediyenin 31 adedini kapsar.¹²⁵ Bu belediyeler ise Kuzey Norveç'te bulunan 3 bölgede yer almaktadır.

STN bölgesindeki gelişmeleri takip etmek adına Norveç İstatistik Bürosu iki yılda bir rapor hazırlar. Bu istatistiksel bilgi tüm ülkeyi değil sadece bölgesel rakamları yansıtır. Diğer bir ifade ile hazırlanan bu raporlar sadece bu bölge için yapılmaktadır. Uzun süre durağan devam eden veya o şekilde gösterilen rakamlar, 2017 yılı itibarı ile 55.544 olarak açıklanmıştır.¹²⁶ Netice itibarıyla yukarıda belirttiğimiz gibi ülke genelinde her ne kadar Samilerin nüfusu resmi olarak 50-60 bin civarında olduğu gösterilse de Norveçin büyük şehirlerinde ne kadar Sami kökenlinin yaşadığına dair maalesef elimizde net bilgiler bulunmamaktadır. Elde ettiğimiz bilgiler, verilen bu rakamların ülke genelinde yaşayan Samilerin sayısını tam olarak yansıtmadığını, belkide ülkenin kuzeyindeki Samiler için söylenen bu rakamların bir kaç katının şehirlerde yaşadığını ortaya koymaktadır.

3.5.SAMİ MECLİSİNİN KURULUŞU VE POLİTİK KONUMU

Norveç'te, Sami halkının haklarını muhafaza etmek için gönüllük esasına dayalı faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri mevcuttur. Bu örgütler 1970'li yıllardan itibaren daha görünür hale gelmiş ve politik olarak etkili olmaya başlamışlardır. Sami halkının sorun ve

¹²⁴ “16958 i sametingets valgmanntall”, <https://www.nrk.no/sapmi/16958-i-sametingets-valgmanntall-1.13597678>, (Erişim tarihi: 20.07.2022); “Sametingets valgmanntall 1989-2021”, <https://sametinget.no/politikk/valg/sametingets-valgmanntall/sametingets-valgmanntall-1989-2021/>, (Erişim tarihi: 08.06.2023)

¹²⁵ Regjering, “Samisk språk, kultur og samfunnsliv”, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-31-20182019/id2660993/?ch=2>, (Erişim tarihi: 20.07.2022);

¹²⁶ Astre Andersen v.d., *Samenes historie fra 1750 til 2010; Mellom politikk og demografi: Å være og å representere(s)*, (Cappelen Damm), 2021 s.49

taleplerini merkezi hükümete bildirmek adına 1964 yılında Norveç devleti tarafından Sami Konseyi (*Sameråd*) kurulur.¹²⁷ Bu konseyin azaları hükümet tarafından atandığı için Samiler tarafından gerçek temsil merciği olarak kabul görmez.

Norveç Samiler Ulusal Birliği (NSR) ve *Norveç Ren Geyiği Yetiştiriciliği Ulusal Birliği* (NRL) bu dönemde en etkili olan sivil toplum örgütleridir. Bu iki dernek 1976 yılında Samilerin resmi statü sorunu üzerinde çalışma yapmak adına bir komisyon kurarlar. Burada asıl hedeflenen konu ülkede Sami halkını temsil edecek ve seçim usulü ile göreve gelecek bir yapı oluşturmaktır. Bu şekilde varlığı ve temsili tartışılmaz bir otorite olacağı düşünülmektedir.

Sami halkının gerçek temsilcilerinin kimler olduğu noktasındaki soru işaretini kaldırmak üzere hükümet 1980’de bir hukuk komisyonu kurar. Bu komisyonun görevi iki önemli soruya cevap bulmaktır. Öncelikle Anayasa’da Samilere özel hukuki hak tanınması, ikincisi ise Sami nüfusunun kendi seçilmiş temsil organına sahip olup olmaması konularıdır. Nihai olarak komisyonun tavsiyesi, Sami konseyinin işlevinin seçimle göreve gelen bir meclise verilmesi yönünde olmuştur. Bu tavsiye Norveç meclisinde görüşülür ve 1987 yılında aşırı sağcı İleri Adım Partisi (FRP) ve Sağ parti (H) muhalefetine rağmen Sami kanunu yürürlüğe girer. Kanunun gereği olarak Sami meclisinin kurulum süreci başlar.¹²⁸ Bugün Samilere ait olan bu mecliste görev alan vekiller herhangi bir ücret almadan gönüllü olarak görev yapmaktadırlar.

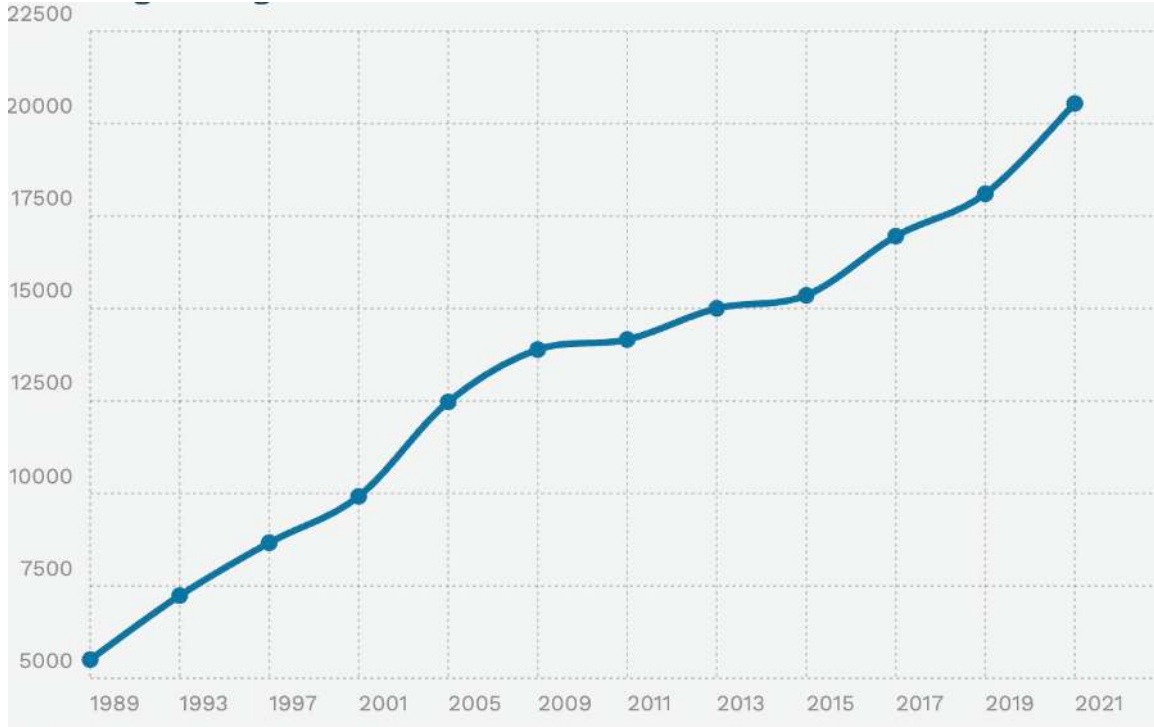
Meclisin kurulum sürecinden sonra oy kullanma hakkının kimlere ve hangi kriterle verileceği tartışma konusu olur. Zira etnik bazda herhangi bir nüfus sayımı mevcut değildir. Nihai olarak iki kriter belirlenir. İlki kendisini Sami olarak ifade etmesi ve aidiyet duyması, ikincisi ise aileden en az bir kişinin iki kuşak geriye giderek Sami dilini gündelik hayatında kullanıyor olmasıdır.¹²⁹ İlk seçime bu kriterleri karşılayanlardan oluşan bir liste ile gidilir. Seçimlerde ancak 5000 dolayında seçmen oy kullanabilir. Zira belirlenen kriterler tarihi süreçte asimilasyon konusudur. İki kuşak öncesi aileden birinin Sami dilini konuşması

¹²⁷ Mikkel Berg-Nordli, “*Norsk Sameråd*”, Store Norske Leksikon, https://snl.no/Norsk_Samer%C3%A5d, (Erişim tarihi: 09.06.2023)

¹²⁸ Anne Julie Semb, “*Opprettelsen av Sametinget*”, <https://www.norgeshistorie.no/oljealder-og-overflod/1934-opprettelsen-av-sametinget.html>, (Erişim tarihi: 28.07.2022)

¹²⁹ “*Innmelding i valgmanntallet*”, <https://sametinget.no/politikk/valg/sametingets-valgmanntall/innmelding-i-valgmanntallet/>, Sametinget, (Erişim tarihi: 28.07.2022)

demek, 1930-1940'lı yıllarda bu dilin serbest öğretilmesini gerektirir. Ancak bu dönemde Sami dilinin kullanımı bölgede adeta yasaklanmıştır.

Resim 12: Sami meclisi seçim kütüğü kayıt rakamları.

1989 yılında Kral Olav'ın teşrifi ile Sami meclisi açılır. 1989 yılında 5000 civarında olan seçmen sayısı, 2021 yılında yapılan seçimlerde 21.000 dolayına yaklaşarak temsiliyetini güçlendirir.¹³⁰ Meclisi oluşturan milletvekilleri ulusal bazda faaliyet gösteren partilere ek olarak yerel bazda faaliyet gösteren ve Samiler tarafından kurulan partilerden de aday olabilir. Burada tüm seçimlerde galip olarak çıkan NSR ve NSL ittifakı, Sami halkının özerk bir yapıya kavuşması gerektiği üzerinde çaba gösterir. Bugün doğrudan Samiler tarafından kurulan 10'u aşkın siyasi parti mevcuttur.¹³¹ Bu partiler Norveç meclis seçimlerine katılamazlar.

Meclis kuzey Norveç'in Karasjok bölgesinde yer alır. Samileri ilgilendiren her alanı kapsayan bir çalışma programına sahiptir. 39 temsilciden oluşan Meclis seçimleri 7 farklı

¹³⁰ Mikkel Berg-Nordli, "*Sametinget*", Store Norske Leksikon, <https://snl.no/Sametinget>, (Erişim tarihi: 28.07.2022)

¹³¹ Sametinget, "*Sametingets representanter 2021-2025*", <https://sametinget.no/aktuelt/sametingets-representanter-2021-2025.16536.aspx>, Sametinget, (Erişim tarihi: 28.07.2022)

bölgede yapılır. Sami meclisi, Sami halkının ihtiyaç ve beklentilerini karşılamak ile yükümlüdür. Ulusal meclisin bir kanadı değildir ve ona bağlı olarak faaliyet göstermez. Söz konusu meclis, dil, kültür ve istihdam noktasında sübvansiyon sağlama imkanına sahiptir. 2021 yılı bütçesinde 10 farklı bakanlık aracılığı ile Sami halkına ayrılan bütçe 120 milyon Euro dolayındadır. Bu bedelin yaklaşık 53 milyon Euro gibi bir kısmı Sami meclisine tahsis edilir.¹³² 2022 yılında ise 53 milyon Euro olan bu bütçe kalemi yaklaşık 57 milyon Euro'ya çıkartılır.

Güncel olarak genç Sami milletvekilleri “*Sami Vergisi*” teklifini gündeme getirirler. Ülkede toplanan vergilerin belediye, bölge belediyesi ve devlet tarafından paylaştırıldığını ifade eden bazı milletvekilleri, Sami meclisi seçmen kütüğünde mevcut olan Samilerden alınan vergilerin %5 gibi bir kısmının Sami meclisine aktarılmasını savunurlar. Bu şekilde meclisin daha etkin çalışma yapabileceği ve dil, kültür ve yaşam alanı gibi konularda daha verimli sonuçlar alacağını ifade ederler. Ancak bu teklif hükümet tarafından etnik bir kökene dayalı vergi düzeni oluşturacağı gerekçesiyle kabul görmez. Norveç meclisinde temsil edilen bazı muhalefet partileri ise bu teklifin değerlendirilmesi gerektiğini savunurlar.¹³³

Diğer taraftan aşırı sağcı *İleri Adım Partisi* ve onun gibi düşünen diğer sağ partiler Sami meclisinin varlığının sorgulanması gerektiğini savunurlar. İlgili partinin iddiaları, Sami meclisinin görevini ifa ederken Norveç devletine maddi yük oluşturmaması ve asıl muhafaza etmesi gereken dil ve kültür varlıklarını korumak noktasında başarısız olduğudur. Buna ek olarak söz konusu parti, Sami halkının tüm Norveç'e dağılmış şekilde yaşamasından dolayı meclisin dağıtılması ve uluslararası anlaşmalardan çekilmesi gerektiğini savunur.¹³⁴

Bu iki farklı bakış açısından çıkartılabilecek sonuç, önümüzdeki dönemde Sami meclisinin ülke gündeminde olmaya devam edeceği olgusudur.

¹³² Mette Ballovara v.d., “*Samene er fornøyde med statsbudsjettet*“, https://www.nrk.no/sapmi/statsbudsjettet-2021_-samene-er-fornoyde-1.15189680, (Erişim tarihi: 28.07.2022)

¹³³ Eilif Andreas Aslaksen, “*Maren (26) vil at skatten fra 20.000 Samer går til sametinget*“, https://www.nrk.no/sapmi/maren-26_-vil-at-skatten-fra-20.000-samer-gar-til-sametinget-1.16002541, (Erişim tarihi: 26.08.2022)

¹³⁴ Bengt Rüne Strifeldt ve Per-Willy Amundsen, “*Trenger vi sametinget i 2021?*“, <https://www.sagat.no/trenger-vi-sametinget-i-2021/19.26026>, (Erişim tarihi: 26.08.2022)

3.6.DİNİ YAPILARI

Samilere inanç açısından bakıldığında tarihi süreçte bunların atalarının, Şamanist geleneklere sahip oldukları ve ruhçuluk ile çeşitli tabiata yönelik inançlarının olduğu belirtilmektedir. Yazılı kaynaklar mevcut değilse de bu çıkarımın en önemli kaynağı arkeolojik çalışmalardır. Şamanist geleneginde Şaman'ın önemli bir yeri vardır. Şaman, inananlar ile tanrılar/ruhlar arasındaki bağı tesis eder. Kullandığı davul ile gelecekte haberler vererek bir nevi ruhani rehberlik yapar. Yine bu inançta ölümden sonra cennet ve cehennem olduğunu işaret eden uygulamalar vardır.¹³⁵ Samilerin XV. yüzyıla kadar bu itikadda oldukları ancak sonrasında diğer inançlar ile olan etkileşim sonucu dönüşüm geçirdikleri tahmin edilmektedir.

Keşiş Trifon başta olmak üzere 1500'lü yıllarda Rusya'dan gelen ortodoks Hristiyan din adamları vasıtası ile Samiler arasında Hristiyanlık yayılmaya başlar. Yine bu dönemde ilk olarak kuzey bölgesinde Ortodoks şapellerin ve kiliselerin inşa edildiği kaydedilir. Buna karşın 1600'lü yıllarda Protestan olan komşu İskandinav ülkelerinden gelen misyonerler bölgede Protestanlık üzerine faaliyetlerde bulunurlar. Bu noktada o dönemde dini olarak haminin kim olacağı konusunda İsveç-Finlandiya birlikteliğine karşı Danimarka-Norveç birlikteliği arasında bir mücadele yaşanır. Bu dönemde İsveç, kiliseler inşa edip siyasi olarak otorite kurmak isterken, Norveç bölgesinde yaşayanlara misyoner Thomas Won Westen adlı kişi bir havari olarak sunulmuş ve söz konusu şahıs burada katı bir Lutherci inancı tebliğ etmiştir. Söz konusu dönemde Şamanist ayinlerde kullanılan eşyalar yakılarak yok edilmiş ve bölgede Hristiyan ismi mecbur kılınmıştır. 1420'li yıllardan itibaren başlayan ve 1750 yılına kadar devam eden dini asimilasyon XVI ve XVII. yüzyılda zirve yapar. Yine bu dönemde misyonerlik faaliyetlerinin bir parçası olarak, eski inançlarına sahip insanlar üzerinde cadı avı başlatılır ve büyücülük yaptıkları suçlaması ile yakılarak veya kazığa oturtturularak öldürülürler.¹³⁶

1800'lü yıllardan itibaren Protestan mezhebi üzerine Hristiyanlaşan Sami halkı için rahip Læstadius (ö.1861) bir milat olur. Sami kökenli olan Læstadius, Hristiyanlığı Sami kültürü ile harmanlayarak yeni bir ekol oluşturur. Bu ekolün en önemli özelliği daha

¹³⁵ Harald Gaski, "*Samisk Religion*", Store Norske Leksikon, https://snl.no/samisk_religion, (Erişim tarihi: 10.06.2023)

¹³⁶ Demir, s.30

muhafazakar olmaları ve katı olarak Lutherci inanca bağlılıklarıdır. Bu ekolde Martin Luther'in eserlerinin okunması ve ona tabi olunması önemlidir.¹³⁷

Günümüzde Norveç Devlet kilisesi Evangelik-Lutherci mezhebi benimser. Buda bugün Læstadiuzm ekolünü benimseyen Samiler için kabul edilir bir kurum olmaktadır. Kendi ekolleri üzerine ve kendilerine has bazı farklı ibadetleri olsa da devlet kilisesindeki ritüellere de katılırlar ve vaftiz olurlar. Bölgesel olarak kilise üye kayıtları göz önünde bulunduğunda Samilerin, Norveçliler ile kıyaslandığında daha dindar oldukları söylenebilir. Ayinlere katılım ve vaftize verilen önem kuzey bölgelerinde daha fazladır.¹³⁸

3.7.SAMİLERDE EĞİTİM

Sami tarihine eğitim başlığı altında bakıldığında, onlara ciddi şekilde eğitim verilmesi, ulus inşa etme, Hristiyanlaştırma ve tek tipleşmenin savunulduğu bir dönemde başladığı görülür. Bu topluluk için Norveçleştirme politikası için eğitim bir araç olarak kullanılmıştır. Bu gerekçeyle bölgede Samilere, kendi dillerinde verilen eğitim Papazlar tarafından dini öğretmek suretiyle başlatılmıştır.

Norveç bölgesindeki Samiler arasında ilk eğitim kurumlarını XVII. Yüzyıl'da görmek mümkündür. Eğitim kurumlarının oluşmasında en önemli etken, Protestan iman esaslarının toplulukların kendi dillerinde öğretilmesi yaklaşımı olmuştur. Thomas von Westen isimli misyoner tarafından kurulan *Seminarium Scholasticum* ilk eğitim kurumu olarak kabul edilir. Bu okulun amacı yetenekli Sami çocuklarını tesbit ederek onlara incili ve Norveççeyi öğretmek olmuştur. Bu hedefe ulaşmak için ilk olarak Norveççeden Sami diline *İncil* tercümeleri yapılmıştır.

1739 yılında ilk olarak 7 yaş üstü çocuklara eğitim zorunluluğu getirilir. Ancak finansal olarak devlet bunu karşılayamadığından, eğitim vergisi konulup her kilise bölgesinde okul kurulması kararlaştırılır. Buna ek olarak özellikle kadınların toplumdan izole yaşam sürmesinden dolayı eğitim sistemine katılabilme noktasında çalışmalar yapılır. Samilere karşı yürütülen Hristiyanlaştırma politikası kısmen hedefine ulaşsa da eğitim

¹³⁷ Hallgeir Elstad, “*Læstadianere*”, Store Norske Leksikon, <https://snl.no/l%C3%A6stadianere>, (Erişim tarihi: 10.06.2023)

¹³⁸ Trude Fonneland ve Torjer Andreas Olsen, “*Samisk Religion idag*”, <https://result.uit.no/reaidu/vare-tema/religion/samisk-religion-i-dag/#:~:text=I%20dag%20tilh%C3%B8rer%20flertallet%20av,viktig%2C%20blant%20annet%20gjennom%20nysjamanismen.>, Norges Arktiske Universitet, (Erişim tarihi: 10.06.2023)

konusunda atılan adımlar beklenen etkiyi göstermez ve eğitime katılım düşük seviyede kalır. Bu konuda yeni tedbirler alınması için bazı öneriler getirilir. Bunlar Norveççe konuşmayanların kilise tarafından kabul edilmemeleri, Sami kökenli öğretmenlerin Norveçliler ile değiştirilmeleri, mecburiyet dışında Norveçlilerin Samiler ile Samice konuşması durumunda cezalandırılmaları ve Norveççe dilini konuşamayan Sami gençlerinin evliliklerine mücadele edilmemesi gibi önerilerdir. Nihai olarak 1814 yılında Danimarkadan bağımsızlığın kazanılmasından sonra 1821 yılında ilk Sami öğretmen okulu açılır.¹³⁹

İkinci dünya savaşına kadar Samilere verilen eğitimde ve Sami dilinin kullanılmasında inişli çıkışlı bir dönem geçirilsede Samilerin kendi dillerini kullanmaları konusunda 1960'lı yıllardan itibaren önemli adımlar atılır. XX. yüzyılın sonuna gelindiğinde ise Birleşmiş Milletlerdeki alınan kararlar ve bütün dünyada yayılan insan hakları ile ilgili çalışmaların da etkisiyle Norveç hükümeti Samilere kendi dillerinde eğitim yapmalarının önünü açar.

Bugün anaokulu, ilköğretim ve lise seviyesindeki tüm öğrenciler ülkenin hangi bölgesinde yaşamalarına bakılmaksızın tamamen Sami dilinde eğitim talep edebilme hakkına sahiptir. İlgili belediyelerin bu talebi karşılama yükümlülüğü bulunmaktadır.¹⁴⁰ Aynı zamanda ülkede Norveççe'nin yanı sıra Sami lisanında da yüksek öğrenim imkanı sunan üç üniversite bulunmaktadır. Bugün STN bölgesinde Sami dilinde yüksek öğrenimi tamamlayanların oranı 2020 itibarıyla %19 civarındadır.¹⁴¹

3.8.KÜLTÜREL YAPILARI

Samilerin kültürel yapıları deyince ilk akla gelen onların geleneksel yaşam tarzlarıdır. Balıkçılık, avcılık, el sanatları ve ren geyiği yetiştiriciliği Sami kültürünün merkezinde yer alır. Her ne kadar Samiler tarihi süreçte deniz, nehir, orman ve dağ Samileri olmak üzere dört ana gruba ayrılırsa da bunlar günümüzde kültürel varlık anlamında bir farklılık etmez.

¹³⁹ Regjering, “*Samisk Lærerutdanning*”, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2000-3/id142575/?ch=4>, (Erişim tarihi: 11.06.2023)

¹⁴⁰ “*Samisk Utdanning i Norge*”, https://utdanning.no/tema/nyttig_informasjon/samisk_utdanning_i_norge, (Erişim tarihi: 11.06.2023)

¹⁴¹ Statistisk Sentralbyrå, “*Samisk Forhold*”, <https://www.ssb.no/statbank/table/07585/tableViewLayout1/>, (Erişim tarihi: 11.06.2023)

Romalı tarihçi Tacitüs tarafından M.S.98 yılında yayınlanan *De Origine Et Situ Garmanorum* isimli eserde Roma toprakları dışında yaşayan etnik halklar ele alınır. Ulaşabildiğimiz kadarıyla bu eser Samilerden bahseden ilk yazılı kaynaktır. Söz konusu eser de o dönem Sami halkının yaşamları ile ilgili bilgilere rastlanılmaktadır. Buradan bir alıntı yapacak olursak;

“Onlar son derece vahşi ve iğrençlik derecesinde fakirlerdir. Ne silahları vardır, ne atları nede evleri. Yemekleri ot’dur, kıyafetleri deriden olup ormanda yaşarlar. Demiri kullanmasını bilmediklerinden oklarının ucuna kemikten yapılmış parçalar takarlar. Kadınları her zaman erkeklerin yanlarındadır ve avlanmaya beraber çıkarlar.”¹⁴²

Daha sonraki dönemlerde bunlara ait olduğu bilinen *Joik* adıyla özel bir müzik tarzına rastlanılmaktadır. Bu müzik geleneğinin onlar için kimlik belirleyici ve Şamanist gelenekten kalan bir miras olduğu anlaşılmaktadır. Bu gelenek hala devam ettirilmektedir. Bunu devam ettirip özel olarak icra eden Samilere ait sanatçılar mevcuttur. *Mari Boine*, *Frode Fjellheim* ve *İnga Juuso* gibi isimler meşhur sanatçılarından bazılarıdır.

Kültürel varlıklarından günümüze kadar ulaşan geleneksel kıyafetleri (kofta) ile Sami dilinde yer alan bazı isimler iki önemli unsur olarak görülebilir. Günümüzde özellikle büyük kentlerde Milli kimliklerine vurgu yapmak için isim değiştiren Sami gençlerinde artış söz konusudur. Kıyafetlerinde ve bayraklarındaki renklerin her biri bir anlam ifade etmektedir. Özellikle mavi, sarı, yeşil ve kırmızı, tabiatın farklı noktalarını temsil eder. Samilerde genellikle yeni alınan bir kıyafete büyüklerin tükürmesi adettendir. Burada amaç kıyafetin sahibinin herhangi bir hastalığa yakalanmasının önüne geçmektir.

¹⁴² Braseth, s.50

Resim 13: Geleneksel Sami kıyafeti *Kofta*

Diğer taraftan toplumsal kutlama ve anmalarda Norveç toplumuna kıyas ile farklılıklar gösteren gelenekler söz konusudur. Bu farklılıkların, daha çok Sapmi bölgesinde yaşayan Samilerde devam ettiği görülmektedir.

Samilerin düğün merasimlerinde en göze çarpan farklılık davetli sayısıdır. Ortalama bir Norveçlinin düğününde 150-200 kişilik bir davetli bulunurken bu Sami düğünlerinde 2000-2500 kişiye kadar ulaşabilir. Davetlilerin sözlü olarak düğün hakkında bilgilendirilmeleride diğer bir uygulamadır. Buna ek olarak merasim Norveçlilerde olduğu gibi tek gün değil üç gün sürmektedir. Bunlar Hristiyanlığı kabul etmelerinden sonra belli bir süre düğün günlerini Paskalya dönemine denk getirseler de bugün bu uygulamanın devam ettiği söylenemez. Düğün yemekleri içerisinde ren geyiği eti ikramı bulunması yine sürdürdükleri geleneklerden biridir. Düğün merasiminde genellikle düğün sahiplerinin akrabaları hizmet etmektedir. Yine merasimde ziynet ve para takı töreninde bir kişinin

yüksek ses ile kimin ne taktığını ilan etmesi son dönemlere kadar devam eden uygulamalardandır.¹⁴³

Eski mezarlarına dayanılarak yapılan araştırmalar cenazelerin kunduğa sarıldığını, toprak altında boş küçük bir oda oluşturularak onun içine yerleştirildiğini, cesedin yanına takı, av eşyası gibi hediyelerin konulduğunu ve üzerinin taş ile kapatıldığını göstermektedir.¹⁴⁴ Samiler bugün cenaze merasimlerinde Norveç-Hristiyan kültürüne tamamen adepte olmuş durumdadır. Ölen kişi defnedilirken şu cümlelerin kullanılması dikkat çekicidir (Samice):

–*Eatnamis don leat boahtán* (Topraktan geldin!)

–*Eanan don galggat saddat!* (Toprakta kalacaksın!)

–*Eatnamis don galgagat fasttain bajáscuozzilit!* (Topraktan yeniden doğacaksın!)

3.9.SAMİ BAYRAĞI

Sami bayrağı, Samileri yani Norveç, İsveç, Finlandiya ve Rusya bölgesinde (Sapmi bölgesi) yaşayan Sami halkını temsil eder. Bayrak yeşil, kırmızı, mavi ve sarı olmak üzere dört renkten oluşmaktadır. Bayrakta yer alan sarı ve yeşil çizgiler doğayı ve Sami kültüründeki hayvanları ifade eder. Bayrağın orta kısmında bir daire bulunur. Bu dairenin kırmızı kısmı güneşi, mavi olan kısmı ise ay'ı simgeler.

¹⁴³ Kenneth Hætta, “*Bryllupstradisjon utro*”, <https://www.nrk.no/sapmi/bryllupstradisjonen-utro-1.7716095>, (Erişim tarihi: 13.06.2023)

¹⁴⁴ Braseth, s.72.

Resim 14: Sami Bayrağı

Bayrak Sami şair Fjellner'in şiirlerinden esinlenerek tasarlanmıştır. 1950'li yıllardan itibaren Kuzey bölgelerde fiilen kullanılan bayrak 1986 yılında İsveçte gerçekleşen ve Norveç, Finlandiya ve Rusyadan temsilcilerin katıldığı 13. Sami Konferansında tanıtılarak resmen Sami bayrağı olarak kabul edilmiştir. Norveç'te ise 2003 yılında Sami yasasında yapılan değişiklik ile resmi binalarda kullanımına izin verilir. 6 şubat tarihi Ulusal gün ve bayrak günü olarak kutlanır. Esin kaynağı ise 1917 yılında toplanan ilk Sami konferansıdır.¹⁴⁵

¹⁴⁵ Sores Welat Demir, "Sameland & Samenes Historie", **SWD Group**, Istanbul, 2019, s.161

SONUÇ

Üç bölüm halinde incelediğimiz tezimizin birinci bölümünde *Norveç'in Tarihi Gelişimi* başlığı altında Norveç'i tanıtmaya çalıştık. Norveç'le ilgili genel bilgileri *Viking Dönemi, Kalmar Birliği, Norveç'in Bağımsızlığı, II. Dünya Savaşı Sonrası Norveç, Coğrafi Yapısı, Ekonomik Durum, Demografik Yapısı, İnanç Yapısı ve Eğitim Sistemi* alt başlıkları içerisinde vermeye çalıştık.

Elde ettiğimiz bilgiler neticesinde bugünkü Norveç'in atalarını oluşturan insanların Vikingler döneminde yine bu topraklarda önemli siyasi ve askeri güç olarak etkili oldukları görülür. 1397 yılından itibaren Danimarka, Norveç ve İsveç'in bir birlik içinde yönetilmesini amaçlayan ve 1814 yılına kadar devam eden Kalmar Birliği döneminde bağımsız bir Norveç olmamıştır. Bu bölgede yaşayan insanlar, 1814 yılından itibaren kendi anayasasını oluştursalar da, 1914 yılına kadar yine tam bağımsız olamayıp İsveç ile birlikte aynı krallık altında bulunmuşlardır. Söz konusu yıldan itibaren tam bağımsız olan Norveç'in, II. Dünya savaşının başlamasıyla Hitler'e bağlı bir hükümet tarafından yönetildiği görülür. 1945 yılından sonra Norveç tekrar bağımsızlığına kavuşur.

Coğrafi olarak İskandinav bölgesinde yer alan Norveç, İsveç, Finlandiya ve Rusya ile komşudur. Ülkenin başkenti olan Oslo ile birlikte Bergen ve Trondheim tarihi ve nüfus bakımından önemli şehirleri arasındadır. Bugün nüfusun %82'lik bir kısmının kentlerde yaşadığı görülmektedir. 1960'lı yıllara kadar balık ve kerestecilik ekonomik açıdan en önemli geçim kaynaklarını oluştururken, bu tarihten sonra kuzey denizinden çıkartılmaya başlanan petrol ile ekonomik açıdan güç kazandığı tesbitlerimiz arasındadır. Elde edilen bilgilere göre Norveç'in *varlık fonu* bugün dünyanın en büyük fonları arasındadır.

2023 yılı itibariyle Norveç'in nüfusu yaklaşık olarak 5.5 milyon dolayındadır. Bu nüfusun 800 bin kadarı yabancılardan oluşmaktadır. Bunlar arasında Polanya, Estonya, Pakistan, Somali ve eski Yugoslavya gibi ülkelerden gelen göçmenler çoğunluktadır. Tesbitlerimize göre Türkiye kökenlilerin sayısı yaklaşık 22 000 civarındadır. Farklı dinlerden insanların yaşadığı ülkede devlet kilisesi Evangelik-Lutherci mezhebe bağlıdır. Ülkede Müslümanların toplam sayısının 200 bin civarında olduğu belirtilmektedir. Okullarda din bilgisi dersleri zorunlu derslerdendir. 21 adet devlete bağlı yüksek eğitim kurumunun bulunduğu ülkede meslek liselerinin eğitim sisteminin önemli bir parçası olduğu görülmektedir.

Tezimizin ikinci bölümünde ise *Norveç'te yerli halk ve ulusal azınlıklar* başlığı altında resmi statüye sahip olan etnik grupları ele almaya çalıştık. Bu genel başlık altında *Etnik Yapı, Yerli Halk/Samiler, Ulusal azınlıklar (Kvenler/Orman Finleri, Yahudiler, Romanlar/Çingeneler ve Taterler), Göçmenler ve Mülteci Politikası* konuları değerlendirilmeye gayret edilmiştir.

Tesbitlerimize göre Norveç'in etnik kökeninin hakim gücü Nordmann'lar olarak bilinen Norveçlilerdir. Yabancıların oranı yaklaşık %15 civarındadır. Diğer taraftan asırlardır ülkede yaşayan bazı gruplar (Kvenler/Orman Finleri, Yahudiler, Romanlar/Çingeneler ve Taterler) göçmenler olarak görülmemektedir. Bunlar devlet tarafından resmi statüye sahip topluluklar olarak görülür. Samiler, bu etnik gruplar arasında yerli halk olarak tarif edilen tek etnik topluluktur.

Ulusal azınlık olarak görülen etnik grupların kendi kültür ve dillerini kullanıp devam ettirebildikleri tesbitlerimiz arasındadır. Araştırmamıza göre bu etnik gruplardan *Kvenler/Orman Finleri* bugünkü Finlandiyalılar ile aynı kökene sahiptir. Yahudilerin de İspanyadan sürgün edilmelerinden sonra 17. yüzyıldan itibaren ülkede yaşamaya başladıkları ifade edilmektedir. *Romanlar/Çingeneler* ve *Taterlerin* ise Romanya kökenli oldukları değerlendirilmektedir. Göçmen olarak görülenler ise özellikle II. Dünya savaşından sonra ülkeye gelen yabancılardır. Bunlar arasında nüfus açısından en yoğun olan 2004 yılından sonra ülkeye göç etmeye başlayan Polonyalılarıdır. Ülkeye 1960'lı yıllardan itibaren ilk gelen göçmenler arasında Pakistanlılar, Eski Yugoslav halkları ve Türklerin olduğu görülür.

Norveç'in siyasi yapısında solcu ve sağcı partilerden oluşan iki ana akım koalisyondan bahsetmek mümkündür. Bu iki ana akımı oluşturan koalisyon partileri genelde mülteci politikasına aynı şekilde yaklaşan partilerden oluşmaktadır. Solcu partilerin mültecilere karşı liberal bir politika benimserken sağcı partilerin daha sert bir politika izledikleri görülmektedir.

Tezimizin üçüncü ve son kısmı ise tamamen Samilere ayrılmıştır. Bu bölümde *Samileri* bütün yönleriyle ele almaya gayret ettik. *Samilerin Menşei İle İlgili Görüşler, Samilerin Tarihi Gelişimi (Erken Dönem Sami Tarihi ve Yakın Dönem Sami Tarihi), Norveçlilerin Sami Politikası (II. Dünya savaşı öncesi ve II. Dünya savaşı sonrası), Demografik Yapıları, Sami Meclisinin Kuruluşu ve Politik Konumu, Dini Yapıları,*

Samilerde Eğitim, Kültürel Yapıları ve Sami Bayrağı gibi konular ele alınıp işlenmeye çalışılmıştır.

Elde ettiğimiz bilgilere göre Sami halkı, Norveç'te ve diğer İskandinav ülkelerinin kuzey bölgelerinde yoğun olarak yaşamaktadır. Buraya nereden göç ettikleri ile ilgili farklı görüşler vardır. Bunların Asya'dan göç eden bir kavim olduğu, İskandinav ve Kuzey-Avrupa ülkelerinden bu bölgelere geldikleri veya diğer etnik grupların karışımı sonucunda oluştukları şeklinde görüşler mevcuttur.

Erken dönem Sami tarihine bakıldığında bunların Kuzey-İskandinavya bölgesine yerleşimlerinin M.S. 500-600'lü yıllarda tamamlandığı tesbitlerimiz arasındadır. Samilerin Norveç'in güney bölgelerinde yaşayan Norveçliler ile ilk teması 900'lü yılları işaret etmektedir. Bu dönemden itibaren uzun süre bugünkü Norveç, İsveç, Rusya ve Finlandiya topraklarında bunlar, tamamen dışlanan bir grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir çok konuda hor görülen Samiler, daha çok kırsal ve orman bölgelerine göç ederek yaşamlarını sürdürmüşlerdir. 1751 yılına gelindiğinde Danimarka-Norveç ve İsveç arasında gerçekleşen sınır anlaşmalarında Samiler için "*Lappekodisillen*" adıyla bir ek protokol yapılmıştır. Bu anlaşmanın muhteviyatını hayvancılık ile geçinen Samilerin sürüleri otlatmaları sürecinde sınırları daha rahat geçmelerini sağlamak ve bu şekilde vergilendirebilmek oluşturmuştur.

1814 yılından itibaren artan nüfustan dolayı Norveç'lilerin kuzeye yani Samilerin yaşadığı bölgelere doğru genişlemesi, inanç, dil ve kültür açısından Samilere karşı uygulanan dışlanma ve asimilasyon politikalarını artırdığı görülür. Artan baskılar, zaman zaman yerel otoritelere ve kiliseye karşı küçük ölçekte de olsa Samileri isyan noktasına getirmiştir. Kautokeino isyanı bunlardan bir tanesidir. 1851 yılında çıkartılan "*Finnefondet*" adlı bütçe göstermektedirki Norveç devleti bölgenin hristiyanlaştırılması ve norveçlileştirilmesi noktasında özel gayret içinde olmuştur. 1914 yılında tam bağımsız bir ülke haline gelen Norveç'te Samilere uygulanan baskı zirve yapar. Sterilizasyon, toprak satışından mahrumiyet, kısırlaştırma, kültürel ve dilsel anlamda Norveçlileşme gibi adımlar bunlardan bazılarıdır. Zihinsel engelli olarak kayıtlara geçen ve kısırlaştırılanların sayısının 40.000 dolayında olduğu belirtilmektedir.

II. Dünya savaşı sürecinde Nazi Almanyası işgali altında kalan Norveç'in, savaşın sona ermesinden sonra Sami haklarının iadesi noktasında daha ılımlı yaklaşımlar sergilediği görülür. Elbette bunda bir devlet politikası olmasından ziyade tüm dünyada yeni bir dönemin başlamasının etkisi büyüktür. Özellikle Birleşmiş Milletlerin kurulması ve bazı azınlık

haklarının tanınması Samiler için önemli bir rahatlama sürecini başlatmıştır. 1963 yılında gerçekleşen meclis görüşmelerinde kabul edilen maddeler arasında asimilasyonun son bulması, eğitim'den eşit yararlanılmasının sağlanması, sosyal yardımlardan faydalanma gibi konular yer almıştır. Yine bu dönemden itibaren Samilerin daha kurumsal hareket ettiklerini ve dernekleşme gibi faaliyetlerin hız kazandığını ifade etmek mümkündür.

Samilerin tarihsel olarak yaşadıkları bölge Sapmi olarak isimlendirilir. Tesbitlerimize göre Norveç'te yaklaşık 60.000 dolayında Sami yaşamaktadır. Hem ticari hem yaşam alanları bakımından doğa ile iç içe bir hayat sürdürmektedirler. 1968-1970'li yıllar arasında kuzey bölgesinde yapılması planlanan barajın önemli bir ayaklanmaya neden olduğu dikkat çekmektedir. Bu gelişmelerden sonra merkezi yönetim bu bölgeninde hassasiyetlerini göz önünde bulundurarak bir yönetim tarzı belirlenmesine karar vermiştir. Farklı metodlar üzerinde çalışmalar yapılsa da nihayet Samiler için bölgesel bir meclis kurulmasına karar verilir. Bu meclisin görevi Sami halkının kültürel ve ticari varlıklarını muhafaza etmek adına çalışma yapmak olarak ifade edilir. Bölgesel meclis seçimlerinde Samiler kendi milletvekillerini belirlemek için oy kullanma hakkına sahip olurlar. Oy kullanabilmek için kişinin kendini Sami olarak kabul etmesi ve en az iki kuşak geriden günlük hayatında Sami dilini kullanması şartı getirilir.

İnanç açısından Samilere baktığımızda Hristiyanlığı kabul etmelerinden önce Şamanist bir geleneğe sahip oldukları görülmektedir. 1500'lü yıllardan itibaren uygulanan politikalar neticesinde bunlar tamamen hristiyanlaştırılırlar. Bunlar üzerine yapılan baskılar zaman zaman cadı avına dönüşmüştür.

Sami halkı eğitim bağlamında tarih boyunca farklı muameleler ile karşı karşıya kalmıştır. Eğitimin tamamen yasaklandığı dönemler dahi olmuştur. Günümüzde Samilere kendi dillerinde özgür eğitim hakkı tanınıp talep eden herkese Sami dilinde ilk okuldan, lise dönemine kadar eğitim verilmesi hakkı getirilse de bu hakkı kullanacak Sami dilini konuşan ve kültürünü koruyan insan sayısı neredeyse kalmamıştır.

Küresel ısınmanın bir sonucu olarak kuzey denizinde gerçekleşen buzul erimeleri, Rusya'nın atlas okyanusuna kuzey Norveç'ten ulaşım imkanı bulması, eriyen buzulların altından çıkması muhtemel olan yeraltı zenginlikleri, İskandinav ülkelerinin küresel ısınmaya karşı su kaynakları açısından dünyanın en verimli bölgelerinden biri olması nedeniyle uzun vadede Sami coğrafyanın daha fazla konuşulacağını öngörmek çokta zor değildir. Günlük hayatta devam eden ırkçılık ve dışlayıcı yaklaşımlar, hiç olmadığı kadar

siyasi birliğe ihtiyaç duyan Norveç için devam eden süreçte hangi sonuçlar doğuracağını hep beraber yaşıyarak göreceğiz.

KAYNAKÇA

- AMBLIE, Svein, "Migrasjon og Arkiv", *Tidsskriftet Arkiv*, (S.7, Oslo, 2016), s. 1-18.
- ANDERSEN, Astre, v.d., *Samenes historie fra 1750 til 2010; Mellom politikk og demografi: Å være og å representere(s)*, (Cappelen Damm), Oslo, 2021.
- ANDERSEN, Kjetil Gjølme, "Den andre industrielle revolusjon og etableringen av den vannkraftsbaserte storindustrien i Norge", *Riksantikvarens vitenarkiv*, (Senter for teknologi, innovasjon og kultur), Oslo, Mai 2007, s.1-8
- BANGSTAD, Sindre, v.d., *Sekularisme-med norske briller*, (Fagbokforlaget), Oslo, 2012.
- BARBICH, Sara, *Sverige och alliansen med Osmanska riket?*, (Masteroppgave-UMEÅ Universitet), Tromsø, 2020, s.1
- BERGVIK, Tom-André Plissken, *Hva var Finnefondets lønnstillegg?*, (Masteroppgave - arkeologi, historie, religionsvitenskap og teologi- Norges Arktiske Universitet), Tromsø, 2020.
- BJØRKLUND, Ivar, *Fjordfolket i Kvænangen*, (Universitetforlaget), Oslo, 1985.
- BORGE, Lars-Erik, "Fra olje- og gasspriserisiko til finansiell risiko: tid for modifisering av handlingsregelen?", *Samfunnsøkonomen*, (NR. 4, Norvec, 2022, 136. Årgang/ S.136, No: 4, 2022), s.3-5.
- BRASETH, Leif, *Samer sør for midnattssola*, (Hovedfagsoppgave i statsvitenskap-Institutt for statsvitenskap - Universitetet i Oslo), Bergen, 2014.
- BROSTIGEN, Tor, *Samer i Plenen*, (Hovedfagsoppgave i statsvitenskap-Institutt for statsvitenskap- Universitetet i Oslo), Oslo, 2003.
- CAPAN, Fatma, Baran Guvenc, "Kavimler Göçü ve Batı Roma İmparatorluğu'nun Çöküşü", *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, (Cilt 6, Sayı 18, Kış 2017, Gaziantep), s. 629-640.
- DEMİR, Sores Welat, *Sameland & Samenes Historie*, (SWD Group), Istanbul, 2019.
- DEMİR, Sores Welat, *Viking- Vikingpedia*, (SWD Group), Istanbul, 2019.
- EKHAUGEN, Kathrine, *Gud og makt*, (Master i historie-Institutt for arkeologi, konservering og historie - Universitetet i Oslo), Oslo, 2012.
- FJELDSTAD, Anders, *USA-bilder i Norge og Sverige*, (Mastergradsoppgave i historie-Høgskolen i Bergen - Universitetet i Bergen -Vår 2009), Bergen, 2009.
- FREDRIKSEN, Pernille H., *Helgener og kirkededikasjoner i Norge i middelalderen*, (Hovedfagsoppgave i historie- Universitet i Oslo-Høsten 2004), Oslo, 2004.
- GAUP, Sara Ellen, *Arbeiderpartiet i samepolitikken*, (Masteroppgave i statsvitenskap- Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning- Norges Arktiske Universitet), Tromsø, 2022.
- GLØRSTAD, Håkon, *Rapport Arkeologisk Utgravning Kullgroper*, (Kulturhistorisk museum - Arkeologisk seksjon -Universitet i Oslo), Oslo, 2014.
- GRÆGER, Nina, "Veivalg og spenninger i norsk sikkerhetspolitikk: Norges forhold til NATO og EU", *Norsk utenrikspolitisk institutt* (S.77. N.1. Oslo, 2019), s.13-27
- GUNTHER, Torsten, Helena Malmstrøm, v.d, "Population genomics of Mesolithic Scandinavia: Investigating early postglacial migration routes and high-latitude adaptation", *Plos Biology* (Forskningsrapport), January 9, 2018, Austria, s.1-21.

- HAAVE, Per, *Sterilisering av tatere 1934-1977: en historisk undersøkelse av lov og praksis*, (Norges Forskningsråd, Området for kultur og samfunn), Oslo, 2000.
- HANSEN, Lars Ivar, Bjørnar Olsen, *Samenes Historie Fram Til 1750; Skiftende syn på samenes opprinnelse*, (Cappelen Damm), Oslo, 2022.
- HELLAND, Andreas, *Nordmenn i Seattle i 1930*, (Masteroppgave i historie Høgskolen i Bergen/Universitetet i Bergen -Høsten 2013), Bergen, 2013.
- HELLE, Knut, *Hvor står den historiske sagakritikken i dag?*, (Collegium Mediavale), Oslo, 2011.
- HORSFJORD, Eben Norton, *The Landfall of Leif Erikson A.D. 1000*, (Damrell and Upham Old Corner Bookstore), Boston, 1892.
- INGMAN, Max, Ulf Gyllensten, "A recent genetic link between Sami and the Volga- Ural Region of Russia", *Nature Publishing Group* (European Journal of Human Genetics (2007) 15, 115–120), İsveç, 2007.
- ISACHSEN, Arne Jon, "Hvor skal Oljefondet ligge?", *Samfunnsøkonomen*, (No: 2, Oslo, 2018) s. 23-29
- JAKOBSEN, Kathrine Gry, *Gjelder Svalbardtraktaten også økonomisk sone og kontinentalsokkel*, (Stor masteroppgave i rettsvitenskap- Universitetet i Tromsø -Det juridiske fakultet -Høsten 2009), Tromsø, 2009.
- JUTERUD, Caroline. v.d., "Romanifolket/taterne – et eget folk", *Oslo Byarkiv* (Duri Drom), Oslo, s.4-7.
- KJENSTAD, Rune, "Assimilering og motstand - Norsk politikk overfor taterne/romanifolket fra 1850 til i dag", *Trondheim Kommune* (Vår ref. 15 /59890//X09/&13/), Trondheim, 2016, s.1-4
- Kongeriket Norges Grundlov*. 17 Mai, 1814, Paragraf 2: «Den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion. De Indvaanere, der bekjende seg til den, ere forpligtede til at opdrage sine Børn i samme. Jesuitter og Munkeordener maae ikke taales. Jøder ere fremdeles udelukkede fra Adgang til Riget»
- LARSEN, Camilla Bakken, *Oppgjøret som forsvant- Norsk samepolitikk 1945-1963*, (Mastergradsoppgave i historie-Institutt for historie og religionsvitenskap-Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning-Universitetet i Tromsø -Vår 2012), Tromsø, 2012.
- MICHALSEN, Runar, *Utvidelsen av forvaltningsområdet for samisk språk gjennom endringen av sameloven §3-1- Rettslige virkninger og vern av samisk språk*, (Liten masteroppgave i rettsvitenskap-Universitetet i Tromsø-Det juridiske fakultet-Høsten 2007), Tromsø, 2007.
- MIDTBØEN, Arnfinn H., Hilde Liden, "Diskriminering av Samer, nasjonale minoriteter og innvandrere i Norge", *Institutt for Samfunnsforskning* (Rapport 2015:01), Oslo, 2015, s.44-58.
- MINDE, Henry, "Fornorskinga av Samene-hvorfor, hvordan og hvilke følger", *Galdu Cala tidsskrift* (Tidsskrift for urfolks rettigheter Nr. 3/2005), Alta, 2005, s.16-17.
- OLSEN, Jon Kaare, *Fortellingen om Vidkun Quisling*, (Master i Historiedidaktikk-Universitet i Stavanger), Stavanger, 2013.
- PEDERSEN, Steinar, *Lappekodisillen I Nord 1751-1859*, (Norden), Tromsø, 2008.
- RAVNA, Øyvind, "Lappekodisillen av 1751 og dens rettslige betydning idag", *Lov og Rett* (Vol.49, Iss.7.), Oslo, 2010, s1-1.
- RUUD, Cecilie Cathrin, "Romfolket-historie og språk", *Novus Forlag* (Vol. 28. Nr. 1 Mysen Videregående Skole), Mysen, 2012.
- SCHOU, Rudolf, "Kjødindustrien i Nord-Amerika og Norge", *Tidsskrift for Landøkonomi* (Det Sehubothske Forlag, 1897, Årgang. 79. Bind. 6), København, 1897, s.621-649
- SKOGHEIM, Vegard, *Samer og Nordmenn*, (Masteravhandling i arkeologi institutt for arkeologi-konservering og historie - Universitetet i Oslo), Oslo, 2014.

- SØDERHOLM, Eira, "Bruk av navneparene kvener- Kvenland og finner-Finnland i tekster fra middelalderen", **Novus Forlag**(Namn og Nemne 38), Oslo, 2022.
- SPERRE, Marie Margrethe Lie, *Svartedauden og dens mange ansikter*, (Spesialoppgave i teologi, TEOL 4901- Universitetet i Oslo, Teologisk Fakultet Høsten 2009), Oslo, 2009.
- TETLIE, Magnus Vinje, "Skillelinjer- EU debatt og folkeavstemning i 1994", NTNU (Abstract), Trondheim, 2022.
- THORSEN, Håvard Hauge, "Den «norske Nürnberglovgivningen» Arbeidet med lov om visse bestemmelser om jøder under andre verdenskrig", (Masteroppgave i historie Institutt for arkeologi, konservering og historie -UNIVERSITETET I OSLO-Høsten 2019), Oslo, 2019.
- TVEITO, Olav, *Olav Haraldsson unge år og relasjon til engelske kongemakt*, (Collegium Medievale), Oslo, 2008.

DİJİTAL KAYNAKÇA

- "16958 i sametingets valgmanntall", <https://www.nrk.no/sapmi/16958-i-sametingets-valgmanntall-1.13597678>, (Erişim tarihi: 20.07.2022): "*Sametingets valgmanntall 1989-2021*", <https://sametinget.no/politikk/valg/sametingets-valgmanntall/sametingets-valgmanntall-1989-2021/>, (Erişim tarihi: 08.06.2023)
- "Innmelding i valgmanntallet", <https://sametinget.no/politikk/valg/sametingets-valgmanntall/innmelding-i-valgmanntallet/>, Sametinget, (Erişim tarihi: 28.07.2022)
- "Samisk Utdanning i Norge", https://utdanning.no/tema/nyttig_informasjon/samisk_utdanning_i_norge, (Erişim tarihi: 11.06.2023)
- Amnesty International, "*Asylsøkere og flyktninger*", <https://amnesty.no/asylsokere-og-flyktninger> , (Erişim tarihi: 17.07.2022)
- Arbeiderpartiet, "*Flyktning- og asylpolitikk*", <https://www.arbeiderpartiet.no/politikken/flyktning-og-asylpolitikk/>, (Erişim tarihi: 12.05.2023)
- ASLAKSEN, Eilif Andreas, "*Maren (26) vil at skatten fra 20.000 Samer går til sametinget*", <https://www.nrk.no/sapmi/maren-26-vil-at-skatten-fra-20.000-samer-gar-til-sametinget-1.16002541> , (Erişim tarihi: 26.08.2022)
- BALLOVARA, Mette, v.d., "*Samene er fornøyde med statsbudsjettet*", <https://www.nrk.no/sapmi/statsbudsjettet-2021-samene-er-fornoyde-1.15189680>, (Erişim tarihi: 28.07.2022)
- BERG- NORDLIE, Mikkell, "*Fornorsking*", Store Norske Leksikon, <https://snl.no/fornorsking>, (Erişim tarihi: 28.07.2022)
- BERG-NORDLIE, Mikkell , "*Sametinget*", Store Norske Leksikon, <https://snl.no/Sametinget>, (Erişim tarihi: 28.07.2022)
- BERG-NORDLIE, Mikkell, "*Kautokeino-opprøret*", Store Norske Leksikon, <https://snl.no/Kautokeino-oppr%C3%B8ret>, (Erişim tarihi: 06.06.2023)
- BERG-NORDLIE, Mikkell, "*Norsk Sameråd*", Store Norske Leksikon, https://snl.no/Norsk_Samer%C3%A5d , (Erişim tarihi: 09.06.2023)
- Den internasjonale arbeidsorganisasjon(ILO), <https://www.fn.no/om-fn/fns-organisasjoner-fond-og-programmer/den-internasjonale-arbeidsorganisasjonen-ilo> (Erişim tarihi: 23.06.2022)
- ELSTAD, Hallgeir, "*Læstadianere*", Store Norske Leksikon, <https://snl.no/l%C3%A6stadianere>, (Erişim tarihi: 10.06.2023)

- FIFE, Rolf Einar, *“Folkerettslige spørsmål i tilknytning til Svalbard”*, Utenriksdepartementet, <https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/folkerett/svalbard/id2350955/>, (Erişim tarihi: 15.05.2022)
- Finansdepartementet, *“Hollandsk syke”*, https://www.regjeringen.no/no/tema/okonomi-og-budsjett/norsk_ekonomi/bruk-av-oljepenger-/hollandsk-syke/id449284/, (Erişim tarihi: 17.05.2022)
- Finansdepartementet, *“Statens inntekter og utgifter”*, https://www.regjeringen.no/contentassets/fada85d4686f486ebc31dd278a7a7778/faktaark_inntekter_utgifter.pdf, (Erişim tarihi: 18.05.2022)
- FONNELAND, Trude, v.d. *“Samisk Religion idag”*, <https://result.uit.no/reaidu/vare-tema/religion/samisk-religion-i-dag/#:~:text=I%20dag%20tilh%C3%B8rer%20flertallet%20av,viktig%2C%20blant%20annet%20gjennom%20nysjamanismen>, Norges Arktiske Universitet, (Erişim tarihi: 10.06.2023)
- FORSGREN, Arne, Anne Minken, *“Kvener”*, Store Norske Leksikon, <https://snl.no/kvener> (Erişim tarihi: 23.06.2022)
- FORSGREN, Arne, Anne Minken, *“Kvener”*, Store Norske Leksikon, <https://snl.no/kvener> (Erişim tarihi: 23.06.2022)
- Fremskrittspartiet, *“Innvandring og integrering”* <https://www.frp.no/var-politikk/innvandring-og-integrering>, (Erişim tarihi: 12.05.2023)
- GASKI, Harald, *“Samisk Religion”*, Store Norske Leksikon, https://snl.no/samisk_religion, (Erişim tarihi: 10.06.2023)
- HÆTTA, Kenneth, *“Bryllupstradisjon utro”*, <https://www.nrk.no/sapmi/bryllupstradisjonen-utro-1.7716095>, (Erişim tarihi: 13.06.2023)
- HOLTE, Eva Alnes, *“Pandemien hindret 1500 kvoteflyktninger i å komme til Norge”*, <https://www.utrop.no/nyheter/notis/258959/>, (Erişim tarihi: 20.07.2022); Utlendingsdirektoratet, *“Vurdering av antall som vil søke beskyttelse i Norge i 2023 og 2024”*, <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikknnotater/vurdering-av-antall-som-vil-soke-beskyttelse-i-Norge-i-2023-24-jan-2023/#:~:text=For%202023%20er%20mulighetsrommet%20vurdert,med%20et%20planleggingstall%20p%C3%A5%205000>, (Erişim tarihi: 10.05.2023)
- Høyre, *“Innvandring”*, <https://hoyre.no/politikk/var-politikk/innvandring/>, (Erişim tarihi: 12.05.2023)
- Innvandring- *“Partiguiden”*, <https://www.nrk.no/valg/2021/partiguiden/nb/tema/innvandring/>, (Erişim tarihi: 20.07.2022)
- Justis-og Politidepartementet, *“Svalbardpolitikken inn i en ny tid”*, <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/jd/vedlegg/faktaark/svalbard.pdf>, (Erişim tarihi: 15.05.2022)
- Kartverket, *“Riksgrenser”*, <https://www.kartverket.no/til-lands/fakta-om-norge/riksgrenser>, (Erişim tarihi: 30.12.2022)
- Kommunal- og distriktsdepartementet, *“ILO-konvensjonen om urfolks rettigheter”*, <https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/urfolkryddemappe/ilo-konvensjonen-om-urfolks-rettigheter-/id487963/> (Erişim tarihi: 23.06.2022)
- Kommunal- og distriktsdepartementet, *“Regionale utviklingstrekk 2021”*, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/regionale-utviklingstrekk-2021/id2847260/?ch=2>, (Erişim tarihi: 15.05.2022)
- Kongerike Noregs Grunnlov, <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17-nn>, (Erişim tarihi: 01.06.2022)
- Kunnskapsdepartementet, *“Universiteter og høyskoler”*, <https://www.regjeringen.no/no/dep/kd/org/etater-og-virksomheter/underliggende-etater/statlige-universiteter-og-hoyskoler/id434505/> (Erişim tarihi: 01.06.2022).

- KYLLINGSTAD, Jon Røyne, *“Eugenikk”*, Store Norske Leksikon, <https://sml.snl.no/eugenikk>, (Erişim tarihi: 28.07.2022)
- MINDE, Henry, *“Stortinget behandler Samekomiteens innstilling”*, <https://samiskeveivisere.no/tidslinje/>, (Erişim tarihi: 08.06.2023)
- MINKEN, Anne, *“Rom (etnisk gruppe)”*, Store Norske Leksikon, https://snl.no/rom_-_etnisk_gruppe (Erişim tarihi: 23.06.2022)
- MINKEN, Anne, *“Svanviken arbeidskoloni”*, Store Norske Leksikon, https://snl.no/Svanviken_arbeidskoloni (Erişim tarihi 23.06.2022)
- MYHRE, Jan Eivind, *“Utvandring fra Norge”*, Universitet i Oslo, <https://www.norgeshistorie.no/industrialisering-og-demokrati/1537-utvandring-fra-norge.html>, (Erişim tarihi: 16.05.2022)
- NJARGA, Berit B., *“Tvangsterilisering i Norge”*, <https://www.vi.no/livet/steriliseringsloven-som-skulle-forhindre-mindreverdige-forplantning/74749271>, (Erişim tarihi: 28.07.2022); Runa Evensen, *“Samene- en del av skammens historie”*, <https://www.helg.no/leserbrev/samefolkets-dag/samer/samene-en-del-av-skammens-historie/o/5-24-169759#:~:text=Den%20samiske%20kulturen%20%C2%ABfantes%20ikke,rasehygienens%20edle%20form%C3%A5l%20inntil%201970>, (Erişim tarihi: 08.06.2023)
- NJÅSTAD, Helge André, Ingjerd Schou, *“Innstilling til Stortinget fra kommunal- og forvaltningskomiteen”*, Stortinget kommisjons Rapport, 2015, s63; Lovdata, *“Lov om endringer i utlendingsloven mv. (innstramninger II)”*, <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2016-06-17-58>, (Erişim tarihi: 12.05.2023).
- Norge i union med Danmark*, <https://eidsvoll1814.no/union-med-danmark>, Eidsvoll 1814, (Erişim tarihi: 20.07.2022)
- Norsk Petroleum*, <https://www.norskipetroleum.no/produksjon-og-eksport/eksport-av-olje-og-gass/#eksport-av-gass> (Erişim tarihi: 20.09.2022)
- Norske jøder-vår historie*, https://www.xn--jdedommen-l8a.no/norske-joder-var-historie/#_ftn2 (Erişim tarihi: 23.06.2022)
- NYSSÖNEN, Jukka, *“Okkupantens syn på samene”*, <https://www.totalkrig.no/artikkel/okkupantens-forhold-til-samene-i-nord>, (Erişim tarihi: 08.06.2023)
- Olje- og energidepartementet, *“Norsk oljehistorie på 5 minutter”*, <https://www.regjeringen.no/no/tema/energi/olje-og-gass/norsk-oljehistorie-pa-5-minutter/id440538/>, (Erişim tarihi: 18.05.2022)
- Olje- og energidepartementet, *“Norsk petroleumshistorie”*, <https://www.norskipetroleum.no/rammeverk/rammevilkarpetroleumshistorie/>, (Erişim tarihi: 17.05.2022)
- ORNING, Hans Jacob, *“Norges Historie”*, Store Norske Leksikon, https://snl.no/Norges_historie, (Erişim tarihi: 12.05.2022)
- ØSTBERG, Kai Peter, v.d., *“Den Franske Revolusjonen”*, Store Norske Leksikon, https://snl.no/Den_franske_revolusjon, (Erişim tarihi: 20.07.2022)
- ØSTBY, Lars, *“Hvor mange fremmedarbeidere kom, og fra hvor?”*, Statens Sentralbyrå, <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/arbeidsinnvandrere-fra-hovedstadsfenomen-til-vanlig-syn-i-hele-landet>, (Erişim tarihi: 12.05.2022)
- PEDERSEN, Steinar, *“2. verdenskrig”*, <https://samiskeveivisere.no/article/2296/>, (Erişim tarihi: 28.07.2022)
- Regjering, *“Samisk Lærerutdanning”*, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2000-3/id142575/?ch=4>, (Erişim tarihi: 11.06.2023)
- Regjering, *“Samisk språk, kultur og samfunnsliv”*, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-31-20182019/id2660993/?ch=2>, (Erişim tarihi: 20.07.2022):

- RYGGVIK, Helge, v.d., - Maria Solbakken - Tor Gunnar Tollaksen, *“Norsk Oljehistorie”*, Store Norske Leksikon, https://snl.no/Norsk_oljehistorie, (Erişim tarihi: 17.05.2022)
- Samenes første landsmøte*, <https://sverresborg.no/samenes-forste-landsm%C3%B8te>, (Erişim tarihi: 28.07.2022)
- Sametinget, *“Sametingets representanter 2021-2025”*, <https://sametinget.no/aktuelt/sametingets-representanter-2021-2025.16536.aspx>, Sametinget, (Erişim tarihi: 28.07.2022)
- Samisk lærerutdanning*, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2000-3/id142575/?ch=4>, Regjering, (Erişim tarihi: 28.07.2022)
- SEMB, Anne Julie, *“Opprettelsen av Sametinget”*, <https://www.norgeshistorie.no/oljealder-og-overflod/1934-opprettelsen-av-sametinget.html>, (Erişim tarihi: 28.07.2022)
- Senterpartiet, *“Asyl”*, <https://www.senterpartiet.no/politikk/A-%C3%85/politisk-sak/asyl>, (Erişim tarihi: 12.05.2023)
- Skatteetaten, *“Skattesatser på Svalbard”*, <https://www.skatteetaten.no/satser/skattesatser-pa-svalbard/>, (Erişim tarihi: 15.05.2022)
- SONDRESEN, Mariann Amstrup, *“Listhaug effekten”*, <https://uia.brage.unit.no/uia-xmlui/handle/11250/2683666>, (Erişim tarihi: 20.07.2022)
- Statens Sentralbyrå, *“Arbeidsinnvandrere -fra hovedstatsfenomen til vanlig syn i hele landet”*, <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/arbeidsinnvandrere-fra-hovedstatsfenomen-til-vanlig-syn-i-hele-landet>, (Erişim tarihi: 12.07.2022)
- Statens sentralbyrå, *“Innvandring”*, <https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/faktaside/innvandring>, (Erişim tarihi: 20.07.2022)
- Statistisk sentralbyrå, *“Befolkningen-hvor mange bor det i Norge”*, <https://www.ssb.no/befolkning/faktaside/befolkningen> (Erişim tarihi: 01.06.2022)
- Statistisk Sentralbyrå, *“Folketelling 1769”*, https://www.ssb.no/a/histstat/nos/nos_b106.pdf, s.342, (Erişim tarihi: 20.07.2022)
- Statistisk Sentralbyrå, *“Innvandring”*, <https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/faktaside/innvandring>, (Erişim tarihi: 12.07.2022)
- Statistisk Sentralbyrå, *“Nesten 15 prosent er innvandrere”*, <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/nesten-15-prosent-er-innvandrere>, (Erişim tarihi: 14.02.2023)
- Statistisk Sentralbyrå, *“Personer med flyktningsbakgrunn”*, <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrer/statistikk/personer-med-flyktningbakgrunn>, (Erişim tarihi: 18.07.2022)
- Statistisk Sentralbyrå, *“Samisk Forhold”*, <https://www.ssb.no/statbank/table/07585/tableViewLayout1/>, (Erişim tarihi: 11.06.2023)
- Statistisk Sentralbyrå, *“Stadig mest innvandring fra Polen”*, <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/stadig-mest-innvandring-fra-polen>, (Erişim tarihi: 17.07.2022)
- Statistisk Sentralbyrå, *“Trus- og livssynssamfunn utanfor Den norske kyrkja”*, <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/religion-og-livssyn/statistikk/trus-og-livssynssamfunn-utanfor-den-norske-kyrkja> (Erişim tarihi: 01.06.2022)
- Stortinget, *“Eidsvoll og Grunnloven 1814”*, <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Grunnloven/Eidsvoll-og-grunnloven-1814/>, (Erişim tarihi: 12.05.2022)
- Stortinget, *“Grunnloven fra 1814”*, <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Lover-og-instrukser/Grunnloven-fra-1814/> (Erişim tarihi: 01.06.2022)
- STRIFELDT, Bengt Rüne, Per-Willy Amundsen, *“Trenger vi sametinget i 2021?”*, <https://www.sagat.no/trenger-vi-sametinget-i-2021/19.26026>, (Erişim tarihi: 26.08.2022)

- SUVATNE, Steinar Solås, *“For 20 år siden beklaget kongen behandlingen av samene. I dag gikk Erna Solberg langt i å gjøre det samme”*, <https://www.dagbladet.no/nyheter/for-20-ar-siden-beklaget-kongen-behandlingen-av-samene-i-dag-gikk-erna-solberg-langt-i-a-gjore-det-samme/67012344>, (Erişim tarihi: 28.07.2022)
- SV, *“Asyl og innvandring”*, <https://www.sv.no/blog/a-aa/asyl/>, (Erişim tarihi: 12.05.2023)
- Universitet i Oslo, *“Utvandring fra Norge”*, <https://www.norgeshistorie.no/industrialisering-og-demokrati/1537-utvandring-fra-norge.html>, (Erişim tarihi: 12.07.2022)
- Utdanningsdirektoratet, *“Fag- og tidsfordeling og tilbudsstruktur for Kunnskapsløftet Udir-1-2022”*, <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Innhold-i-oppleringen/udir-1-2022/vedlegg-1/2.-grunnskolen/>, (Erişim tarihi: 14.01.2023).
- Utdanningsdirektoratet, *“Jøder”*, <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/nasjonale-minoriteter/joder/> (Erişim tarihi: 23.06.2022); Hvor mange jøder bor i Norge?, <https://www.xn--jdedommen-l8a.no/hvor-mange-joder-bor-i-norge/>, (Erişim tarihi: 06.05.2023)
- Utdanningsdirektoratet, *“Kompetansemål og vurdering”*, <https://www.udir.no/lk20/rle01-03/kompetansemal-og-vurdering/kv176>, (Erişim tarihi: 19.01.2023).
- Utdanningsdirektoratet, *“Romer”*, <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/nasjonale-minoriteter/romer/> (Erişim tarihi: 23.06.2022)
- Utdanningsdirektoratet, *“Utdanningsspeilet”*, <https://www.udir.no/tall-og-forskning/publikasjoner/utdanningsspeilet/utdanningsspeilet-2022/grunnskolen/antall-elever-og-skoler>, (Erişim tarihi: 02.05.2023)
- Vård sapmi, <https://samicultures.com/OmSapmi/vaartsapmi>, (Erişim tarihi: 20.07.2022)
- Venstre, *“Frihet stopper ikke ved Norges landegrenser”*, <https://www.venstre.no/tema/arbeid-velferd/innvandring-flukt-integrering/>, (Erişim tarihi: 12.05.2023)
- VIK, Hanne Hagtvedt, *“Da samene ble Norges urfolk”*, Universitet i Oslo, <https://www.norgeshistorie.no/oljealder-og-overflod/1924-da-samene-ble-norges-urfolk.html> (Erişim tarihi: 23.06.2022)
- VIK, Hanne Hagtvedt, *“FN og internasjonal urfolksaktivisme”*, <https://www.norgeshistorie.no/oljealder-og-overflod/1924-da-samene-ble-norges-urfolk.html> (Erişim tarihi: 23.06.2022)
- WÆHLE, Espen, Aksel Tjora, *“Assimilerin(sosiologi)”*, https://snl.no/assimilering_-_sosiologi, (Erişim tarihi: 08.06.2023)
- ZACHARIASSEN, Ketil, *“Samene si politiske organisering på 1900-tallet”*, <https://www.norgeshistorie.no/forste-verdenskrig-og-mellomkrigstiden/1655-samenes-politiske-organisering-pa-1900-talet.html>, (Erişim tarihi: 28.07.2022)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler;

Adı Soyadı: Mehmet TEMEL

Eğitim Durumu;

Lisans: OsloMET Üniversitesi, Elektrik-Elektronik Mühendisliği

Yüksek Lisans: KAEÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler

Mesleki Deneyimi:

Mühendislik

Yeminli Tercümanlık

Kongre Sunumu: (2022), IV. Uluslararası Kapadokya Sosyal Bilimler Öğrenci Kongresi, Norveç'in Kadim Milleti Samilerin Yakın Tarihi ve Uluslararası İlişkilere Etkileri (Sertifika ektedir).